

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI

144768

HABER KONUSU OLARAK POLİSİN TOPLUMSAL OLAYLARA
MÜDAHALE YÖNTEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Oğuzhan BAŞIBÜYÜK

144768

Tez Danışmanı
Yrd.Doç. Dr. Haluk SELMAN

Ankara-2004

Oğuzhan BAŞIBÜYÜK'e ait "Haber Konusu olarak Polisin Toplumsal Olaylara Müdahale Yöntemi" adlı çalışma jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

giz

Below

Üye.....Yok.....Doç. Dr. Muhammed Çelebi

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere dünyada milyonlarca insan bilgi gereksinimini haberlerden sağlamaktadır. Bu bağımlılık insanların yaşanan olaylar karşısındaki tutumlarında, medyanın ortaya koyduğu çerçevenin ne derece belirleyici olduğu sorusunu akıllara getirmektedir. Her gün birçok olay meydana gelmesine rağmen bunların yalnızca bir kısmı haber olarak sunulur.

Haber verme işlevi, gazeteciliğin en önemli ve temel işlevidir. Kamusal ilişkiler üzerinde hüküm verme yönünden de değerlendirilen hep haber olur. Gazeteciler, gazetelerde, radyoda, televizyon ekranında karşımıza çıkan haberleri yazarlar dolayısıyla meydana gelen toplumsal olayın haber konusu olarak işlenmesinde basın da duyarlılığı önemlidir. Basının yapacağı bir çarpıtma, polisin onarılması güç bir sorunla karşı karşıya gelmesi demektir. Bu yüzden de polisle ilgili olayların objektif olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Şu gerçeği göz ardı edemeyiz basın için polis; haber, polis için medya; dışa açılım demektir, Ancak bu gereksinimlerin birbirini dengelememesi bir çok problemin ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Çalışmada toplumsal olaylarla ilgili basının tavrı ve polis müdahalesinin olayın haber değeri kazanmasında etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamdaki katkılarından dolayı danışmanım **Yrd. Doç. Dr. Haluk SELMAN**'a, çalışmanın olgunlaşması noktasında tavsiyelerinden dolayı **Doç. Dr. Nazife GÜNGÖR** ve **Yrd. Doç. Dr. Muharrem ÇETİN**'e, çalışmam esnasında gösterdiği sabır ve yardımları için eşime, yardım ve yönlendirmelerinden dolayı değerli arkadaşlarım **Emrullah USLU**'ya, **Ercan ÖZYİĞİT**'e, **Ülkü Ayşe OĞUZHAN**'a ve **Serpil ÖZDEMİR**'e teşekkür ederim.

Oğuzhan BAŞIBÜYÜK

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAYI	I
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER	III
ŞEKİLLER.....	VI
TABLolar	VI
GİRİŞ	1
KONUNUN TANIMLANMASI	1
ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI.....	2
ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	2
ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI.....	3
ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI	4

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER, HABERİ ETKİLEYEN UNSURLAR VE HABER ÜRETİMİNİN EŞİK BEKÇİLİĞİ KAVRAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE MEDYA GÜNDEMİNİN OLUŞUMU

1.1 HABER TANIMI.....	6
1.2 HABERİ ETKİLEYEN UNSURLAR VE HABER ÜRETİMİNİN “EŞİK BEKÇİSİ” KAVRAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	8
1.3 MEDYA GÜNDEMİ NASIL OLUŞUR.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL OLAY KAVRAMI, TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ YASAL DURUM, TOPLUMSAL OLAYLAR VE MEDYA İLİŞKİSİ

2.1 TOPLUMSAL OLAYLARA GENEL BİR BAKIŞ	27
2.1.1 Sosyal Olay /Polisiye Olay Tanımı	34
2.2 TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ YASAL DURUM	35
2.3 2911 SAYILI TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ KANUNU.....	41
2.3.1 Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Yerleri, Zaman ve Şartları	44

2.3.2 Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşünün Ertelenmesi Ve Yasaklanması	53
2.3.3 Kanuna Aykırı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri:.....	58
2.3.4 Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşlerinin Dağıtılması.....	60
2.3.5 Ceza Hükümleri.....	65
2.4 TOPLUMSAL HAREKETLER VE MEDYA	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ FARKLI GAZETELERİN VERMİŞ OLDUKLARI HABERLERE VE MEDYA PROFESYONELLERİNE YÖNELİK HABER DEĞERİ ÇALIŞMASI VERİLERİNİN ANALİZİ

VERİLERİN ANALİZİ	72
3.1 TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ GAZETE HABERLERİNE İLİŞKİN VERİLERİN ANALİZİ	72
3.1.1 Toplumsal Olaylara İlişkin Sayısal veriler.....	74
3.1.2 Haberlerin Kapladığı Alan Ölçüsü	77
3.1.3 Müdahale Olan Olaylarla Müdahale Olmayan Olayların Sayıları ile Bu Olaylarla İlgili Yayınlanan Haberlerin Karşılaştırılması.....	79
3.1.4 Haberlerin Kentlere ve Bölgelere Göre Dağılımları:	81
3.1.5 Toplumsal Olaylarla İlgili Haber Aktörleri	86
3.1.6 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Haber Kaynakları.....	87
3.1.7 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Fotoğraf Kullanımı	93
3.1.8 Toplumsal Olaylarla İlgili Yayınlanan Haber Türleri	102
3.1.9 Olayın Niteliğine Göre Yayınlanan Haber Türleri	104
3.1.10 Haberlerin Konulara ve Gazetelere Göre Dağılımı.....	106
3.1.11 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Kullanılan Sözcüklerin Analizi.....	108
3.1.11.1 Müdahale Olmayan Olaylar.....	109
3.1.11.2 Müdahale Olan Olaylar	110
3.1.11.3 Sosyal Mesajlar.....	118
3.1.12 Toplumsal Olaylarla İlgili Haber Tipolojisi.....	120
3.1.12.1 Basit Toplumsal Olay Haberleri:.....	121
3.1.12.2 Müdahale Olmayan Küçük Toplumsal Olay Haberleri.....	124
3.1.12.3 Müdahale Olmayan Büyük Toplumsal Olay Haberleri.....	127
3.1.12.4 Müdahale Olan Küçük Toplumsal Olay Haberleri.....	130

3.1.12.5 Müdahale Olan Büyük Toplumsal Olay Haberleri.....	132
3.2 GAZETECİLERE YÖNELİK HABER DEĞERİ ÇALIŞMASI VERİLERİNİN ANALİZİ	137
3.2.1 Deneklerin Cinsiyet Dağılımı	137
3.3.2 Deneklerin Yaş Dağılımı.....	138
3.3.3 Deneklerin Eğitim Durumuna göre Dağılımı	139
3.3.4 Deneklerin Görev Dağılımı	139
3.3.5 Deneklerin Çalıştıkları Yıllara Göre Dağılımı	140
3.3.6 DENEKLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI	140
3.3.7 Haber Girişlerine Verilen Haber Değerlerinin Analizi.....	141

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	153
KAYNAKÇA	160
EKLER.....	166
ÖZET.....	181
ABSTRACT	184

3.1.12.5 Müdahale Olan Büyük Toplumsal Olay Haberleri.....	132
3.2 GAZETECİLERE YÖNELİK HABER DEĞERİ ÇALIŞMASI VERİLERİNİN ANALİZİ	137
3.2.1 Deneklerin Cinsiyet Dağılımı.....	137
3.3.2 Deneklerin Yaş Dağılımı	138
3.3.3 Deneklerin Eğitim Durumuna göre Dağılımı.....	139
3.3.4 Deneklerin Görev Dağılımı.....	139
3.3.5 Deneklerin Çalıştıkları Yıllara Göre Dağılımı.....	140
3.3.6 DENEKLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI.....	140
3.3.7 Haber Girişlerine Verilen Haber Değerlerinin Analizi.....	141

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	153
KAYNAKÇA	160
EKLER	166
ÖZET	181
ABSTRACT	184

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1 GALTUNG VE RUGE'UN SEÇİCİ KANAL TUTMA MODELİ.....	11
ŞEKİL 2 HABER ÜRETİMİ SÜRECİ	12
ŞEKİL 3 WHITE'IN BASİT EŞİKBEKÇİSİ MODELİ	17
ŞEKİL 4 KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINI KUŞATAN SOSYAL ÇEVRE.....	23

TABLolar

TABLO 1 2001 YILI İLK ALTI AYINDA MEYDANA GELEN TOPLUMSAL OLAYLAR.....	74
TABLO 2 TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ GAZETELERDE YAYINLANAN HABER SAYILARI	75
TABLO 3 GAZETEYE GÖRE HABERİN KAPLADIĞI ALAN	77
TABLO 4 POLİSİN MÜDAHALE ETTİĞİ VE ETMEDİĞİ OLAYLARA İLİŞKİN YAYINLANAN HABERLERİN ALAN OLARAK KARŞILAŞTIRMASI.....	78
TABLO 5 POLİSİN MÜDAHALE ETTİĞİ VE ETMEDİĞİ OLAYLARLA İLGİLİ YAYINLANAN HABERLERİN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI	79
TABLO 6 MEYDANA GELEN OLAYLARIN NİTELİKLERİNE GÖRE YAYINLANAN HABERLERİN SAYILARI.....	79
TABLO 7 YAYINLANAN HABERLERİN MÜDAHALE OLUP OLMAMASINA VE KENTLERE GÖRE DAĞILIMI	84
TABLO 8 2001 YILININ İLK ALTI AYINDA MEYDANA GELEN TOPLUMSAL OLAYLARIN İLLERE GÖRE DAĞILIMI VE HABER SAYILARI	85
TABLO 9 GAZETELERE GÖRE HABER AKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI	86
TABLO 10 11 NİSAN 2001 TARİHLİ ESNAF EYLEMİYLE İLGİLİ YAYINLANAN HABERLERDE KULLANILAN KAYNAKLARIN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI.....	89
TABLO 11 11 NİSAN 2001 TARİHLİ ESNAF EYLEMİYLE İLGİLİ YAYINLANAN HABERLERDE KULLANILAN RESMİ VE SİVİL KAYNAKLARIN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI.....	90
TABLO 12 GAZETE ADI İLE KULLANILAN FOTOĞRAF SAYISI KARŞILAŞTIRMASI.....	96

TABLO 13 POLİSİN MÜDAHALESİ İLE FOTOĞRAF KULLANIMININ KARŞILAŞTIRILMASI	96
TABLO 14 MÜDAHALE OLAN VE OLMAYAN OLAYLARLA FOTOĞRAF	97
ALAN BÜYÜKLÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	97
TABLO 15 MÜDAHALE OLAN VE OLMAYAN OLAYLARLA FOTOĞRAF SAYILANININ KARŞILAŞTIRILMASI	98
TABLO 16 11 NİSAN 2001 TARİHLİ ESNAF EYLEMİYLE İLGİLİ YAYINLANAN HABERLERDE KULLANILAN FOTOĞRAFLARIN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI....	99
TABLO 17 YAYINLANAN HABERLERİN NİTELİKLERİ	103
TABLO 18 TÜRÜNE GÖRE HABERLERİN YAYINLANMA MİKTARI	104
TABLO 19 OLAYIN NİTELİĞİNE GÖRE HABER SAYISI	105
TABLO 20 KONULARINA GÖRE HABERLERİN DAĞILIMI.....	107
TABLO 21 MÜDAHALE OLMAYAN OLAYLARDA EN ÇOK KULLANILAN SÖZCÜK GRUPLARI.....	109
TABLO 22 MÜDAHALE OLAN OLAYLARDA EN ÇOK KULLANILAN SÖZCÜK GRUPLARI	111
TABLO 23 GAZETELERE GÖRE SOSYAL MESAJ SAYISI	118
TABLO 24 MESAJLARIN KONULARINA GÖRE GAZETELERE DAĞILIMI.....	119
TABLO 25 TOPLUMSAL OLAYLARLA İLGİLİ HABER TİPOLOJİLERİ	121
TABLO 26 DENEKLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI.....	137
TABLO 27 DENEKLERİN YAŞ GRUPLARI.....	138
TABLO 28 DENEKLERİN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI.	139
TABLO 29 DENEKLERİN GÖREV DAĞILIMI.	139
TABLO 30 DENEKLERİN ÇALIŞTIĞI YILLARA GÖRE DAĞILIMI.	140
TABLO 31 DENEKLERİN ÇALIŞTIĞI İLLERE GÖRE DAĞILIMI.	141
TABLO 32 HABER DEĞERLERİNİN DAĞILIMI.....	151
TABLO 33 (-) DEĞERLERİN DAĞILIMI	151
TABLO 34 (+) DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	152

GİRİŞ

Konunun Tanımlanması

Devletin, toplumun huzur ve güvenliği açısından, gerek bireysel ve gerekse kitlesel her türlü toplumsal barışı bozucu hareket ve davranışları izlemek ve denetim altında tutmak görevi vardır. Güvenlik, toplum yaşantısı için vazgeçilmez bir zorunluluktur. Toplumlar için, eğitim, sağlık vb. ihtiyaçların gerekliliği tartışılmadığı gibi, güvenlik ihtiyacı da temel gereksinimlerden biridir. Sadece tartışılan bu hizmetin topluma verilış biçimi ve niteliğidir.

Toplumsal olaylarda görev yapan Çevik Kuvvet birimleri ve onların uygulamaları ülke içerisinde polisin, ülke dışında da o ülkenin vitrini olma durumundadır. Bugün ülkemizde Emniyet Teşkilatının halkla en çok karşı karşıya geldiği noktalar toplumsal olaylar, trafik uygulamaları ve karakollardır. Basının en çok haber yaptığı konuların başında da polisin yaptığı operasyonlar ve özellikle büyük kentlerimizde meydana gelen toplumsal olaylardır; dolayısıyla haber yapmak için basın göz bebeği Çevik Kuvvet Polisidir. Bu yüzden Çevik Kuvvet Polisi görevi başındayken mümkün olduğu kadar duyarlı ve dikkatli davranmak zorundadır. Yaşanan olumsuz davranışlar, polisin imajını halka olumsuz yönde lanse edilmesini sağlayacaktır. Elbette bu konuda olayı sadece polis tarafından ele almak da yetersiz olacaktır.

Haber verme işlevi, gazeteciliğin en önemli ve temel işlevidir. Kamusal ilişkiler üzerinde hüküm verme yönünden de değerlendirilen hep haber olur. Gazeteciler, gazetelerde, radyoda, televizyon ekranında karşımıza çıkan haberleri

yazarlar dolayısıyla meydana gelen toplumsal olayın haber konusu olarak işlenmesinde basının da duyarlılığı önemlidir. Basının yapacağı bir çarpıtma, polisin onarılması güç bir sorunla karşı karşıya gelmesi demektir. Bu yüzden de polisle ilgili olayların objektif olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Şu gerçeği göz ardı edemeyiz basın için polis; haber, polis için medya; dışa açılım demektir, Ancak bu gereksinimlerin birbirini dengelememesi bir çok problemin ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Tezin ana teması, medya profesyonellerinin haber seçimlerinin nasıl olduğu sorusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada medya profesyonellerinin toplumsal olaylara ilişkin olarak kullandıkları haber kategorilerinin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın polis-medya ilişkilerine ışık tutacağı umulmakta ve bu ilişkiye olumlu bir yön verilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırmada, ilk olarak Türk basının toplumsal olaylardaki rolü ve önemi göz önünde bulundurularak bu olaylarda nasıl bir görevi yerine getirdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için ilk önce yayın politikaları esas alınarak beş ayrı günlük gazete tespit edilmiştir. İkinci olarak esnaf eylemlerinin yoğun olduğu bir dönem olan 2001 yılı ilk altı ayında meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili bu gazetelerde çıkan haberler içerik analizi yöntemi ile taranmıştır.

İçerik analizi, toplumsal ya da toplumbilimsel araştırmalarda kullanılan bir gözlem tekniğidir. İçerik çözümlemesi, yazılı ya da görüntülü materyallerin dizgeli (sistematik) analizidir.¹

İkinci olarak rastlantısal olarak seçilen birtakım toplumsal olaylarla ilgili kurgulanan haberler kendi içerisinde polisin müdahale ettiği ve polis müdahalesinin olmadığı şekilde sistematik olarak ayrılmıştır. Müdahale olan ve olmayan şeklinde ayrılan haber kategorilerine ilişkin her birinde sekiz adet olmak üzere on altı adet haber hazırlanmıştır. Bu haberler İstanbul, Ankara, İzmir’de çalışan 147 medya mensubuna uygulanmıştır. Ankete katılanlardan haberi yayınlayacak tek sorumlu kişi kendileri olduklarını varsayarak okudukları haber girişine kaç puanlık bir haber değeri verdiklerini (dokuzlu bir puan cetveline göre) işaretlemeleri istenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen tüm veriler SPSS istatistik analiz programında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada toplumsal olayların hangi boyutunun daha çok haber unsuru taşıdığı konusunu açıklamak amacıyla haberi yapan esas kişiler olan basın mensuplarının toplumsal olaylara haber değeri boyutundan bakış açısının ortaya çıkarılması planlanmıştır.

Çalışmanın Varsayımları

1- Basında toplumsal olaylarla ilgili olarak yer alan haberlerde daha çok toplumsal olayların en son aşaması olan kalabalıkla polisin karşı karşıya geldiği polisiye olay boyutuna ağırlık verilmekte ve olayın sosyal boyutu haber konusu

¹ Aysel AZİZ, (1990) Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD) Yayın No:3, Ankara, ss:107

olarak işlenmemektedir. Şöyle ki aynı nitelikte bir eylem olduğunda polisin müdahale ettiği eylem daha çok haber değeri taşımakta, öbür taraftan polisin müdahale etmediği aynı nitelikte bir eylem daha az haber değeri taşımaktadır.

2- Medya profesyonelleri tarafından, üzerlerinde ekonomik ya da kurumsal herhangi bir baskı olmadığında bile, bir olaya haber değeri atfetmede olayın olumsuzluğu, büyüklüğü, coğrafi yakınlığı gibi belirli kalıpları kullanılmaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada kuramsal bölüm mevcut literatür taranarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre öncelikle haberin, eşik bekçiliğinin, medyanın, polisin, toplumsal olayın, polisiye olayın, sosyal olayın tanımları ve toplumsal olaylarla ilgili yasal mevzuat ve açıklamalar yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında incelenen toplumsal olay kavramı, belirli bir amacı gerçekleştirmek veya yaşanan bir hoşnutsuzluğu dile getirmek amacıyla bir araya gelmiş kişiler tarafından gerçekleştirilen ve bildiri, toplantı, gösteri, protesto, yürüyüş gibi eylem aşamasına gelmiş etkinlikleri ifade etmektedir.

Anket çalışması 147 Medya profesyoneline uygulanmıştır. Basında çıkan haberlerin incelenmesi konusunda özellikle esnaf eylemlerinin yoğun olduğu 2001 yılının ilk altı ayı seçilmiştir. Bu dönemde meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili basında yer alan haberler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

İçerik analizi uygulanacak olan gazetelerin seçimi yapılırken tiraj büyüklüğünü göz önünde bulundurmanın yanı sıra, gazetelerin okuyucu kitlesi ve siyasi eğilimleri de dikkate alınmıştır. Sabah ve Hürriyet Gazeteleri merkezde yer alan liberal popüler basını temsilen, Cumhuriyet Gazetesi fikir gazeteciliği ve mevcut

basın ortamında merkeze yakın ve demokratik, Kemalist solu temsil ettiğinden ve Zaman Gazetesi ise sağ eğilimli muhafazakar fikir gazetesi olarak bu kesimi temsilen seçilmiştir.

Bu çalışmada, haber yapımında doğrudan söz sahibi olan medya profesyonelleri ile mümkün olduğunca yüz yüze görüşülmeye çalışılmış çalışmanın amacı ve niteliği izah edilmiştir. Haber girişlerinin içeren ve haber tercihindeki tutumu ölçmeye çalışan söz konusu anket Ankara, İstanbul, İzmir'de görev yapan medya profesyonellerine uygulanmıştır.

Bu araştırma gazete, televizyon ve haber ajanslarında aktif olarak haber yazan veya değerlendiren yani haber ile doğrudan ilişkili kişiler üzerinde yapılmıştır. Ulaşılabilecek mevcut gazetecilerden her birinin genel editörü, muhabiri ve sosyal konularla ilgili haber yapan tüm personel araştırma kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılanlar genelde muhabirler, istihbarat şefleri, haber müdürleri, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve köşe yazarları olmuştur.

BÖLÜM 1

1.1 Haber Tanımı

Haber tanımlamasının ne olduğu uzun tartışmalara ve tanım analizlerine neden olmuştur. Hatta herkese göre değişen bir "haber" anlayışı da varlığını korumuştur. Örneğin, bazı gazeteciler "haber neyse odur, herkes görünce ne olduğunu anlar..." ya da "...haber tesadüfi olaylara verilen tesadüfi reaksiyonlardır" gibi yuvarlak tanımlamalar yapmıştır. Öte yandan haber, onu üretenlerin keyfi ürünleri gibi de görülmüştür. Örneğin, "haber, benim haber olarak gösterdiğim şeydir. Benim standartlarımda öğrenilmesine önem verdiğim olaydır" ya da "haber, gazetecinin yaptığı şeydir" tanımlamaları haberi, tamamen onu üretenlerin standartlarının belirlediğini vurgular.²

Konuyla ilgili yapılan bu çeşitli tanımlar bir taraftan haberin anlamını değerlendirirken diğer yandan haberi oluşturan temel etkenlere de yer vermektedirler, örneğin "Haber zamana uygun her şeydir.", "Zamana uygun rapor haberdur", "Haber, bir olayın raporudur".

Dikkat edilirse, bu tanımlarda haberde zaman etkeninin önemi yanında belirli ölçüde olayı "hikaye etme" ve "özetleme" işlemine de değinilmektedir. Bu tanımların yanında yaygın ölçüde kullanılan iki tanım daha bulunmaktadır.

"1. Haber acele kaleme alınmış edebiyattır.

² N.KARA (2000) Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ss:11

2. Haber, yarının tarihidir."³

Haber bir olay, bir olgu üzerine edinilen, iletişim ya da yayın organlarıyla verilen bilgidir. Haber vaktinde verilen, toplumda çok kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, anlaşılır bir dille anlatılan bir olay, fikir ya da kanıdır⁴

"Haber insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir fikrin, olayın, veya sorunun özetidir."

1. Haber, genellikle bir olaya, fikre ve soruna dayanmaktadır. Bunlar olmadan haber yapılamaz. Daha başka deyişle, olaylar, fikirler, sorunlar haberlerin hammaddesini oluştururlar.

2. Olaylar, fikirler, sorunlar haber yapılmak için özetlenerek, hikâye edilerek verilmektedirler, özetleme işlemi ise günümüz gazeteciliğinde sözlü, yazılı ve resimli olarak yapılmaktadır. Doğal olarak, özetleme işlemi sırasında üzerinde durulması gereken en önemli nokta haberi yapanın olayı, fikri veya sorunu esas çerçevesi içinde nasıl tekrar kurduğu, kurguladığıdır.

3. Olayın, fikrin, sorunun hikâye edilmesi, özetlenmesi sırasında, olayı esas çerçevesine oturtmak için, olgular arasında bağlantı kurulurken, haber ile gerçek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nokta, aslında yukarıda verilen tanımda açıkça belirlenememektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, haberde gerçek payı değişkendir. Yalnız, böyle bir bağlantının kurulması, özellikle haberi izleyenler yönünden anlamlılık taşımaktadır.

³ O.TOKGÖZ: **Temel Gazetecilik**, 3. Baskı İmge Kitabevi, 1994, Ankara ss:121-129

⁴ Erkan YÜKSEL, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**, 1. Basım (2001), Çizgi Kitabevi, Konya,ss:77

4. Haberi oluşturan hammaddenin zamana uygun olması gerekmektedir. Bu yönden, haberi oluşturan olayın, fikrin sorunun dikkati çekebilmesi bakımından şimdiki zamanda olması zorunludur. Olanlar, sanki şimdi oluyormuş gibi haberde yer almaktadır. Daha başka bir deyişle, haber şimdidir, şimdiki zamandan biraz geçmişe bakar ama genelde geleceğe dönüktür. Aslında, dakikalar, saatler söz konusu olunca, haberin çabuk bozulabilen, istenmeyen bir fikir ürünü olduğu açık ve seçik ortaya çıkar.

5. Haberi oluşturan olayın, fikrin sorunun hayal olarak yerinde durmaması için, devamlı olarak insandan insana, aktarımı, iletilmesi gerekir, insanlar arasında aktarımı, iletimi gerçekleştirebilmede, olayı, sorunu özetleyen, hikâye eden, izleyicinin seçmeli ilgisine yönelmek durumundadır. Daha öz deyişle, ilgi ve dikkat toplamak, anlamlılık kazandırmak bakımından, haberi yaparken olay ve sorunları aslına sadık, esas çerçeve içinde özetlemeli, kurmalıdır

1.2 Haberi Etkileyen Unsurlar ve Haber Üretiminin “Eşik Bekçisi” Kavramı Bağlamında İncelenmesi

Halkın kendini ilgilendiren önemli olaylar hakkında bilgi sahibi olma hakkı, kitle iletişim araçlarının önde gelen görevidir.⁵ Medya ürünlerinde dünyada meydana gelen her şeyin birebir izleyenlere duyurulması zaman ve kapasite bakımından imkansızdır. Bu kısıtlılık içinde düzenlenen iş akışı içerisinde haber yapılacak konular arasında da bir seçim yapma zorunluluğu söz konusudur. Hem öncelik sıralaması yapılacak, hem de daha önemsiz görülenler elenecektir. O halde meydana gelen her olay haber

⁵ www.spj.org/ethics_code.asp (Society of Professional Journalists, Code of Ethics, 1973)

değildir ve hangi olayların haber olacağına karar veren bir mekanizma vardır.

Galtung ve Ruge'a göre haber olayları ile medya imajı arasına giren "haber etkenleri" dokuz başlıkta toplanmaktadır. Araştırmacıların "Seçici Kanal Tutma Modeli" adını verdikleri Şekil 1'de sunulan bu modelde bir olayın haber olarak yayınlanmasını etkileyen unsurlara işaret edilmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:⁶

Zamanlama: Olayın meydana gelip tamamlandığı süre ile yayın aracının ilgilendiği zaman aralığı, haber seçimini etkileyen unsurlar arasında ilk sırada, 'fark edilebilme' unsuru olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, bir saat içinde başlayıp biten bir olay günlük gazeteye, günlerce süren karmaşık bir olay ise haftalık bir dergiye daha uygun görülmektedir.

Yoğunluk: ikinci unsur olarak, bir olayın medya tarafından dikkate alınmaya değer bulunmasının bir koşulu da o olayın gerçekten büyük önem taşıyan ya da normal seyrinin çok üzerine çıkan bir haber olayı yoğunluğunu taşımasıdır.

Açıklık/Netlik: Olayın haber olmaya uygun açıklık ve netlikte olması bir başka unsurdur.

Kültürel Uygunluk: Toplumun kültürüne ya da alıcı kitlenin ilgilerine daha yakın olan olaylar medyada daha çok yer bulmaktadır.

Uygunluk: Haber olacak olayın genel beklentilere uygun olması da bir etkenidir. Olay beklentileri ne kadar karşılarsa, o kadar kolay seçilmektedir.

⁶ Denis McQuail&Sven Windahl, **Kitle İletişim Modelleri**, 1. Baskı (1997) Çev:Konca Yumlu İmge Kitabevi, Ankara, ss203-206

Örneğin, dünyanın bazı bölgelerindeki çatışmalar zaten beklenen şeylerdir ve haber olarak bültenlerde yer verilir.

Ani Gelişen Olaylar (Umulmazlık): Durağan bir şekilde akan olaylar arasında en beklenmeyen ve şaşırtıcı bir şekilde, aniden ortaya çıkan, alışılmamış türdeki olaylar ise seçilmeye en uygun haber olaylarıdır. Buna gündem belirleme çalışmalarında "ateşleyici olayların rolü" biçiminde ayrıca işaret edilmektedir.⁷

Devamlılık: Olay bir kez haber değeri olan bir olay olarak tanımlandıktan sonra haber yapılmaya uygun görülen olayla bağlantılı gelişmeler de haber yapılabilir.

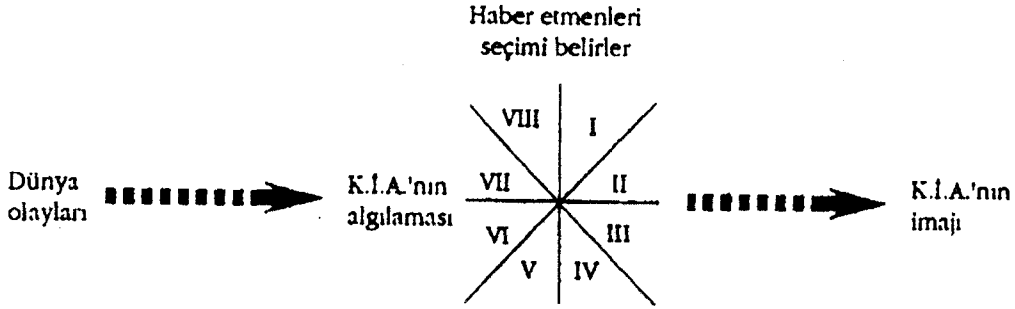
Kompozisyon: Gazetede dengenin korunması ya da bir zıtlık oluşturulması için bazı haber olayları seçilebilir.

Sosyo-Kültürel Değerler: Alıcı kitlenin ya da kanal tutucuların sahip oldukları sosyo-kültürel değerleri de haber olaylarının seçimlerini etkilemektedir.

Bu haber etmenlerinin birlikte eylemde bulunması konusunda başlıca üç hipotez vardır. Öncelikle bir ekleme hipotezi vardır. Bu hipotez belli bir olay ile ne kadar çok haber etmeni ilgilirse olayın haber olması daha olasıdır, der. ikincisi, tamamlayıcı hipotez; eğer bir olayda bir etmen alt düzeyde ise dengenin bir başka etmenin üst düzeyde olması ile sağlanacağını ileri sürer. Üçüncü olarak, dışarıda bırakma hipotezine göre tüm etmenlerin alt düzeyde olduğu bir olay haber olmayacaktır.⁸

⁷ Erkan YÜKSEL, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**, 1. Basım (2001), Çizgi Kitabevi, Konya, ss:79

⁸ Denis McQuail&Sven Windahl, a.g.e.ss;205

Denis McQuail&Sven Windahl, **Kitle İletişim Modelleri**, 1. Baskı (1997) Çev:Konca Yumlu

İmge Kitabevi, Ankara, ss;203

İzlenilen her televizyon programının ya da okunan her gazetenin arkasında bir işletme yapısı olduğu kadar, bu ürünü hazırlayan bir de haber ekibi vardır. Örgütsel bir yapıya sahip olan bu ekipte, her bir görev için yetki ve sorumlulukları tanımlanmış ve hatta uzmanlaşmış rollerle tanımlı isimler mevcuttur. Bir gazete için bu kişiler genel müdür, genel yayın müdürü, genel koordinatör, sorumlu yazı işleri müdürü, editör ya da muhabir gibi kimliklere sahiptirler. Genel olarak belirli bir örgüt yapısı ve belirli bir iş düzeni ve akışı içerisindeki çalışanlar: yöneticiler, teknisyenler ve gazeteciler biçiminde sınıflandırılabilir.⁹ Haber üretimi esnasında işleyen süreç Ericson ve d. (1987) tarafından Şekil 2'de gösterildiği biçimde şematize edilmiştir.

⁹ Erkan YÜKSEL, a.g.e. ss;80

yaptığı etki, haber öyküsünün belirli bir şekilde ele almasından ve belirli ölçütlere ya da değerlendirmelere göre gazete veya televizyonda yayına verilmesinden kaynaklanmaktadır. Gazete veya televizyonda yer alacak haber öyküsündeki kişinin, düşüncenin, konunun veya olayın tüm özelliklerine bile genellikle yer verilemez. Başka bir deyişle, söz konusu mevcut tüm özellikler habere değer görülmez. Gazeteciler, iletişim araçları gündemini oluşturan haberleri veya konuları belirli bakış açılarına göre seçerler. Seçtikleri haberlerde de habere temel oluşturan olayların sadece belirli özelliklerini vurgularlar. Gazetecilerin sahip oldukları bu bakış açıları genel olarak haber değeri diye adlandırılır.

Yaşanılan, duyulan veya görülen her olayın haber bültenlerinde veya gazetelerde haber olamayacağını yukarıda belirtmiştik, peki yaşanan bu olgunun haber olarak ele alınmasında etkin olan unsur nedir, veya diğer bir ifadeyle haber değeri kavramı neyi ifade etmektedir. Genelde, haberde bulunması gereken öğeler olan, haber yapılırken haberciliğin temel ilkelerini oluşturan haber değerlerini, beş ana kümede toplamak mümkündür:

1- Zamanlılık, 2- Yakınlık, 3- Önemlilik, 4- Sonuç, 5- İnsanın ilgisini çekme bazı araştırmacılar yukarıdaki değerlere başka değerlerde eklerler. Bunlar arasında anlaşmazlık, kuşku, gariplik, duygulara yönelme, yenilik, şimdi olması, tazelik özellikleri taşıması, en geç olması, yeni ortaya çıkması gibi tanımlardır.

Zamanlılık, haber kavramının içinde yer almakla beraber, haberin diğer tür enformasyondan ayırt edilebilmesi için, öğrenildiği anda gösterilmesi, belirtilmesi ana koşuldur. Her haber için, zaman etkeni bu yönden, haberin yayınlanması ve yayımlanmasının belirlenmesi bakımından ana etken olmaktadır.

Yakınlığı da zamanlılık gibi, haberin, haber niteliğini kazanmasına

özen gösteren bir haber değeri olarak kabul etmek gerekir. "Ne zaman" sorusu zamanlılık ilkesini gösterirken, "nerede" sorusu da yakınlık ilkesine işaret eder. İnsanlar doğaları gereği, yakın çevrelerinde olan olaylarla ilgilenirler, bunlara karşı merak duyarlar. İleriki bölümlerde incelenecek olan içerik analizi kısmında da görülebileceği gibi ulusal basında yer alan toplumsal olaylarla ilgili haberlerin büyük çoğunluğu haber ve gazete merkezlerine yakın olan Büyükşehirlerimizde yer alan haberlerdir.

Zamanlılık, yakınlık haberin temel değerleri olmakla beraber, haberi haber yapan asıl sonucudur. Bu bakımdan, haberde sonuç ögesini değerlendirirken, şu sorularla ise başlamak anlamlıdır: Haberi bu kadar büyük hale getiren nedir? Kim bu haberi bu kadar büyötmektedir? Ne sorusu bize sonuç ilkesini vermektedir.

Aslında, sonuç, haber değeri taşıması, çatışma, gelişme veya kazalardan ileri gelmektedir. Çatışmalı, karmaşık olaylar ve sorunlardan ortaya çıkanları değerlendirme, sonucun önemini ve büyüklüğünü belirlemektedir. Bu bakımdan, bu nitelikler haberin yazılması yönünden de dikkate alınarak, böyle bir habere ne kadar yer ve zaman ayrılacağı kararlaştırılmaktadır. Daha başka deyişle, gazetecinin sonuç ögesini iyi değerlendirmesi, haberin önemini, büyüklüğünü belirlediği gibi, haber üzerinde yerinde ve doğru hüküm vermesinde başarılı olmasına da yol açmaktadır.

Önemli kişiler, sayılar, garip olaylar, zıtlıklar haberi önemli yapan etkenlerden bazılarıdır, insanoğlu doğası gereği tanınmış kişiler hakkındaki haberleri zevkle, merakla izler. Tanınmış kişiler kadar, bazı ölkeler, kentler,

kurumlar, kuruluşlar, haber değeri bakımından önemli olabilirler.

Herkesin karşılaşılabileceği durumlarda, kadın-erkek herkesi ilgilendiren olaylara duyulan ilgiyi, insanın ilgisini çeken olaylar şeklinde tanımlama mümkündür. Başkalarının yaşantısı, mutluluğu, sağlığı, karşılaştığı zorluklar, insanlığın tümden gelişimi, bizim bunları haber olarak izlememize, bunlar hakkında ilgi, sempati, nefret duymamıza yol açar. Haberin insanın ilgisini çekme ögesi, daha önce değerlendirilen zamanlılık, yakınlık, önemlilik ve sonuçta pek yer almayan, insanın ilgisini çeken hususlara yöneliktir. Aslında, bütün diğer ilkeleri tamamlayan, haber izleyicisinin ilgisini çeken hep insanın ilgisini çekme ögesidir.

Gazetecilerin dünyada olup biten olaylar arasından bazılarını haber olarak seçmesi ve seçtikleri haberlerde de olayların sadece belirli özelliklerine yer vermeleri rasgele gerçekleşmemektedir. Bu süreç, gazeteciler için kalıplaşmış ve artık norm haline gelmiş belirli kurallar tarafından yönlendirilmektedir. Bu sayede gazeteciler, önemli gördükleri şeylere kitle iletişim araçlarında yer verebilirler ve izleyicilerin dikkatlerini haberin belirli özelliklerine çekerek diğerlerinden uzaklaştırırlar.¹⁰

Burada karşımıza haber seçicileri, medya profesyonelleri veya diğer bir tabirle “Eşik Bekçileri” kavramı çıkmaktadır.¹¹ Bu çalışma bağlamında eşik bekçisi haberin ilk üretim aşamasındaki muhabir, fotoğrafçı veya kameramandan haberin

¹⁰ N.ATABEK: Gündem belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Konulardaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997, ss:50

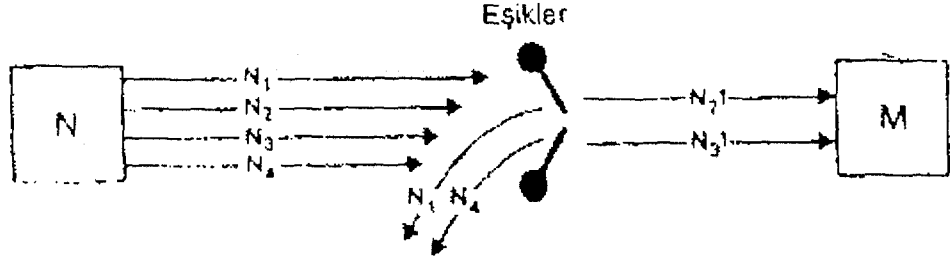
¹¹ Okay GÖNENSİN “Haber Kapıcısı” kavramını kullanmaktadır. Bu konudaki nesnellik tartışmaları için bkz. **Demokrasi, Özgürlük ve Basın**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Yay.No:48, 1.Basım (1997), ss;27

işlenmesi ve seçilmesi aşamasında görev alan haber müdürleri veya editörlere kadar herkesi kapsamaktadır.

İletişim örgütlerinin, haber verme işlevlerini yerine getirirken örgüte gelen çok sayıda olay öyküsü arasından seçim yaparak izleyiciye ya da okuyucuya sunulmasını istedikleri haber değeri olan öyküleri seçmeleri, ne zaman ve ne oranda sunulacağına karar vermeleri gerekmektedir. Yani kitle iletişim araçları ile iletilen her türlü bilgi belirli bir seçim işleminden geçmektedir. Bu süreçte seçme işlemini üstlenmiş kişilerin bazı konulara kapıyı açarken bazı konulara da kapatması eşik bekçisi kavramının kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur.

Eşik bekçisi kavramı ilk olarak Avusturyalı psikolog Kurt Lewin tarafından eve yiyecek alımı ile ilgili karar alma süreçlerini araştıran bir çalışmada kullanılmıştır. Daha sonra White (Şekil 3) tarafından benimsenen bu terim iletişim kanallarında haber konularının akışını düzenleyen birey ya da grupları ifade etmede kullanılmıştır. Zamanla bu terimin kapsamı daha da genişlemiştir.¹² Eşik bekçiliği terimi giderek iletişimde her türlü mesajın, haberin, içeriğinin seçimi yada ayrımı için ortaya konan tüm etkinlikleri kapsamaya ve hatta muhabirler de eşik bekçisi olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Özellikle de bir kitle iletişim örgütünün yayın için potansiyel değer taşıyan haberleri seçme ya da reddetme süreçlerine bu kavram aracılığı ile açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

¹² Kavramla ilgili diğer başlıca tanımlar şunlardır: 1-McNelly'nin Haber Akış Modeli. Bu White'ın tek eşik bekçisi varsayımına karşı birçok eşik bekçisinin varlığı kabul edilir. 2-Bass'ın geliştirdiği ikili eylem modeli bu konuyla ilgili bkz. Denis McQuail&Sven Windahl, **Kitle İletişim Modelleri**, 1. Baskı (1997) Çev:Konca Yumlu İmge Kitabevi, Ankara, ss;195-207

N = Haber birim kaynağı
 $N_{1,2,3,4}$ = Haber birimleri
 $N_{2,1}, N_{3,1}$ = Seçilmiş haber birimleri
 M = İzleyici
 N_1, N_4 = Dışarıda bırakılan haber birimleri

Şekil 3 White'ın Basit Eşikbekçisi Modeli

(WHITE, 1950) DENIS MCQUAIL & SVEN WINDAHL, A.G.E.S.S; 195

Eşik bekçilerinin meydana gelen bir olayı kendi algıladığı şekliyle haber yapacağı gözden kaçırılmamalıdır. Kaldı ki, her zaman olayı bizzat görme şansları da yoktur. Bu durumda örneğin gazetecilerin, görenlerden alacağı bilgiler için soracağı sorular da çok önemlidir. İzleyici ya da okuyucu bu nedenle kendisine ulaşan bir haberin niyetini her zaman algılayabilirle gücüne sahip değildir. Dolayısıyla haberin kendisi gerçek olay olamaz. Ancak olayın asıl çerçevesi içerisinde tekrar kurulabilmesini hedefleyen bir çalışmadır. Ayrıca, olayı gören kişilerin ağızından anlatılan haberler de nesnelmiş gibi görünse bile aslında çoğu kez gerçek sorunun ne olduğunu açıklayacak nitelikte değildir.

İnsanların bilme isteğinde olduğu gibi habere olan ilgisinde de bilgi sahibi ya da aşına olduğu üzerine gitmesi doğaldır. Elliot haber medyasının sorumluluklarını şöyle sıralamaktadır:

- 1- haber sunumunda dürüst ve adil olma;
- 2- mazlumun, haksızlığa uğrayanın adına konuşma;
- 3- ne pahasına olursa olsun "olayı" anlama

4- izleyicinin gözü, kulağı olma;

5- olayın öznesi ya da kaynağı olan bireylerin ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma;

6- hükümetin icraatını gözleme; ve

7- her bir gazetecinin kendisi için doğru olduğuna karar verdiği şeyi yapma.

İşte bu son madde, gazetecilerin nesnelliğini şüpheyeye düşürür ve neye göre olayın doğruluğuna karar vereceğinin sorgulanmasını gerektirir. Medya profesyonellerinin, farklı ortamlardan geldikleri ve farklı değer yargılarıyla haber yapacakları nesnellik anlayışına gölge düşürebilir ama, "profesyonel bir grup içerisindeki herkes tamamen aynı değerleri paylaşıyor olsalardı, gelişme ya da büyüme için, normatif davranış ve eylemleri sorgulamak için hiç bir ümit olmazdı."¹³

Gazetecilikte öyküler; bütün muhabirlerin politika, spor veya iş dünyası fark etmeden her alanda kullandığı evrensel bir habercilik metodolojisi olarak bir başka rolü daha ifa ederler. Muhabirler, her konuda yazı yazabilecek şekilde genel çalışan insanlar olarak yetiştirilir. Her ne kadar küçük bir kesim, haberciliği bilim veya moda gibi uzmanlaşmış bir alanda yürütme noktasına gelmişse de, büyük çoğunluk periyodik olarak görevlerini değiştirirler ve her konuyu haberleştirebilme yönündeki yetenekleri onlara gurur verir.¹⁴ Muhabirlere gurur veren bu haber toplama veya öyküleme aşamasından sonra hazırlanan haberin gazete veya yayında yer alıp almayacağı konusunda ise editör ve haber müdürlerine büyük görev düşmektedir. Haber organizasyonlarında denetim politikaları (editör denetimi) profesyonel pratiklerin veya mesleki etiğin habercilik çalışmalarında

¹³ N.KARA (2000) Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ss:22

¹⁴ BENNET, W. Lance. **Politik İlizyon ve Medya**, Çev. Seyfi SAY, Nehir Yayınları, İstanbul (2000) ss:312

kullanılmasının güvencesi olarak görülmektedir. Editör denetimi haberin politik içeriği üzerinde de etkisini gösterir. Editörler haber üretiminin ustabaşları değildir; onlar, haber ürünleri pazarındaki rakiplerinin pozisyonları için yönetime karşı sorumludurlar. Bunun bir sonucu olarak, editörler ve malikler (veya yöneticiler), muhabirlerin kendi gözlerinde başarılı ve mesleki bakımdan saygıya değer olabilmeleri için izlemeleri gereken rehberlik ilkelerini tipik biçimde geliştirirler. Haber organizasyonlarının iç işleyişleri hakkında yapılan çalışmalar, sık uygulanan bu mahirane editöryal baskıların, muhabirler ve haberlerin politik içerikleri üzerinde en başta gelen etkiler olduklarını açığa çıkarmıştır.¹⁵ Burada dikkat edilmesi gereken husus haberlere bakış açısında belirli katı şablonların oluşturulmamasını sağlamaktır. Editöryel denetim sisteminin en çok eleştirilen yönü de budur zaten örneğin Edwin Diamond 'ın "Paranoyaklar yanılmaktadır: Haber komploları mevcut değildir. Neyin 'haber olduğuna karar veren bir yığın editör ve yönetici bulunuyorken, onun yerine zor ve/veya gizli öyküler üretmek, zaman, mekan, para, yetenek ve idrak gereksinimleriyle sınırlanmaktadır."¹⁶ Şeklinde ifade ettiği gibi yukarıda belirtilen hususlar göz ardı edildiğinde haber çarpıtmalarının önlenmesi için emniyet mekanizması olarak düşünülen editöryal denetim standartları zamanla tek düzeliğe dönüşme ve çarpıtmalara yol açma ihtimali taşımaktadır.

¹⁵ BENNET,W. Lance, a.g.e. ss:315 Konu ile ilgili yapılan çalışmalar için bkz., "Basın Salonunda Sosyal Kontrol", Social Forces 33 (Mayıs 1955):326-335; Walter Geiber, "Sıra Boyunca: 16 Telgraf Editörü Hakkında Bir Çalışma", Journalism Quarterly 33 (Sonbahar 1956): 423-432; Epstein, *Hiçbiryerden Haberler*; Crouse, *Otobüsteki Çocuklar*; ve Gans, *Neyin Haber Olduğuna Karar Vermek*

¹⁶ BENNET,W.Lance, a.g.e:317

1.3 Medya Gündemi Nasıl Oluşur?

Medya gündemini kimin belirlediği ve medya gündeminin topluma ne gibi etkileri olduğu sorusunu ilk kez 1948 yılında Lazarsfeld ve Merton araştırmışlardır. Onlara göre medyanın konu gündemini belirlenmesinde, toplumsal kontrolün görünmez bir biçimi olarak güçlü grupların ve özellikle de sermaye çevrelerinin etkileri ön plandadır ve "parayı veren, düdüğü çalar" kuralı işlemektedir. Öte yandan Qualter, kitle iletişimin sistemini işleten yönetici sınıfa; Breed ise gazete sahibi ve onu temsil eden genel yayın müdürünün gazete yayın politikasını belirleme etkisine işaret etmektedir.¹⁷

Haber konularını ve medya gündemini oluşturan unsurlara genel yapısı itibarıyla bakıldığında söz konusu unsurların kimilerinin işletme yapısından ve kimilerinin de haber örgütü ve medya içeriklerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Medya içeriğine etki eden kurum dışı unsurlar diğer bir deyişle ekonomik ve siyasal baskı grupları gibi unsurlar "Medya Sosyolojisi"; kurum içi unsurlar, yani mesleki değer, inanç ve gelenekleri ise "Haber Sosyolojisi" kavramları ile açıklanmaktadır.¹⁸ Kimi çalışmalarda da konu teklifçileri, medya savunuculuğu ya da ateşleyici olayların rolü gibi özel bazı unsurlar üzerinde durulmaktadır.

Medya içeriklerinin nasıl belirlendiğine ilişkin çalışmaları değerlendiren en sistematik tanımlama Shoemaker ve Reese'ye aittir.¹⁹

¹⁷ Erkan YÜKSEL, a.g.e. ss;70

¹⁸ N.ATABEK: Gündem belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Konulardaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997, ss:44-57 Ayrıntılı bilgi için bkz. P. J. Shoemaker ve S. D. Reese, *Mediating the Message*, (New York Longman 1991); Severin ve Tankard, 1994

¹⁹ Erkan YÜKSEL, a.g.e. ss;71

Yapılan araştırmalarda kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlerin içeriğine etki eden unsurlar şu şekilde tespit edilmiştir:²⁰

1- Kitle iletişim aracı çalışanlarından kaynaklanan etkiler: Bireysel etkiler düzeyi de denilen bu düzeydeki etkiler; medya çalışanlarının kişisel özellikleri, tutumları, değerleri, inançları, etnik kökenleri, mesleki birikimleri ve rollerini kapsamaktadır. Olayı ilk elden yeniden kurgulayan ve ürün ya da haber haline dönüşünceye kadar geçen süreç içerisindeki insan unsurundan kaynaklanan etkiler bu düzeyde tanımlanmaktadır.

2- Kitle iletişim araçlarının çalışma düzeninden kaynaklanan etkiler: Kitle iletişim aracı içeriği, gazetecilerin günlük çalışmalarından etkilenir. Bunlar arasında zaman kısıtlılıkları, haber yayınındaki yer sınırlılıkları, haber yazımındaki belirli kurallar, haber değeri, tarafsızlık ilkesi ve muhabirlerin haber kaynaklarına olan bağlılıkları sayılabilir. Medya rutinleri diye de adlandırılabilen bu etkiler habercilerin işlerini yaparken kullandıkları rutinleşmiş, yinelenen pratiklerdir.

3- Kurumsal amaçlardan kaynaklanan etkiler: Kitle iletişim araçlarının kurum olarak çok çeşitli amaçları vardır. Bunlardan en yaygın olanı maddi gelir elde etmektir. Kitle iletişim araçlarının bu amaçlarının kendi içerikleri üzerinde çok çeşitli etkileri olabilir. Kurumsal etkiler genel olarak kurumsal ve ekonomi politik yaklaşım olmak üzere iki temel grupta ifade edilmektedir. Kurumsal yaklaşım, liberal çoğulcu gelenek içinde geliştirilen ve medya kurumlarını analiz birimi olarak ele alan çalışmalardan oluşmaktadır. Örgüt kuramından hareket eden bu çalışmalar medya kurumlarının da diğer kurumlar gibi hiyerarşi yapılarının bulunduğunu, kurum içi işbölümünün gerçekleştirildiğini, kurumların ekonomik amaçları doğrultusunda faaliyette bulunduklarını içermektedir. Ekonomi politik yaklaşım ise, medya kurumlarının gücü üzerinde durmaktadır. Buna göre medya içeriğini asıl belirleyen unsur, ekonomik çıkarlar ve medya kurumlarının mülkiyet yapılarıdır. Bu çalışmalarda da medyadaki yoğunlaşmalar ve tekelleşme

²⁰ N.ATABEK (1997), a.g.e. ss:51

eğilimleri üzerinde durularak medya sahiplerinin ve medyayı denetleyenlerin sözcülüğü rolü nedeniyle medyanın güç aracı haline getirildiğine işaret edilmektedir.²¹

4- Kitle iletişim aracı içeriğine kurum dışından gelen etkiler: Bunlar arasında; çıkar gruplarının bazı olay ve olguları belirli bakış açılarına uygun olarak yayınlamak veya yayınlamamak için gösterdikleri çabalar, kitle iletişim aracının içeriğine girebilmek için yapay haberler üretmeleri ve hükümet çevrelerinden kaynaklanan etkiler sayılabilir.(Şekil 4)

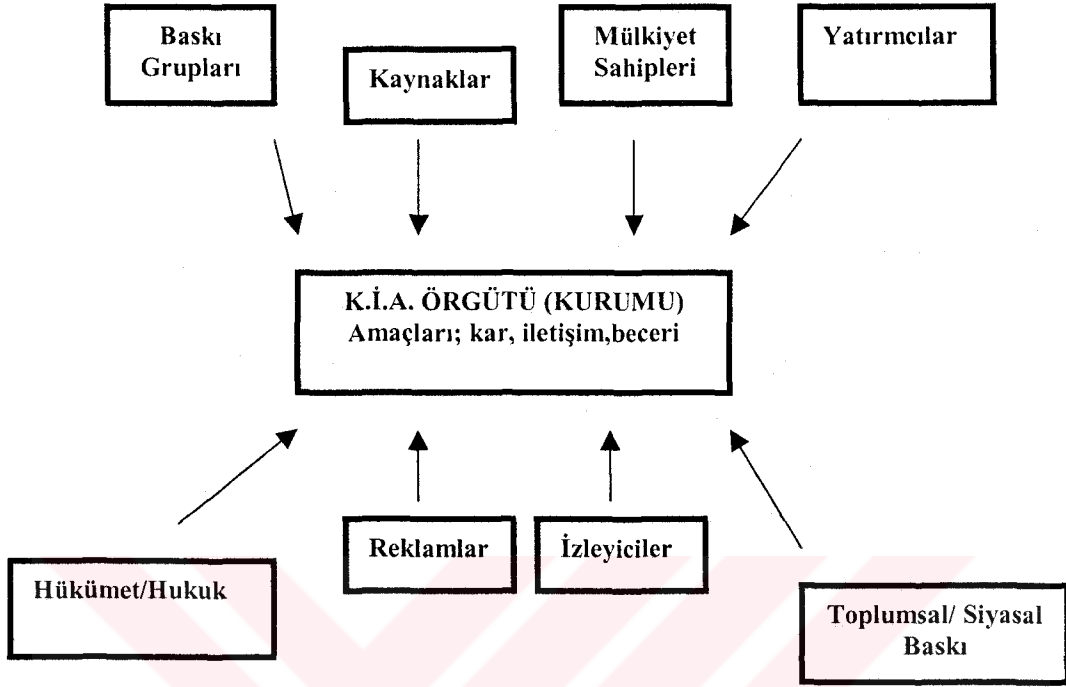
5- Kitle iletişim aracı kuruluşunun ideolojik eğilimi de içeriğini etkiler. Örneğin, kapitalist ideolojiye sahip bir yayın kuruluşundan içinde yer aldığı ve belirli çıkarlar umduğu kapitalist sistemi ciddi olarak sorgulayıcı yönde yayın yapması beklenemez. Shoemaker ve Reese'ye göre ideolojik eğilimler ya da kitle iletişim aracının herhangi bir ideolojiye olan yakınlığının doğurduğu etkiler tüm diğer unsurların üzerinde yer almaktadır. Diğer bir deyişle medya içerikleri üzerindeki temel belirleyici olarak ideoloji en tepeye konulmaktadır.

Medya çalışanları anlamında görülebilecek 'mikro' düzeyle, ideolojinin yansıttığı 'makro' düzey arasında değişen bu beş kategori "etkiler hiyerarşisi" diye adlandırılmaktadır. Bu hiyerarşide ideoloji en tepede görülerek diğer tüm seviyelere doğru bir süzgeç işlevinin varolduğu ileri sürülmektedir. Bir olayın haber olabilmesi için öncelikle bu süzgeçten geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle en üstteki düzey olan ideolojik düzey en önemli belirleyici niteliği taşımaktadır.²² İdeolojinin haber oluşturma sürecinde ve haber değeri verme konusundaki etkisi ile ilgili olarak üçüncü bölümde içerik analizi kısmında yer alan gazete incelemelerinde de görülmektedir örneğin sol eğilimli Cumhuriyet Gazetesinde daha çok sendikal eylemler, F tipi ceza evleri protestoları ile ilgili haberler yer alırken, sağ eğilimli Zaman Gazetesinde ise türban eylemleri ile ilgili haberler daha çok yer almıştır.

Kitle iletişim araçları şekil 4'de de görüldüğü gibi bazı sosyal, siyasal ve ekonomik etkiler altında dış dünyada cereyan eden olaylardan bazılarını seçerek haber haline getirirler ve okuyucu kitlelerine sunarlar.

²¹ Erkan YÜKSEL,a.g.e. ss;72

²² Erkan YÜKSEL,a.g.e. ss;73

Şekil 4 Kitle İletişim Araçlarını Kuşatan Sosyal Çevre
 (Kitle İletişim Örgütü: Talep ve Sınırlama Kaynakları) (McQuail 1987)
 Dennis McQuail & Sven Windahl, a.g.e. ss;188

Kitle iletişim araçları gerçek dünyada meydana gelen olaylardan seçtikleri haberlerle gündemi belirlerler. Ancak, kitle iletişim araçlarının gündem belirleme işlevi kendiliğinden otomatik olarak gerçekleşmez. Çünkü söz konusu süreç, sadece gerçek dünyadan bir olayın alınarak gazete sayfasında ya da televizyon haber bülteninde sunulmasından çok daha fazla bir şeydir. Gündem belirleme sürecinde gazeteciler ve kitle iletişim aracı kuruluşları dikkate değer bir role sahiptirler.

Medya gündeminin kimler tarafından ve nasıl oluşturulduğu konusunda bir çok değişik araştırmalar yapılmıştır. Konuyla ilgili kapsamlı

araştırmalardan biri Funkhouser tarafından gerçekleştirildi²³. 1960'dan 1970'e kadar 11 yıllık dönemi ele alan Funkhouser, kitle iletişim araçlarının içeriği ile bu içeriğe temel oluşturan olayların gerçek yaşamdaki durumlarını yıllara göre karşılaştırdı. Araştırma sonucunda medya içeriğinin, olayların gerçek yaşamdaki durumlarıyla tam olarak bağdaşmadığını ortaya koymuştur. Bulgulara göre medya içeriği, bazı olayların gerçek yaşamdaki durumlarını aynen yansıtıyor, fakat diğer bazılarının gerçek yaşamdaki durumlarıyla önemli farklılıklar gösteriyordu.

Bilindiği gibi bazen gerçek yaşamda olaylar azalırken medyanın bu olaylara ilgisi artar. Bazen de gerçek yaşamda olaylar tırmanırken medyanın bu olaylara ilgisi azalır. Kimi zaman da gerçek yaşamdaki olaylar durağan bir şekilde seyrederken, medyanın bu olaylara ilgisi bazen artar, bazen de azalır. Bu doğrultuda Funkhouser, yaşanan olaylar karşısında medyanın haberlerini oluştururken farklı tekniklere başvurduğunu ileri sürerek, gerçek olayların akışının yanı sıra bir konunun alabileceği medya ilgisinin miktarını etkileyen teknikleri beş başlık altında ele almıştır.

1- Medyayı olayların akışına uydurmak: Medya belli bir konuyu ele aldığı anda bununla ilgili haberleri devam ettirme eğilimine girer. Örneğin belirli bir dönemde öğrenci olayları, işçi eylemleri gibi aynı tür olayların devam etmesi durumunda bunların her biri "haber" olarak izlenir. Bu tür olaylar sıklık bakımından artış gösterebilir bile esasında aynı olayın devamı niteliğindedirler. Diğer yandan, bir kaç yüz öğrencinin

²³ N.ATABEK (1997), a.g.e. ss:51-57 daha fazla bilgi için bkz. G.Ray Funkhouser, "Trends in Media Coverage of the Issues of the '60s," Journalism Quarterly 50 (Autumn 1973), 533-538.

katıldığı tek bir yürüyüş çoğu zaman medya gündeminde yer almaz. Çünkü kitle iletişim araçları bu tür bir olayı haber olarak verme "eğilimine" henüz girmemişlerdir. Ancak olaylar, gerek siyasal gerekse nitelik bakımından belirli bir düzeye ulaştıktan sonra tek tek izlenerek medya gündeminde yer verilirler.

2- Haberi ilginç hale getirmek: Esasında haber değeri olmayan bazı olaylar yalnızca haber bültenlerine girebilmek amacıyla basın ilgisini çekecek hale getirilir. Protesto yürüyüşleri, gösteriler, oturma eylemler ve açlık grevleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Örneğin, Eylemlerinde genelde tiyatral eylem çeşitleri kullanan Memur Sen in eylemleri ile ülke tarihinde ilk kez eylem yapan esnafın yaptığı tüm eylemler büyük küçük ayrımı yapılmadan neredeyse tamamı ile ilgili haber yapıldığı gözlenmiştir

3- Ayrıntıları ele almak: Bir olayın tüm içindeki yerine bakılmaksızın bazı unsurlar üzerine eğilerek ya da seçerek onları haber haline getirmek mümkündür. Örneğin, bir zirvede devlet başkanlarının yaptığı açıklamaların yanı sıra bu olayı izleyen yüzlerce gazeteciyi de haber konusu yapmak. Çok sayıda gazetecinin zirveye ilgi göstermesi ve çevredeki otellerde yer kalmaması gibi.

4- Abartma: Aslında önemsiz bir olay abartılarak haber değeri varmış gibi gösterilir. Örneğin, bir salgın hastalık gerçekte sadece birkaç kişiyi etkilediği halde tüm toplumu tehdit ediyormuş gibi gösterilmesi durumunda olduğu gibi.

5- Önemli gibi göstermek: Haber değeri olmayan bir olay haber değeri

varmış gibi verilebilir. Örneğin, her gün pek çok kuruluşun toplantılarına katılan bir siyasal liderin aslında haber değeri olmayan herhangi bir sözünü öne çıkartarak toplantı haberini vermek.

Gazetecilerin sık sık başvurdukları sözü edilen haber üretme teknikleri ile yazılan haberler çoğu zaman önemli gündem konuları arasına giremez. Daha çok diğer önemli haberlerin yanı sıra bir "dolgu malzemesi" ve gazete sayfalarını veya televizyon haber bültenlerini "renklendirici malzeme" olarak kullanılır. Ancak, yapay yollarla üretilen haberler kullanılarak toplumsal yaşamdaki gelişmeler sonucu oluşan gerçek gündemin, medya gündeminde doğru bir şekilde yer almasının engellenebileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Haberin ilginç hale getirilmesi amacıyla kullanılan bu renkli dolgu malzemeleri kimi araştırmacılar tarafından gazetecilikte dürüstlük kavramının, makul ve masum yalanlar kavramının tartışılmasına yol açmıştır.²⁴

²⁴ JACKSON Jennifer, "Araştırmacı Gazetecilikte Dürüstlük", Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar (1998) Derleyen: A.BELSEY&R.CHADWICK, Ayrıntı Yayınları, Ankara ss:120-139

BÖLÜM 2

2.1 Toplumsal Olaylara Genel Bir Bakış

Toplumsal olaylar olgusuna farklı özelliklerine öncelik tanıyarak yaklaşan oldukça çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Sadece tanımlama çerçevesinde kalınmayıp, 1960'lı yılların oldukça belirgin toplumsal eylemlilikler içerisinde seyretmesi nedeniyle sosyologlar, konuya kuramsal açıdan da yaklaşmışlardır. Kaynak Mobilizasyonu Kuramı ve Yeni Toplumsal Olaylar Kuramı bunların en belli başlılarıdır.²⁵

Belirgin olan farklı bakış açılarından ilki toplumsal olayların zamana yayılması üzerinde odaklaşan tartışmadır. Kalabalıkları ya da geçici kitleleri toplumsal olaylar kategorisinde değerlendirebilir miyiz? Bu soru üzerinde sosyologlar arasında büyük ölçüde fikir birliği sağlanmış olup, araştırmalarda toplumsal olaylar ele alındığında ilk yapılan onu kalabalık ya da kitle gibi toplumsal kategorilerden ayırt etmek olmuştur.

Toplumsal olayların uzun zamana yayılan özelliği olduğu kabul edilmekle, kısa zamanda birleşip dağılan kalabalıklardan ayırt edilmiştir kalabalıkların önüne koyduğu hedefler çoğunlukla kendiliğinden, o anda spontane bir şekilde belirlemektedir. Oysa toplumsal olaylar dendiğinde - özellikle çağdaş modern hareketleri göz önüne alırsak- bu olayların öğrenci sorunları, kadın sorunları, çevre sorunları gibi konularda ancak uzunca bir zamanda elde edilebilecek amaç ve hedeflerinin olduğunu söyleyebiliriz.

²⁵ Maree GLADWIN; "Çağdaş Toplumsal Hareketlerin Teorisi ve Siyaseti" Ege Ü. Sosyoloji Dergisi 7. sayı ss; 125

Görülüyor ki toplumsal olayları kalabalık ya da kitle gibi formasyonlardan ayırt etme nedenlerinden biri budur. Toplumsal Olaylar üzerinde çalışmaları olan Muzaffer Şerif, 'toplumsal olaylar, kısa dönemli ve geçici hoşnutsuzluk ifade eden gösteri ve yürüyüşlerden farklıdır' biçimindeki yargısını "Bu fark, toplumsal olayların, bireylerin kendilik özdeşimlerini tehdit edecek ve genel bir kuralsızlık ve yabancılaşmaya yol açacak şekilde bozulan toplumsal dengeyi kendi çıkarlarına uygun olarak yeni baştan düzenlemeleri yönünde şekillenen uzun süreli ve geniş kitleleri kapsayan toplu davranış biçimleri olma özelliklerinden doğar."²⁶ açıklaması ile desteklemektedir. Bu konuda Orhan Türkdoğan ise "kalabalıklar, amaçları ve yöntemleri bakımından son derece özel niteliği bulunan şiddetli ve kısa ömürlü eylem biçimleridir. Bir kalabalık gibi, sosyal olay da hakim toplum düzeninde fertlere kötü veya haksız görünen hususlarda tepkide bulunma imkanını yaratır. Bunun için de amacını elde etmek niyetiyle kitle toplantıları düzenler, slogan ve sembolleri gündeme getirir. Çoğu kez, toplumun alışık olmadığı taktik ve yöntemleri dramatik bir biçimde ortaya koyar. Böylece, temsil ettikleri sosyal olayın oluşumuna, kitleler tarafından benimsenmesine çalışırlar. Bu amaçla, rahatsızlıkları örgütlemek ve fiziki eylemleri planlamak çoğunlukla sosyal olayın cephaneliğinde gizlenen destek unsurlarını teşkil eder."²⁷ demektedir. Türkdoğan'ın bu tespitlerinde toplumsal olayların ideolojik boyutunun da altı çizilmektedir ve bu da toplumsal olaylar tanımlamalarındaki bir başka tartışma başlığıdır. İdeoloji, toplumsal olayların

²⁶ Aktaran: Emre KONGAR; Türk Toplumbilimcileri-2, İstanbul, 1998, ss;321

²⁷ Orhan TÜRKDOĞAN, "Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi", İstanbul, 1997 ss;11

aktörlerinin ortak bilinci olma özelliği ile grup normlarını, amaçlarını, çözüm yollarının çerçevesini çizen bir etken olduğu gibi, aynı zamanda toplumsal olayların yeni aktörler kazanarak genişlemesini sağlamayı da amaçlar.

Muzaffer Şerif'te, toplumsal olayın ideolojisi, mevcut hoşnutsuzluğun nedenleri ve çözüm yollarının ayrıntılı olarak tartışıldığı örgün bilgiler bütünüdür. "İdeolojik temelin kitlelerce daha kolay anlaşılır hale getirilmesinde kullanılan sembolik ifade biçimleri iki temel işlevi yerine getirir; bunlardan biri 'mevcut düzene yönelik hoşnutsuzluğun' slogan, bildiri, afiş, bülten gibi araçlarla anlatımı, diğeri ise yine benzeri yollarla önerilen çözüm yollarıdır. (Örnek; 'birleşirsek yaşarız, bölünürsek düşeriz' gibi...)

Şerif, ideolojik birikimlerin, insanlar üzerindeki etkilerini de şöyle özetler:

- i) «Onlar» anlayışından «biz» anlayışına geçilmesi,
- ii) Olayın, yerel konumundan çıkarak kitlelere yayılması,
- iii) Hedeflenen değişme yönünde sosyal tutumların şekillenerek olay sürecinde durağanlaşması."²⁸

Toplumsal olaylar kavramını tanımlamak için ona değişik açılardan yaklaşımlar olduğunu belirtmiştik. Bu farklı yaklaşımlardan bir diğeri de, toplumsal olayların daha en başındaki oluşum sürecinde toplumdaki bir takım huzursuzluk ve rahatsızlıkların varlığı üzerinde temelleniyor olmalarıdır. Yani toplumsal alanda bireyler tarafından hissedilen veya açıkça gözlemlenen bir takım sosyal, ekonomik, siyasal, ahlâkî, hukukî dengesizlikler ya da bozuk işlevlerden duyulan rahatsızlıkların kolektifleşmesi ile harekete geçen "çözüm yolu nedir?" tartışmaları sürecinin devamlılık arz eden bir karakter

²⁸ Aktaran: Emre KONGAR, a.g.e. ss;323

kazanmasına kořut olarak mevcut toplumsal yapının bazı unsurlarının deęiřtirilmesi ya da tamamen deęiřtirilmesi gibi dūřunceler belirginleřmektedir. Çoęu durumda bu kōklū deęiřim taleplerindeki uzlařma, halihazırda var olan ideolojik yaklařımlarla temellendirilmeye bařlandığında etkileri giderek artma eęilimi kazanan siyasal olaylara dōnūřur. "Bazı toplumsal olaylar mevcut toplumsal dūzeni bařtan bařa deęiřtirmeyi hedef alırlar; bařka bazıları bu toplumsal dūzenin yalnız bazı yanlarını deęiřtirmeęe çalıřırlar. Sosyologlar bunlardan birincisine devrimci toplumsal olaylar, ikincisine de reformcu toplumsal olaylar demektedirler."²⁹ Yine Muzaffer řerif de toplumsal olayları evrimci ve devrimci deęiřmelerin en etkin aracı olarak tanımlar.³⁰ Toplumsal olayların aktōrleri tarafından istenen toplumsal dōnūřūmünün saęlanabilmesi ise uzun bir zamana yayılmak durumundadır. Bu baęlamda konuya iliřkin çeřitli tanımlamalardan bir kaçını ele alacak olursak:

Sosyolog Gerhard Kessler, sosyal olayları sūrekli řekilsiz gruplar kategorisi içinde inceler... Ona gōre, sosyal olay: "Aynı dūřūnceye sahip olanların, řekilsiz fakat sūrekli birleřmesidir."³¹ Orhan Tūrkdoęan'da aynı yaklařımla sosyal olayların, sosyologlara gōre aynı dūřūnceye sahip olanların řekilsiz fakat devamlı birleřmesi olduęunu kabul eder. Kural olarak bu aklī bir deęere dayanıp, ortak bir inana sahip olanlar tarafından beslenmekte ve içerięini ortak bir ideal oluřturmaktadır. İnanç (Hristiyanlık, Mūslūmanlık, Protestanlık) olaylarında gōrūldūęu gibi dinī; ya da sosyalizm,

²⁹ George A.LUNDBERG, "Sosyoloji" (eviren; Özer OZANKAYA) Ankara, 1970, ss;365

³⁰ Emre KONGAR a.g.e. ss;321

³¹ Gerhard KESSLER, "Sosyolojiye Bařlangıç", 1985 ss;129, Aktaran: Orhan TūRKDOęAN, a.g.e. ss;12

nasyonalizm, faşizm, nasyonal sosyalizmde olduğu tarzda siyasî veya her rönesansda, humanizm, aydınlık ve romantik felsefelerinde ortaya çıktığı gibi kültürel olabilir.³² Muzaffer Şerif'e göre ise toplumsal olaylar, "toplumun çok sayıda üyesi tarafından paylaşılan ortak huzursuzluğu gidermek ve yeni gereksinimleri karşılamak amacıyla insan ilişkilerini yeniden kurmaya veya düzenlemeye yönelik, bildiri, edebiyat, toplantı, gösteri ve benzeri etkinliklerle ifade edilen toplu girişimler örüntüsüdür."³³ George A. Lundberg ise "Toplumsal olay, geniş bir toplum içindeki tutumları, davranışları ve toplumsal ilişkileri değiştirmek üzere uyumlu çabalara girişmiş insanlardan meydana gelen bir gönüllü birlik olarak tanımlanabilir."³⁴ demektedir. Ali Yaşar Sarıbay ise toplumsal olayları "üretim, bilgi, etik kurallar gibi belli başlı kültürel kaynaklara uygulanan sosyal tahakküm (domination) ilişkilerini dönüştürmeyi amaçlayan eylemler" şeklinde tanımlamaktadır.³⁵ Benzer bir biçimde Alberto Melucci de toplumsal olaylar kavramını "kolektif eylem" kavramı ile karşılamaktadır. Kolektif eylemi gerçekleştiren toplumsal aktörlerin ortak amaçlar bileşkesinde mukadder bir sona doğru ilerleyen nesnel varlıklar olduğunu dile getirmektedir.³⁶

Kuşkusuz bu tanımlamaları birbirini tamamlayan yanları ile ele almak ve ayrıca toplumsal olayların temel özelliklerine ilişkin çözümlemeler yapmak da olanaklı. Toplumsal olaylar sosyolojisi adlı bir alt bilim dalı olduğunu da hatırlarsak bu olgunun çok geniş çerçevelerde ele alınıp irdelenebileceği

³² Orhan TÜRKDOĞAN, a.g.e. ss;14

³³ Emre KONGAR, a.g.e. ss; 321

³⁴ George A.LUNDBERG, a.g.e. ss; 365

³⁵ Ali Yaşar SARIBAY, "Siyasal Sosyoloji", İstanbul, 1998, ss; 80

³⁶ Alberto MELUCCI, "Toplumsal Hareketler ve Gündelik Yaşamın Demokratikleştirilmesi", Birikim, 1991, Sayı:24, ss; 55

ortaya çıkar. Ancak biz araştırmamızın temel kavramları arasında yer alması dolayısıyla çalışmamız içerisinde kullanacağımız anlamını şu şekilde kısa yanlarıyla vurgulamak istiyoruz ki bu açıklama tarzımız Muzaffer Şerif'inki ile örtüşmektedir.

Toplumsal olaylar, zaman içerisinde çeşitli aşamalarla gelişen örgütlü çabaların bir örüntüsüdür.

Toplumsal olaylar, gücünü, huzursuzluk, engellenme, belirsizlik, yürürlükte olan toplumsal mekanizmalara duyulan hoşnutsuzluk ve ilgisizlik gibi benzer güdüsel temellerden alan bireylerin bir arada belirli amaçlar doğrultusunda etkileşimde bulunmalarıyla başlatılır. Olaya doğrudan katılanlar ve dışarıdan destekleyenlerce sürdürülür. Mevcut düzenle ilgili hoşnutsuzlukların açık olarak ifadesi ve çözüm yolları öneren ideoloji ve bildirilerin sunulmasıyla genişler.

Toplumsal olayların gelişme sürecinde, kamuoyunu "davaya" inandırmak ve taraftar kazanmak amacıyla, sloganlar, toplu gösteri ve mitingler, bildiri ve benzeri ajitasyon teknikleri kullanılır.

İnsan, yapısı gereği toplum içinde hayatını sürdürmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden, çevresiyle değişik seviyelerde sürekli etkileşim halinde bulunur, insanın bireysel düşüncelerinin yanında, bir grubun üyesi olarak toplumda kabul gören görüşler doğrultusunda benimsediği düşünceleri de vardır. Bu tür etkileşimler sayesinde olaylar evrensel boyutta düşünülmekte ve bir takım değerler kitleler halinde savunulmaktadır. Kitleler halinde savunulan düşüncelerin davranışsal olarak ifade edilmeye çalışılması ise, toplumsal olayları meydana getirmektedir.

Toplumsal değişim ve gelişimine etki eden faktörlerin başında gelen kitle olayları, insanları kitle psikolojisi ile davranmaya yönlendirmektedir. Bireyler tek başlarına elde edemeyeceklerini düşündükleri haklarını kitle halindeyken elde edebilecekleri inancıyla toplu hareket etme ihtiyacı duymaktadırlar. Bu tür toplu olayların toplumların değişmelerine ve gelişmelerine doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu etkiyi Fransız yazar Gustave Le Bon "Tarihi belirleyen, insanların şuurlu davranışlarından ziyade, kitle ve kalabalıkların şuur dışı davranışlarıdır"³⁷ sözü ile ifade etmektedir.

Toplumsal olaylar, toplum yaşantısında meydana gelen bir takım rahatsızlıkların ifade ediliş şeklidir. Bu tür olaylar, zaman zaman toplum düzeninde ciddi huzursuzluklar meydana getirmektedir. Devlet, böyle durumlarda güvenlik kuvvetleri aracılığıyla toplumsal barışı koruma adına, bazı önlemler almak zorundadır. Ülkemizde toplumun çeşitli kesimlerine mensup insanlar tarafından belli amaçlar doğrultusunda düzenlenen ve demokratik toplumlarda bir tür hak arama biçimi olan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde asayişin temini ile ilgili her türlü önlem Çevik Kuvvet Birimleri tarafından alınmaktadır.

Toplumsal eylemlerin başlangıcı bir hoşnutsuzluktur. Hoşnutsuzluk konusu genel olarak iş, ekmek, eşitlik, özgürlük, adalet, yeni hakların elde edilmesi ve benzeri olabilir. Topluluk problemlerine daha geniş kitlelerin desteğini almak haksızlığa tepki göstermek kamuoyu önünde hesap sormak ve basın yoluyla daha geniş kitlelere ulaşarak onların da desteğini elde etmeye çalışırlar. Böylece sistem üzerinde daha büyük bir

³⁷ Gustave Le Bon, **Kitleler Psikolojisi**, Hayat Yayınları, 1. Basım (2001), İstanbul, ss:7

baskı kurulacaktır.

Sokak eylemleri aşamasına gelmiş toplulukların taleplerini sistem genelde iki şekilde algılar. Birinci yaklaşım sorunun varlığını kabul eder ve talepler doğrultusunda diyalog veya uzlaşma yolu ile çözümler üretilir, ikinci yaklaşım ise topluluğun isteğini kabul edilemez görerek tehdit algılaması yapılır.

İnsanlar her çağda ve dönemde hemen hemen her türlü sisteme karşı az veya çok bazı hoşnutsuzlukları olmuş ve zaman zaman bu hoşnutsuzluklarını kitlesel olaylar ve eylemler şeklinde ifade etmişlerdir. Kısacası toplumsal, olayların olmadığı ve olmayacağı bir toplum hedeflemek hayaldir.

Bu çalışma kapsamında incelenen toplumsal olay kavramı, belirli bir amacı gerçekleştirmek veya yaşanan bir hoşnutsuzluğu dile getirmek amacıyla bir araya gelmiş kişiler tarafından gerçekleştirilen ve bildiri, toplantı, gösteri, protesto, yürüyüş gibi eylem aşamasına gelmiş etkinlikleri ifade etmektedir.

2.1.1 Sosyal Olay /Polisiye Olay Tanımı

Yukarıda toplumsal olayların genel bir tanımı yapılmıştı temelinde sosyal, ekonomik, siyasal veya toplumsal değişik nedenlerin bulunduğu toplumsal olayların oluşumundaki nedenleri ve olayın oluşum sürecini “Sosyal Olay” olarak tanımlamak mümkündür. Esnaf eylemlerine yol açan ekonomik nedenler o eylemlerin sosyal boyutunu oluştururken diğer yaşanan toplumsal olay veya kitlesel eylemlerinde kendine özgü sosyal nedenleri bulunmaktadır.

Toplumsal olayların ancak son aşaması olan eylem aşamasını yani polis

ile kalabalığın karşı karşıya geldiği kısa bir süreyi kapsayan bölümünü ise polisiye olay olarak tanımlamak mümkündür. Temelinde sosyal veya ekonomik birçok nedenin yattığı kitlesel eylemlerde polisin yapabileceği tek şey polisiye olay haline gelmiş o eylemin insan hakları ve demokratik ölçütler kapsamında bir taraftan kişi hak ve özgürlüklerini diğer taraftan da kamu güvenliğini sağlayacak tedbirleri almaktan ibarettir.

Devlet, hukukî-manevi bir şahsiyettir. Devleti somut bir kamu gücü haline getiren unsurlardan biri, her devlette kamu gücünü temsil eden polistir, Polisin vatandaşın gözündeki imajı, aynı zamanda siyasi rejimin ve devletin imajı demektir³⁸ ancak temelde sosyal, ekonomik veya toplumsal reformlarla köklü çözümler bekleyen toplumsal sorunların esas sorumlusunu polis gibi göstermek veya çözümünü polisten beklemek sorunların çözülmesi bir tarafa daha da çözümsüz hale gelmesine neden olacaktır.

2.2 Toplumsal Olaylarla İlgili Yasal Durum

İnsanların düzen fikrinden uzak, başıboş ve tek başlarına yaşadıkları dönemde; bulundukları ortamdan bir hayli zarar gördükleri, üstü kapalı bir sözleşme ile birleşerek sınırsız hürriyetlerini ve arzularını kısıtladıkları, bu suretle oluşturdukları “Devlet” adı verilen kuruma birtakım haklarını terk ettikleri doktrinciler tarafından kabul edilmektedir.

Devlet kurumunun doğuşuyla birlikte, kişi hürriyetlerinin korunması görevi de bu müessese tarafından üstlenilmiş, hürriyetin sınırsız bir serbesti anlamı taşımadığı ve başkalarının hürriyetleri ile sınırlı olacağı gerçeği

³⁸ Halil İbrahim BAHAR, Demokratik Polislik: Temel Yaklaşımlar, 1. Basım (1997), ss;1

nedeniyle de bu hassas konu Anayasalar ve çeşitli Yasalar tarafından düzenlenmiştir.

1789 Fransız İhtilali ile başlayan özgürlük ve bağımsızlık akımı, bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda da etkisini göstermiş; 1808 Sened-i İttifak, 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı ve 1876 Kanun-u Esasi'si ile sembolik de olsa bazı arayışlara yol açmıştır. Bu yönde atılan adımların en önemli olanı ise 1909'da yapılan Anayasa değişiklikleri olmuştur.

Genç Cumhuriyetimizde ise, 1924'ten sonra yürürlüğe konan üç Anayasa da temel hak ve özgürlüklere gereken önemi vermiş, bu arada toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını da düzenlemiştir. Bu suretle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının Anayasal bir hak olduğu tescil edilmiştir.

Diğer temel hak ve özgürlükler gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı da demokratik idarenin ve hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu hak; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ve Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanlarınca 4 Kasım 1950'de imzalanan ve on devletin onayıyla 3 Kasım 1953'te yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve ayrıca hemen hemen bütün anayasalarda göz önüne alınmak suretiyle güvence altına alınmıştır.

a) Bazı Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşleri Ve Uygulaması:

1. 1987 Tarihli Hollanda Kraliyet Anayasası'nın Temel Haklar Bölümünde yer alan 9 uncu maddede;

"Yasalarda yer alan haklara dokunmaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı mevcuttur.

Trafiğin yararına olarak ve düzensizliği önlemek bakımından sağlığın korunması ile ilgili kurallar yasalarla düzenlenebilir." denilmektedir.

2. Danimarka Anayasası'nda;

"Vatandaşların, önceden izin almaksızın silahsız olarak toplanmasına izin verilir. Polis, kamu toplantılarında hazır bulunma yetkisini taşır. Açık hava toplantıları, kamu huzurunu tehlikeye düşürmesinden korkulduğu durumlarda yasaklanabilir.

İsyan durumlarında silahlı kuvvetler, saldırıya uğramadıkça, kalabalığı Kral ve Kanun adına üç kere dağılmalarını ikaz ettikten sonra ve bunun dikkate alınmaması üzerine harekete geçebilir."denilmektedir.

3. 18.06.1931 Tarihli ve 773 Sayılı Alman Kanunu'nda;

"Toplantı düzenlemek isteyenler, üç gün önceden emniyet müdürlüğüne yazı ile bilgi vermek zorundadır.

Yapılacak toplantı özel amaçlı bile olsa amacı, katılacak kişi sayısı, yeri ve konusu hakkında bilgi verilmesi zorunludur.

Emniyet müdürü; kamu düzeni, ahlaki ve sağlık nedenleriyle ilgili olarak, toplantıyı erteleyebilir ya da başka günde veya başka yerde yapılmasına karar verebilir.

Kanunsuz başlayan veya sonradan kanuna aykırı hale gelen toplantılarda, polisin müdahalesinden önce dağılanlara herhangi bir işlem uygulanmaz.

Umuma mahsus veya umuma açık yerlerde yapılmakta olan bir toplantı sırasında, gösteri yapılması veya tahrik edici haykırırlarda bulunulması veya yetkili kamu merciinin prestijini bozucu veya dolayısıyla kamu düzenini ve halk güvenliğini tehlikeye sokacak davranışlarda bulunulması veya yine dolayısıyla suç işlenmekte olması nedeniyle toplantı sona erdirilir.

Devlete, hükümete ve yetkili organlara karşı yıkıcı, bölücü ve aşağılayıcı nitelikte bayrak, flama ve amblem teşhiri, her halde, tahrik edici bir gösteri olarak nitelendirilir. Yasaklanmış kuruluş ve örgütlerin işaret ve amblemleri de bu madde içinde değerlendirilir.

Toplantı süresince taşıma izni bulunsa dahi silah taşınamaz, taşıyanlar hakkında ruhsatsız silah taşımanın yaptırımları uygulanır." denilmektedir.

b) Türkiye'de Konunun Anayasa ve Kanunlar Yönünden Gelişimi:

1- Anayasalar Yönünden:

a) 1924 Anayasası :

491 sayılı 1924 Anayasasının "Hukuki Tabiye" başlıklı 70 inci maddesinde "İçtima" hak ve hürriyetinden bahsedilmiş, ancak bu hürriyetin sınırsız olmadığı da 68 inci maddede "Hukuku tabiyeden olan hürriyetin herkes için hududu hürriyetidir. Bu hudut ancak Kanun marifetiyle tesbit ve tayin edilir" denilmekte, ayrıca 79 uncu madde de toplanma hürriyetinin Kanunla sınırlanabileceğini hükme bağlamaktadır.

b) 1961 Anayasası :

334 sayılı 1961 Anayasasının "Kişinin hak ve ödevleri" başlığını taşıyan 28 inci maddesinde, "Herkes önceden izin almaksızın silahsız ve saldırısız toplanma ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için Kanunla sınırlanabilir." hükmü ile hakkın özü ve sınırı çizilmiş, ayrıca 1924 Anayasasında yer alan izin sistemine de son verilmiştir.

c) 1982 Anayasası :

07.11.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 34 üncü maddesinde ise; "Herkes önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla milli güvenlik ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Görüldüğü gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılması önceden izne tabi tutulmamıştır. Silahsız ve tabii ki saldırsız olması şart kılınmıştır. Ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak için her ne kadar izin alma söz konusu değilse de, Kanunla belirlenecek şekil, şart ve usullere uyulacağı da belirtilmiş, hangi hallerde toplantı ve gösteri yürüyüşü ne kadar süre ile ertelenebileceği veya yasaklanabileceği de gösterilmiştir.

2- Yasalar Yönünden:

Ülkemizde 1325 (1909) toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hak ve özgürlüğü mevcut değildi. Osmanlı Devleti'nde toplantı hürriyeti ilk defa 27 Mayıs 1909 tarihli "İçtimaatı Umumiye Kanunu" ile tanınmıştır. Bu Kanun bir imparatorluk Kanunu olmasına rağmen oldukça liberal bir görüşü

yansıtmıştır. Bu yasaya göre toplantı yapmak için izin almak gerekmemektedir. Yasanın 1 inci maddesinde "Osmanlılar gayri müsella olmak üzere umumi içtimalar aktında hürdür. Mevaddı atiyede mündemiç ahkama riayet edilmek şartıyla ruhsat istihsaline hacet yoktur." denilmektedir.

Zaman içerisinde bu Kanunun ihtiyaçları karşılamadığının görülmesi üzerine,

03.03.1912 tarihli "Tecemmuat Kanunu" kabul edilmiştir. Adı geçen Kanunda bugün yürürlükte olan 2911 sayılı Kanunda yer alan düzenlemelere benzer düzenlemeler bulunmaktaydı.

Fransız kanunlarından tercüme edilen bu kanunlar Meşrutiyet devrinde, ittihatçılar zamanında, Büyük Millet Meclisi Hükümetleri zamanında ve tek parti dönemlerinde uygulanmış, 27.06.1956 tarihinde kabul edilen 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkında idareye geniş yetkiler veren 6761 sayılı Kanunda, toplantı yapıp yapılamayacağı idarenin takdir ve iradesine bırakılmıştır. Bu nedenle idarenin takdir yetkisi karşısında hürriyetten söz etmek mümkün değildir.

1961 Anayasasını takiben çıkarılan 10.02.1963 tarih ve 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile 6761 sayılı Kanun yürürlükten kalkmıştır. 171 sayılı Kanunda da ana ilke olarak, önceden izin almaksızın silahsız ve saldırısız olarak belli maksatlarla toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılacağı esas alınmak suretiyle, 1961 Anayasasının ruhuna uygun bir düzenleme yapılmış olmaktadır.

1982 Anayasasının 34 üncü maddesinde toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme hakkının kullanma şekil, şart ve usullerinin ve hangi hallerde bu hakkın ertelenebileceği veya yasaklanabileceği Kanunun koyduğu esaslar çerçevesinde Kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Anayasanın işaret ettiği Kanun 06.10.1983 tarihinde Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu adı altında 2911 sayılı Kanun olarak kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. Kanunun 10, 18 ve 37 inci maddelerinde işaret edilen Yönetmelik de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik adı ile 08.08.1995 gün ve 18836 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

2.3 2911 Sayılı Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

a-Kanunun Amacı ve Kapsamı:

Demokratik toplumlarda bireyler ve çeşitli gruplar, kendi menfaatleri doğrultusunda hareket ederek Devlettten birtakım istemlerde bulunurlar. Düşünce ve kanaat hürriyeti Anayasalarda düzenlenmiş bulunan bir temel haktır. Kişiler bu haklarını toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapmak suretiyle de kullanmak isteyebilirler. Ancak, Devletin varlık nedenlerinden birinin de, kamu düzenini ve can güvenliğini sağlamak olduğu göz önüne alınırsa, başıboşluk yaratacak durumların, yine Devlet tarafından kontrol edileceği gereği kendini gösterecektir. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin de belirli yasal çerçeveler içinde yapılması gerekir. İşte 2911 sayılı Kanun da bu amaçla kabul edilmiştir.

Kanunun 1 inci maddesinde ifade edildiği üzere, toplantı ve gösteri yürüyüşü gerçek ve tüzel kişiler tarafından düzenlenebilmektedir. Burada konu dernek kurma hakkından daha geniş olarak ele alınmıştır. Zira 2908

sayılı Dernekler Kanununa göre dernek kurabilme hakkı sadece gerçek kişilere tanınmış olduğu halde, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı hem gerçek hem de tüzel kişilere tanınmış bulunmaktadır.

Kanunda geçen deyimlerden;

Toplantı, belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu oluşturmak suretiyle o konuyu benimsetmek üzere gerçek ve tüzel kişiler tarafından düzenlenen açık ve kapalı yer toplantılarını,

Gösteri yürüyüşü ise, belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu oluşturmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzel kişiler tarafından düzenlenen yürüyüşleri ifade etmektedir.

Medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip 21 yaşını doldurmuş herkes önceden izin almaksızın Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak Kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir (Madde: 3 ve 9)

Burada ana iki unsur, toplantı ve gösteri yürüyüşünün Kanunların suç saymadığı belirli amaçlara yönelik olması ile silahsız ve saldırısız olarak cereyan etmesidir. Ana ilke ise, toplantı ve gösteri yürüyüşünün, önceden izin alınmasını gerektirmediğidir.

Ancak bir konuyu daha göz önünde bulundurmada yarar vardır. O da, yabancılardan, Kanunun 4 üncü maddesi hükmü saklı kalmak üzere, bu Kanun hükümlerine göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemelerinin ve Türk vatandaşları tarafından düzenlenecek toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmelerinin, afiş, pankart, döviz, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımalarının İçişleri Bakanlığının iznine tabi bulunduğuur.

b- İstisnalar:

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanun'unun uygulanmayacağı hususları iki grupta ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi, 4 üncü maddede belirtilen faaliyetler; diğeri ise, 5 inci maddede belirtildiği üzere seçim zamanlarında yapılacak propaganda toplantıları için tatbik imkanı bulunmadığıdır.

Seçimden önceki son 10 günün seçim propaganda dönemi olması nedeniyle, 2911 sayılı Kanun kapsamı dışında tutulması gerektiği de dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Seçim propaganda dönemlerinde siyasi partilerce yapılan açık ve kapalı yer toplantıları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un kapsamında mütalaa edilir.

4 üncü maddeye göre, bu Kanun hükümlerine tabi olmayan haller şunlardır:

a) Siyasi partilerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, vakıfların, derneklerin, ticari ortaklıkların ve diğeri tüzel kişilerin özel kanunlarına ve kendi tüzüklerine göre yapacakları kapalı yer toplantıları.

b) Kanunlara uymak, kendi kural ve sınırları içinde kalmak şartıyla Kanun veya gelenek ve göreneklere göre yapılacak toplantı, tören, şenlik, karşılama ve uğurlamalar.

c) Spor faaliyetleri ile bilimsel, ticari ve ekonomik amaçlarla yapılan toplantılar.

d) Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanların Devlet ve hükümet işleri hakkındaki toplantı ve konuşmaları ile TBMM üyelerinin halk ile yapacakları sohbet niteliğindeki görüşmeler.

2.3.1 Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Yerleri, Zaman ve Şartları

a) Toplantı yer ve zamanı:

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri il ve ilçe sınırları içinde aşağıdaki şartlara uyulmak kaydı ile her yerde yapılabilir:

Şehir ve kasabalarda ve gerekli görülecek diğer yerlerde hangi meydan ve açık yerlerde açık hava toplantısı yapılabileceği, hangi yol ve güzergahlar üzerinde gösteri yürüyüşü yapılabileceği, yürüyüşe geçmek üzere toplanılacak ve sonunda dağıılacak yerler afiş ve pankart asılacak yerler Vali ve Kaymakamlar tarafından kararlaştırılarak açık ve kesin bir şekilde krokiye bağlanır ve alışılmış araçlarla önceden ilan olunur. Bu şekilde tespit olunan açık hava toplanma yerleri ile gösteri yürüyüşü toplama-yürüyüş güzergahı ve dağılma yerlerinde ve krokilerinde değişiklik yapıp yapılamayacağı her yıl ocak ayında tespit edilerek aynı şekilde ilan olunur.

Kaymakamlar tarafından yapılan tespit ve değişiklikler ve bunlara ilişkin krokiler ilçenin bağlı bulunduğu valiliğe, Valilik tarafından yapılan ve kaymakamlarca valiliklere gönderilen tespit ve değişikliklerle krokiler Valiliklerce en yakın askeri komutanlığa gönderilir. Yapılan değişiklikler, ilanından 15 gün sonra geçerli olur.

Toplantı yerlerinin tespitinde gidiş ve gelişi, güvenliği bozmayacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak, toplantıların genel olarak yapıldığı, elektrik tesisatı bulunan yerler tercih edilmelidir.

Genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti gören bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine 1 Km. uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz. Ayrıca, şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşü düzenlenmesi Kanunun 22 inci maddesi ile yasaklandığından Vali ve Kaymakamlarca yukarıdaki tespitler yapılırken dikkate alınmalıdır.

Genel meydanlarda yapılan toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere Valilik ve Kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur.

Toplantı ve yürüyüşler ve bu maksatla toplanmalar, güneş doğmadan başlayamaz. Açık yerlerdeki toplantılar, güneşin batışından bir saat öncesine kadar, kapalı yerlerdeki toplantılar da saat 23.00'a kadar sürebilir.

Toplantı yapılan kapalı ve açık yerler, toplantı süresince umuma açık yer sayılır (Kanun/6, 7, 9, 22; Yön./3).

Bu arada özellikle yaz aylarında stadyum, yazlık sinema, etrafı çevrili çay bahçesi, gazino ve benzeri yerlerde kapalı yer toplantısı düzenlemek isteyenlerin talepleri karşısında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tüm Valiliklere yapılan genelgede;

"Kapalı yerlerden kasıt; bu yerleri rahatça dışarıdan görme, burada yapılan konuşma ve hareketleri dışarıdan izleme imkanı bulunmayan yerler" denilmektedir. Kanunun 26 ncı maddesinde kapalı yerlerde yapılan toplantılara ait konuşmaların ses yayını yapan cihazlar ile dışarıya verilmesinin yasaklamış olması da bu durumu teyit etmektedir.

Bu sebeple, toplantıyı dışarıdan izleme imkanı bulunan stadyum, yazlık sinema, etrafı çevrili çay bahçesi, gazino ve benzeri yerlerin kapalı yer olarak kabul edilmesi ve bu yerlerde 2911 sayılı Kanun hükümlerine göre kapalı yer toplantısının yapılması hukuken mümkün görülmemektedir.

b) Toplantı şekil ve şartları:

1- Düzenleme Kurulu:

* Kanununun 9 uncu maddesi;

“Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fiil ehliyetine sahip ve on sekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar.

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır.” ,

i) Görevleri:

1-Toplantının ve gösteri yürüyüşünün bildirimde belirtilen yer, gün ve saatte yapılmasını ve bitirilmesini sağlamak,

2-Toplantının ve gösteri yürüyüşünün bildirimde belirtilen amacına uygun yapılmasını ve amacından sapmasını önleyici tedbirler almak,

3-Toplantı ve gösteri yürüyüşünün sükun içinde, çevreyi, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmayanları rahatsız etmeyecek şekilde geçmesini sağlamak,

4-Toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasına engel olanlarla, devamına imkan vermeyecek tertiplere girişenleri, toplantıyı amacından saptırmak isteyenleri güvenlik makamlarına bildirmek,

5-Suç teşkil eden silah ve patlayıcı maddeleri veya her türlü kesici, delici alet veya taş, sopa demir, lastik çubuk, boğma teli ve zincir gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı ecza veya diğer zehir veya her türlü gaz ve benzeri maddeyi toplantı yerine sokmak isteyen veya yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmak isteyen kişileri önlemek amacıyla, bu gibi kişilerin varlığından güvenlik kuvvetlerini haberdar etmek, yakalanmalarına yardımcı olmak,

6-Kanunların suç saydığı veya halkı suç işlemeye özendirici veya kışkırtıcı ibare veya ifade taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gerecin toplantı yerine sokulmasını önleyici tedbirler almak, bunların zaptı ve faillerin yakalanması için güvenlik kuvvetlerini haberdar etmek ve yardımcı olmak,

7-Halkı suç işlemeye özendirici konuşmaları önlemek veya hükümet komiserince istenmiş ise konuşmayı kestirmek,

8-Toplantı veya gösteri yürüyüşünün amacı dışına çıkmasını veya kanunun suç saydığı sloganların söylenmesini veya ses yayın cihazları ile yayımını önleyici tedbirleri almak, bu gibi davranışları güvenlik kuvvetlerine haber vermek ve failleri yakalatmak,

9-Toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılanların toplantı yerine gelişlerinde gerekiyorsa kimliklerinin tespitinde ve benzeri faaliyetlerde güvenlik kuvvetlerine yardımcı olmak,

10-Toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanunlara uygun yürütülmesi amacıyla hükümet komiserince istenen hususları yerine getirmek ve çalışmalarına yardımcı olmaktır.

ii) Sorumlulukları:

Düzenleme kurulu; başkan dahil en az yedi üyesini toplantı ve gösteri yürüyüşü başlamadan önce toplantı yerinde hazır bulundurmak ve bu toplantının bittiği, katılanların tamamen dağıldığı hükümet komiserince bildirilinceye kadar toplantı yerinde kalmalarını sağlamakla yükümlüdür.

Düzenleme kurulunun çabalarına rağmen, toplantı ve gösteri yürüyüşünde sükun ve düzen sağlanamaz veya toplantı ve gösteri yürüyüşünün amacı dışına çıktığı anlaşılırsa, kurul başkanı, toplantının ve gösteri yürüyüşünün sona erdirilmesini hükümet komiserinden ister. Böyle bir istekte bulunulması, düzenleme kurulunun o ana kadar Kanundan doğan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Hükümet komiserince bizzat veya düzenleme kurulunun isteği üzerine toplantı ve gösteri yürüyüşünün sona erdirilmesine karar verilmesi halinde, düzenleme kurulu üyeleri bu karara uyarak yerine getirilmesi için kararın ilanı dahil her türlü gayreti göstermek zorundadır.

Toplantı, bildirimde belirtilen yerde yapılır. Düzenleme kurulu başkan dahil en az yedi kişiyi toplantı mahallinde bulundurmakla yükümlü olup, bu husus kimlikleri belirtilmek suretiyle hükümet komiseri tarafından tespit edilir.

c- Bildirimde Bulunma:

Toplantı yapılabilmesi için, toplantı başlama saatinden en az 72 saat önce ve çalışma saatleri içinde, düzenleme kurulunun tamamının imzalayacakları bir bildirim toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu Valilik veya Kaymakamlığa verilir. Verilen bu bildirimde;

a-Toplantının amacı,

b-Toplantının yapılacağı yer, gün ve başlayış bitiş saatleri,

c-Düzenleme kurulunun başkan ve üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri, ikametgahları ve varsa çalışma yerleri, belirtilir.

Ayrıca düzenleme kurulu üyelerinin her biri için aşağıdaki belgelerin de eklenmesi şarttır:

a-Nüfus cüzdanı örneği,

b-Adli sicil (sabıka) kaydı,

c-Toplantı yerinde en az 6 aydan beri sürekli ikamet ettiğine dair ikamet belgesi,

d-Medeni haklarını kullanmaya ehil olduklarına dair her birinin imzalayacakları şahsi beyan belgesi,

e-Yabancı uyruklular için İçişleri Bakanlığı'ndan alınan izin belgesi,

Bu bildirim ve ekleri verildiğinde, mahallin en büyük mülki idare amirliğince, düzenleme kurulu başkan veya üyelerine, bildirimin alındığı gün ve saati gösteren bir alındı belgesi ile toplantının yerini, gününü, başlama ve bitiş saatlerini ve düzenleme kurulunun görev ve sorumluluklarını belirleyen önceden hazırlanmış bir talimat verilir.

Bildirim, Valilik veya Kaymakamlık tarafından kabul edilmez veya karşılığında alındı belgesi verilmez ise keyfiyet bir tutanakla tesbit edilir. Bu takdirde noter vasıtasıyla ihbar edilir. İhbar saati bildirimin verildiği tarih sayılır.

Aynı gün aynı yerde toplantı yapmak üzere ayrı ayrı düzenleme kurullarınca bildirim verilmişse, ilk verilen bildirim geçerlidir. Diğerlerine durum hemen yazılı olarak bildirilir.

d) Kanuna Aykırı Bildirimler:

Kanunda belirtilen hususları kapsamayan veya yanlış bilgi içeren veya belgeleri eksik olan bildirimler, düzenleme kurulu başkanı veya üyelerinden birine yazı ile duyurularak düzeltilir veya tamamlattırılır.

Yapılan duyuruya rağmen eksikliklerin tamamlanmaması halinde bildirim geçersiz sayılır.

Noter vasıtasıyla ihbar yapılmış olsa bile, bildirimin Kanunun öngördüğü bilgileri taşımadığının, belgelerin eksik veya verilen bilgilerin yanlış olduğunun veya aynı gün, saat ve yerde toplantı yapmak üzere daha önce bildirimde bulunulduğunun tespiti halinde durum, mahallin en büyük mülki amirince düzenleme kurulu başkan veya üyelerine en seri şekilde duyurulur. Yazılı olarak bildirilmesine karşın, gerekli görülürse toplantının yapılamayacağı konusu alışılmış araçlarla halka duyurulur (Yön./8).

e) Hükümet Komiseri ve Görev ve Yetkileri

Hükümet komiserleri toplantının yapılmasından 48 saat önce, Vali ve Kaymakamlar tarafından tespit edilir. Gerektiğinde en çok iki kişi de yardımcı olarak görevlendirilir. Hakim ve savcılar ve bu sınıftan sayılanlar ile silahlı

kuvvetler, adalet, genel ve özel kolluk kuvvetleri mensuplarına bu amaçla görev verilmesi mümkün değildir.

Hükümet komiseri, idarenin tayin ettiği ve toplantılar için görevlendirdiği kimsedir ve bu kişinin memur olması gerekli değildir. Ayrıca, Devletten maaş alması ve kamu hizmeti gören kimse olması da şarttır.

a) Görev ve Yetkileri:

2911 sayılı Kanunun 13 üncü ve ilgili Yönetmeliğin 12 nci maddelerinde bu husus etraflıca açıklanmıştır. Ayrıca, Kanunun 13 üncü maddesinde, mülki idare hizmetleri sınıfına dahil memurlar ile diğer kamu görevlilerinden müdür, amir veya yardımcılarını hükümet komiserliği için tercihen sayılmıştır. Hükümet Komiserlerinin Görevleri:

a-Toplantı ve gösteri yürüyüşü başlamadan önce toplantı yerine gelerek düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin toplantı yerinde bulunup bulunmadıklarını tutanakla tesbit etmek,

b-Mahallin en büyük mülki amiri tarafından görev verildiği veya bizzat gerekli görüldüğü hallerde, toplantıyı teknik ses alma, fotoğraf, film ve benzeri araçlarla tesbit ettirmek,

c-Teknik cihazlarla tesbit imkanının bulunmaması halinde, toplantının seyrini, konuşmaları, toplantıda kullanılan afiş, resim, pankart ve benzerlerini tutanakla tesbit etmek veya ettirmek,

d-Toplantı ve gösteri yürüyüşünün devamı sırasında münferit olarak suç niteliğindeki olaylar ile halkı suç işlemeye özendirici davranışların önlenmesini güvenlik kuvvetlerinden istemek,

e-Toplantı veya gösteri yürüyüşünün, sükun ve güvenliği için gerekli gördüğü tedbirleri düzenleme kuruluna aldirmek,

f-Toplantı ve gösteri yürüyüşünün sükun ve düzeninin sağlanması veya toplantı ve gösteri yürüyüşünün amacı dışına çıkacağına anlaşılması üzerine düzenleme kurulu başkanının talebi üzerine veya kendiliğinden toplantı ve gösteri yürüyüşünü sona erdirmek,

g-Kanuna uygun olarak başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşünün Kanunun 23 üncü maddesinde belirtilen durumların bir veya birkaçının vuku bulması nedeniyle Kanuna aykırı düşmesi halinde, toplantıyı sona erdirmek, ilan etmek ve keyfiyeti en seri şekilde mahallin mülki amirine bildirmektir.

f) İrtibat Kurulu:

Hükümet komiserinin veya yardımcısının başkanlığında, düzenleme kurulu başkanının görevlendireceği en az iki üye ve güvenlik amirinin görevlendireceği bir güvenlik görevlisinden meydana gelen bir irtibat kurulu oluşturulur.

İrtibat kurulunun görevi, mahallin en büyük mülki amiri ile güvenlik kuvvetleri amiri ve düzenleme kurulu başkanı arasında her türlü görev irtibatını sağlamaktır. Bu görev, toplantı ve gösteri yürüyüşünün başlamasından bir saat önce başlar ve dağılıncaya kadar devam eder.

g) Toplantı Sonu İşlemleri (Yön./15):

Düzenleme kurulu üyeleri, topluluk toplantı yerinden ayrılincaya kadar taşkınlıkları yatıştırıcı, kanunsuz eylemleri önleyici davranış içinde bulunmak ve bu konularda güvenlik kuvvetlerine yardım etmek zorundadırlar. Topluluk tamamen dağıldıktan sonra, hükümet komiseri toplantının bitimini tutanakla

tesbit eder; toplantı düzenleme kurulu başkanının isteği üzerine sona erdirilmişse tutanak düzenleme kurulu başkanı tarafından da imza edilir.

Kanuna uygun olarak başlayıp biten veya Kanuna uygun olarak başlayıp kanunsuz hale dönüşmesi nedeniyle dağıtılan toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile ilgili rapor, bitimi izleyen 24 saat içinde tutanaklara eklenerek mülki amire sunulur.

Her türlü tutanağın toplantı yerinde tutulması esastır. Ancak, buna imkan bulunamazsa uygun herhangi bir yerde ilk fırsatta tutanak düzenlenir.

2.3.2 Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünün Ertelenmesi ve Yasaklanması

1) Toplantıların Ertelenme ve Yasaklanması

Toplantıların ertelenmesi veya yasaklanması, Kanunun 14, 15, 16 ve 17 nci maddeleri ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Düzenleme kurulunun çoğunluğu tarafından toplantının yapılacağı saatten en az 24 saat önce bildirimin verildiği Valilik veya Kaymakamlığa yazı ile müracaat etmek şartıyla 48 saati geçmemek üzere ve yalnızca bir kez ertelenebilir.

Bir il sınırı içinde aynı günde birden fazla toplantı yapılmasının istenmesi halinde, emrindeki güvenlik kuvvetleri ile gerektiğinde yararlanabileceği güçlerin, bu toplantıların tamamının güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yeterli olmayacağı kanısına varan Vali, toplantıların bir kısmını müracaat önceliğini de göz önünde bulundurarak 30 günü aşmamak üzere erteleyebilir.

Kanunun 16 ncı maddesi, Bölge Valiliği ve İçişleri Bakanlığı'na da aynı gerekçelerle bir defaya mahsus olmak üzere 30 günlük erteleme yetkisi vermiştir. Keza burada da müracaat önceliği göz önünde bulundurulacaktır.

Toplantının yasaklanma ve ertelenmesine gelince; bu husus Kanunun 17 nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede,

17 nci maddesi “Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.” denilmektedir.

Madde metni, içeriği ve tanıdığı görev ve yetki açısından 14, 15 ve 16 ncı maddelerden tamamen farklı bir nitelik taşımaktadır. Şöyle ki, bu maddelerde bir ilde birden çok toplantının aynı güne rastlaması ve güvenlik gücünün yetersizliği nedeniyle il Valisi tarafından 30 günü aşmamak üzere ve bir defaya mahsus olmak üzere ertelenme söz konusudur. 17 nci maddedeki erteleme ve yasaklama ise, tek toplantıya inhisar etmekte; “Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” Dikkat edilmesi gereken bir husus da, 17 nci maddedeki bu erteleme ve yasaklama gerekçelerinin Anayasayla paralellik arz etmiştir.

Maddede Vali ile birlikte Kaymakam da yetkili kılınmıştır. Oysa ki, 15 ve 16'ncı maddelerde, bir ilçe sınırları içinde aynı günde birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak üzere müracaatta bulunulması halinde, bunların bazılarının ertelenmesi konusunda Kaymakama verilmiş bir yetkiden söz edilmemiştir.

a) Kararların Tebliği:

Yasaklama ve erteleme kararları toplantının başlama saatinden en az 24 saat önce bir yazı ile düzenleme kurulu başkanı veya bulunmadığı

takdirde üyelerden birine tebliğ edilir. Bu konuda, Vali ve Kaymakamlarca yasaklanan ve ertelenen toplantılar hakkında Valilik tarafından İçişleri Bakanlığına bilgi verileceği hükme bağlanmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da, toplantının bir başka günde yapılabilmesi için 10 uncu maddeye göre yeni bir bildirimde bulunulmasının şart olduğudur.

Tebliğ şartı aranmaksızın toplantının yasaklanması veya ertelenmesi konusuna gelince; bu konu 18 inci maddenin 2 nci fıkrasının verdiği yetkiye istinaden Yönetmeliğin 23 üncü maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre ;

b) Tebliğ Şartı Aranmaksızın Toplantının Yasaklanması ve Ertelenmesi:

Vali ve Kaymakam,

a) Ülke genelinde veya toplantının yapılacağı il ve ilçelerde doğal afet, büyük yangın, tehlikeli salgın hastalık veya diğer olağanüstü hallerin meydana gelmesi,

b) Ülke genelinde veya toplantının yapılacağı il ve ilçelerde demokratik parlamenter düzeni veya kamu düzenini, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, genel ahlakı ve genel sağlığı ciddi şekilde bozacak olayların çıkacağı yolunda veya milli güvenlik gereklerinin ihlal edileceği konusunda dokümanter ve teyit edilen istihbari bilgilerin alınması,

c) Olağanüstü hal, sıkıyönetim, seferberlik veya savaş ilan edilmesi,

d) Toplantıya içten veya dıştan saldırı yapılacağına ve topluluğun can ve mal güvenliğinin ciddi şekilde bozulacağına ilişkin belirtiler ortaya çıkması ve toplanan istihbaratın bu hususu doğrulaması,

e) Düzenlenen toplantıya ait yasaklama ve erteleme kararının düzenleme kurulu başkanına tebliğ imkanı bulunmaması,

f) Düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin tamamının veya başkan dahil en az yedisinin toplantı yerinde hazır bulunmadıklarının tespiti veya toplantı yerine gelmeyeceklerinin kesin olarak anlaşılması,

Hallerinde, gerekli görürse, alındı belgesi verilmiş olsa dahi toplantı başlama saatinden geriye doğru 24 saatlik zaman içinde tebliğ şartı aranmaksızın, toplantı veya gösteri yürüyüşünü yasaklamaya veya iki ayı geçmemek üzere ertelemeye yetkilidir.

c) İl ve İlçelerde Bütün Toplantıların Yasaklanması:

Kanunun 19 maddesi bu konuları aşağıdaki şekilde düzenlemiştir.

Madde 19. "Bölge valisi, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir.

Valilerde aynı sebeplere dayalı olarak ile bağlı ilçelerin birinde veya bir kaçında bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere yasaklayabilir.

Yasaklama kararı gerekçeli olarak verilir. Kararın özeti yasaklamanın uygulanacağı yerlerde mutad vasıtalarla ilan edilir. Ayrıca içişleri bakanlığına bilgi verir."

2- Gösteri Yürüyüşünün Şekil Ve Şartları İle Ertelenmesi Veya Yasaklanması:

Kanunun 20 inci maddesinde "Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları ile ertelenmesi veya yasaklanması hakkında da bu Kanunun 3 ve 4 üncü bölümlerindeki hükümler uygulanır." denilmek suretiyle toplantılara ait düzenlemelerin gösteri yürüyüşleri için de uygulanacağı kabul edilmiştir.

Şehir ve kasaba içindeki genel yollar üzerinde yapılacak yürüyüşlere ait bildirimlerde, 6 ncı madde gereğince ilan olunan yol ve yönle uyulmak şartıyla, yürüyüşe geçmek için seçilecek toplanma yeri ile izlenecek yol ve dağılma yerlerinin belirtilmesi zorunludur.

a)- Yasaklar:

a) Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler(Madde : 21).

b) Toplantı ve yürüyüşlere ilişkin çağrı ve propaganda amacıyla kullanılan baskılı veya çoğaltılmış veya el ile yazılmış davetiye, levha ve ilanlarda düzenleme kurulunun başkanı ile en az 6 üyesinin adları, soyadları ve imzalarının bulunması, bunlardan asılması gerekenlerin Valilik veya Kaymakamlıklarca Kanunun 6 ncı maddesine göre önceden tespit edilmiş yerlere asılması zorunludur.

Bu propaganda çağrı ve araçlarında, halkı suç işlemeye özendiren veya kışkırtan yazı veya resim bulunması yasaktır.

Toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı tarihten bir önceki günden toplantı veya gösteri yürüyüşünün başlayacağı saate kadar, güneşin doğuşundan batışına kadarki zaman içinde olmak kaydıyla, ses yükseltici

veya iletici herhangi bir alet veya araç ile çağrı yapılabilir. Bu süre dışında çağrı için sözü geçen alet veya araçlar kullanılamaz.

Kapalı yer toplantılarında ses yükseltici alet veya araçlarla dışarıya yayın yapılamaz (Madde : 26).

b) Yasak Yerler:

Genel yollar ile mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve TBMM'ne 1 k.m. uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası yollarda gösteri yürüyüşü düzenlenemez.

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere Valilik veya Kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur.

2.3.3 Kanuna Aykırı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri:

Yukarıda da açıklandığı üzere, bildirim verilmeden veya toplantı veya gösteri yürüyüşü için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra;

a) Ateşli silah veya patlayıcı madde veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zinciri gibi bereleyici, boğucu araç veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyerek veya kimliklerini gizleyerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı ibare veya ifadeleri içeren afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek veya ses cihazları ile yayın yaparak,

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için Valilik veya Kaymakamlıkça belirlenen yer ve güzergaha uyulmaksızın ve Kanun ve Yönetmeliğin belirlediği bildirim verme mükellefiyeti yerine getirilmeksizin,

c) Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için Kanunla belirlenen zaman tahditlerine uyulmaksızın,

d) Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılabilmesi için yukarıda açıklanan şekil ve şartlara uyulmadan toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılması yasak yerlerle ilgili hükümlere uyulmaksızın,

e) Kanunun 4 üncü maddesinde istisna olarak belirlenen toplantı konularında kendi amaç, kural ve sınırları dışına çıkılarak,

f) Kanunların suç saydığı maksatlar için,

g) Bildirimde belirtilen amaç dışına çıkılarak,

ı) Hükümet komiserinin şartların gereği olarak toplantıyı sona erdirmesine rağmen,

İ) Dernek, vakıf, sendika ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendi konu ve amaçları dışında yapacakları,

j) Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine İçişleri Bakanlığı'ndan izin almadan yabancıların iştirak ettirilmesi ile,

Yapılan toplantılar ve gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır.

Sonuç olarak, silahsız, saldırsız ve Kanunların suç saymadığı bir amaç için ve Kanunun öngördüğü usul ve şartlara uygun olarak yapılıyorsa ancak toplantı ve gösteri yürüyüşlerinden bahsedilir.

2.3.4 Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin Dağıtılması

a) Kanuna Uygun Olarak Başlayıp Kanunsuz Hale Gelen Toplantı ve Yürüyüşler;

Hükümet komiseri toplantı veya gösteri yürüyüşünün sona erdiğini bizzat veya düzenleme kurulu aracılığıyla topluluğa ilan eder ve durumu en seri vasıta ile mahallin en büyük mülki amirine bildirir.

Mahallin en büyük mülki amiri, yazılı veya acele hallerde sonradan yazı ile teyit edilmek kaydıyla sözlü emirle mahallin güvenlik amirlerini veya bunlardan birini görevlendirerek olay yerine gönderir.

Güvenlik amiri, topluluğa Kanuna uyularak dağılmalarını, dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar eder. Topluluk, dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. Bu gelişmeler hükümet komiserince tutanaklarda tesbit edilerek en kısa zamanda mahallin en büyük mülki amire bildirir.

Yukarıdaki birinci ve ikinci bentlerdeki durumlarda güvenlik kuvvetlerine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişilere karşı fiili saldırı hali mevcutsa, ihtarla gerek kalmaksızın zor kullanılır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşüne, toplantının kanunsuz bir toplantı haline gelmesine sebep olacak suç işlemeye mahsus alet, araç ve maddeler ile sloganlarla katılanların bulunması halinde, bunlar güvenlik kuvvetlerince uzaklaştırılarak toplantı ve gösteri yürüyüşüne devam edilir. Ancak, bunların sayıları ve davranışları, toplantı ve gösteri yürüyüşünü, Kanuna aykırı addedilerek dağıtılmasını gerektirecek derecede ise, yukarıda açıklandığı gibi toplantı dağıtılır.

Düzenleme kurulu; toplantı ve gösteri yürüyüşüne silah, araç, alet veya maddeler veya sloganlarla katılanların tanınması ve uzaklaştırılmasında güvenlik kuvvetlerine yardım etmekle yükümlüdür.

b) Kanuna Aykırı Olarak Başlayan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri;

Güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmalarını, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunur ve bunun üzerine dağılmayan topluluk zor kullanılarak dağıtılır.

c) Güvenlik Kuvvetlerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları:

Kanuna uygun olarak başlayıp daha sonra kanunsuz hale gelen veya baştan aykırı olarak başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşleri yukarıda açıklandığı şekilde dağıtılır. Bu görev güvenlik kuvvetlerince yerine getirilir. Bu görevle birlikte toplantı ve gösteri yürüyüşünün sükunet ve güven içinde geçmesini sağlamak amacıyla güvenlik kuvvetlerinin aşağıda belirtilen görev, yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır:

1-Bildirimi imzalayan düzenleme kurulu üyelerinin, aranan şahıslardan olup olmadıklarını, kayıtlarından 48 saat içinde tespit etmek,

2-Toplantı yerinde bir gün önceden ve toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasından iki saat önce keşif yapmak, toplantı ve gösteri yürüyüşünün emniyetini bozabilecek nedenleri ortadan kaldırmak

3-Toplantıya katılacakların, belirlenen cadde veya sokaklardan toplantı yerine güvenlik kuvvetleri gözetiminde gelmeleri için gerekli tedbirleri almak,

4-Toplantının huzur ve sükununu bozanları, hükümet komiserinin veya düzenleme kurulunun isteği üzerine toplantı mahallinden uzaklaştırmak,

5-Kanuna uygun olarak başladıktan sonra Kanuna aykırı hale dönüşen toplantılarda, durumun hükümet komiseri veya düzenleme kurulu aracılığıyla topluluğa ilan edilmesine rağmen dağılmayan topluluğa, Kanuna uyararak dağılmalarını, dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar etmek ve buna rağmen dağılmayan topluluğu zor kullanarak dağıtmak,

6-Yukarıdaki durumlar dışında, kendisine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişilere fiili saldırı hali mevcutsa, ihtara gerek olmadan zor kullanmak,

7-Toplantı ve gösteri yürüyüşüne, ateşli silah veya patlayıcı madde veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zinciri gibi bereleyici, boğucu araç veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyerek veya kimliklerini gizleyerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı ibare veya ifadeleri içeren afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek veya ses cihazları ile yayın yaparak, halkı suç işlemeye teşvik edenler bulunuyorsa, bunları olay yerinden uzaklaştırarak toplantı ve gösteri yürüyüşünün devamını sağlamak; ancak bunların sayıları ve davranışları, toplantı ve gösteri yürüyüşünü

Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşü niteliği kazandıracak derecede ise, yukarıdaki hükümlere uyarak dağıtmak,

8-Kanuna aykırı olarak başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde olayı derhal mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli önlemleri alıp topluluğa dağılmaları gerektiğini, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacaklarını ihtar etmek ve dağılmayan topluluğu zor kullanarak dağıtmak,

9-Halka karşı doğrudan veya ses yükselten veya ileten herhangi bir alet veya araçla söz söyleyerek veya seslenerek veya basılmış veya çoğaltılmış veya elle yazılmış veya çizilmiş kağıtları, duvarlara veya diğer yerlere yapıştırarak veya dağıtarak veya benzeri araç ve yollarla halkı Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne özendirmeye ve kışkırtmaya çalışanların bu hareketlerini yasaklamak, yasaklara uymayanları yakalamak,

10-"Toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı tarihten bir önceki günden, toplantı ve gösteri yürüyüşünün başlayacağı saate kadar, güneşin doğuşundan batışına kadarki zaman içinde olmak kaydıyla, ses yükselten veya ileten herhangi bir alet veya araçla çağrı yapılabilir." kuralı dışına çıkanlar ile kapalı yer toplantılarında, ses yükseltici alet veya araçlarla dışarıya yayın yapanların bu hareketlerini yasaklamak, yasaklara uymayanlar hakkında gerekli yasal işlem yapmak,

11-Önceden tespit olunmuş yerler dışında toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin çağrı ve propaganda amacıyla kullanılacak afiş, pankart ve benzerlerini asanları engellemek ve yakalamak,

12-Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında suç işleyenleri, yukarıdaki bentlerde belirtilen emir ve ihtarların yapılmasına gerek duymadan yakalamak ve haklarında, yer ve zaman kaydına bakılmaksızın, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanuna göre işlem yapmak.

O yerin yetkili güvenlik amiri, bölgesinde düzenlenecek toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kendisine verilebilecek görevleri en iyi biçimde yapılabilmesi için, önceden hazırlıklı olmak ve konu ile ilgili olarak plan yapmakla yükümlüdür.

d) Asayiş Harekat Merkezi ve Görevleri:

Asayiş harekat merkezi, mahallin en büyük mülki amiri başkanlığında mahallin genel kolluk amir ve komutanları ile, askeri birliklerden yardım istenmesi halinde yardıma gelecek askeri birlik komutan veya temsilcisinden oluşur.

Asayiş harekat merkezi, mahallin en büyük mülki amirinin gerekli görmesi halinde toplantıdan 48 saat önce göreve başlar (Yön.: 17).

Asayiş Harekat Merkezinin Görevleri:

1-Hazır bulundurulacak güvenlik kuvveti ile araç ve gereçleri tespit edip planlamak,

2-Her türlü istihbaratı değerlendirmek,

3-Askeri birliklerden yardım istenip istenmeyeceğini değerlendirmek,

4-Diğer resmi kuruluşlardan temin edilecek araç ve gereçleri saptamak,

5-Toplantı yerinin krokisine göre kuvvet bulundurulacak yerleri saptamak,

6-Hassas noktaların koruyucu planını uygulamaya koymak,

7-Güvenlik kuvvetleri ile askeri birlikler arasında koordineyi sağlamak,

8-Münferit ve müşterek destek veya müdahale konularında hareket edilecek hususları saptamak,

9-İrtibat kurulundan alınan bilgileri ve yapılan istihbaratı da dikkate alarak uygulamayı takip etmek, gerekli tedbirlerin alınması için tekliflerde bulunmak,

10-Görevin bittiğini görevlilere duyurmak (Yön.: 18)

2.3.5 Ceza Hükümleri

1) Ceza Hükümleri:

a)Kanunun 28 inci maddesinde; Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşleri düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine uyanlara hapis ve para cezası, düzenleme kurulu üyesi olarak gösterilip 9 uncu maddedeki nitelikleri taşımayanlar için toplantı ve yürüyüş yapılmış ise verilecek ceza miktarı ile bunların 11 ve 12 nci maddelerde yazılı görevleri yerine getirmemeleri halinde haklarında uygulanacak cezalar, güvenlik kuvvetlerine veya hükümet komiseriyle yardımcılara ve diğer görevlilere görevlerini yaptıkları esnada cebir, şiddet veya tehdit veya nüfuz ve müessir kuvvet sarf ederek mani olanlar hakkındaki cezalar belirtilmiştir.

b)Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasına engel olan veya devamına imkan vermeyecek tertipler ile toplantı ve gösteri yürüyüşünü ihlal eden kimseler için 29 uncu maddede,

c)Huzur ve sükunu bozanlar hakkında 30 uncu maddede,

d)Kanuna aykırı propaganda vasıtaları ve suç işlemeye teşvik fiillerinde bulunanlar için 31 inci maddede,

- e)Hükümet komiseri emrine karşı gelenler hakkında 32 nci maddede,
- f)Toplantı ve gösteri yürüyüşüne silahlı katılanlar için 33 üncü maddede,
- g)Tahrikçiler ve suç ortaklarına da 34 üncü madde ile çeşitli hapis ve para cezaları getirilmiş bulunmaktadır.

Ancak para cezalarının miktarlarının hesabında, "765 sayılı Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bu Kanuna Bazı Ek Maddeler Eklenmesine, 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve 10 Haziran 1949 tarihli 5435 Sayılı Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun" 07.12.1988 tarih ve 3506 sayı ile kabul edilip 14.12.1988 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdiğinden, para cezalarının miktarları memur maaş katsayısı esasına bağlanmıştır.

Dolayısıyla Kanundaki para cezaları da artmış olup hesaplanmasında, yukarıda adı geçen Kanun hükümlerinin göz önünde tutulması gerekecektir.

2) Diğer Hükümler:

a) Kanunda belirtilen suçları işleyenler hakkında yapılacak soruşturma ve kovuşturmalar yer ve zaman kayıtlarına bakılmaksızın, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununa göre yapılır.

b) Bir ile bağlı ilçelerin o ilin belediye sınırları içindeki kısımlarına ilişkin olarak 2911 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasında en büyük mülki amir o ilin Valisidir.

c) Mahallin en büyük mülki amirince düzenleme kurulu başkan ve üyelerine yapılacak her türlü tebligat acil hallerde güvenlik kuvvetlerince yapılır.

d) Mahallin en büyük mülki amirliğince toplantının güvenliği için kurum ve kuruluşlardan sağlanan araç, gereç ve personel, toplantı sonuna kadar güvenlik amirinin emrine girer.

e) İl İdaresi Kanunu ile diğer Kanunlardaki 2911 sayılı Kanun kapsamına giren konularda ilgili yetkiler saklıdır.

f) Hükümet komiserine ve yardımcılara verilecek ücret miktarı, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarınca her yıl ortaklaşa tesbit edilir. Bu ücret İçişleri Bakanlığı bütçesine konacak ödenekten karşılanır.

2.4 Toplumsal Hareketler ve Medya

Medyada bazı olaylar sürekli olarak haber değerine sahiptirler, bazıları ise yayınlanacak kadar önemli bulunmazlar. Halbuki, böyle bir süreçte seçilen haberlerin sürekli olarak yeniden üretilmesi gibi seçilmeyenlerin de yeniden yok edilmesi söz konusudur. Bir olay haber olarak yansıtılmıyorsa zaten içeriğinin ne derece doğru ve nesnel olarak verildiğini tartışma olanağı da baştan yok olacaktır.

Medyanın uzun vadede siyasal ve toplumsal kültürün oluşmasında önemli rol oynadığı açıktır. "Medya, dünya, toplumsal hayat ve toplumsal gerçeklik hakkında yapılandırılmış imajlar sunarak bilinç üzerinde doğrudan etki sağlar. Etki bakımından, izleyiciler kendi toplumsal dünyası ve medyanın toplumu sunuşu ile kendisini tanır. Medya olaylar karşısında deneyim edinecekleri materyali sunar ve bunlar birikerek uzun vadede toplumsallaşma sürecine dahil olur. Medyanın bireyler üzerindeki etkisi sadece dolaylı olmaz, bunlar belki de çok uzun zaman önce, geçmişte olmuş şeylerdir."

Önemli olan medyanın sunduğu doğrudan tek bir mesaj değildir Bu mesajların neyin normal ya da toplum içerisinde kabul edilebilir olduğunu değerlendirebileceğimiz siyasal ve kültürel değerler içerisinde yerleşmiş olmasıdır.³⁹

Medya içeriğinin kamuoyunun inancı ile olan ilişkisini gösterebilmek ya da görebilmek hiçbir zaman kolay olmamıştır. Ancak kitle iletişim araçlarının toplumu önemli sorunlarının ve çözüm yollarının neler olduğu konusunda bilgilendirme fonksiyonu göz ardı edilemez, örneğin; Halloran, Murdock ve Elliot'un 1968 Grosvenor Meydanındaki anti-Vietnam gösterilerine ilişkin haberleri yedi gazete ve iki televizyon kanalında izleyerek yaptıkları çalışma oldukça önemlidir. Çünkü mitingler henüz yapılmadan muhabirler, kaynaklar yerine kurumların haber toplamak için yaptıkları hazırlık ve tahminleri ve bu eylemlere ilişkin olarak önceden verilen haberleri esas almışlardır. Daha hiç bir olay yokken medyanın bunları şiddet eylemleri olarak "kalıp yargılastırdığını" ve bu kalıpların birbiri ardına diğer haberleri de etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Gösteriler herhangi bir şekilde şiddet içermemesine, sakın olarak geçmesine rağmen haberlerin polis üzerinde büyük etkisi olduğu ve yoğun önlemlerin alındığı ve medyanın bile gösteriler sırasında şiddet içeren unsurlar aradıkları bu araştırmayla ortaya çıkmıştır. Eylem sakın geçmesine rağmen şiddet içerdiğine ilişkin inanışın halk arasında aylarca devam ettiği de bulgular arasındadır.

Bu olayların haber haline getirilme şekliyle sadece algısal bir gerçeklik ortaya koyduğu açığa çıkmıştır ama "haber"i içerdiği söylemin gerçek olayların akışını hem polis, hem eylemciler, hem de izleyici ve okuyucular açısından etkilediği görülür. Bu

³⁹ N.KARA (2000) Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ss:38

içerik ilgili kültürel ve siyasal kodların devreye girmesiyle şekillenmiş ama toplumsal dünya ile ilgili sanki tarafsız bir haber akışı sağladığı iddia edilmiştir.

Eylem ve gösterileri haber yapmak üzere görevlendirilmiş medya profesyonelleri daha olay yerine gitmeden kurulmuş bazı senaryoların etkisinde kalabilirler. Bu tür senaryoların haber içeriğini nasıl yanlış yönlendirebileceğini gözler önüne seren Halloran ve diğerlerinin çalışmalarına küçük bir örnek daha eklemek mümkündür: 4 Nisan 1975'de Londra Rihtımı'nda bir eylem olacağı istihbaratı alınmıştır. Bu istihbarat üzerine eylemi haber yapmak üzere oraya medya kuruluşlarından da temsilciler gönderilmiştir. Glasgow Üniversitesi'nin yürüttüğü araştırmada bu medya profesyonellerinin çalışmaları gözlemlenmiştir. Bu gruptan bir haber kameramanının haber toplama sürecinde hazırlandığını gözlemlemek üzere yanında bulunan araştırmacı, kameramanın kayıt için hareketlilik beklediğini ve özellikle havaya kalkan elleri çekmesinin çok iyi olacağını söylediğini kaydetmiştir. Bunun üzerine kendisinin böyle bir şeyi beklemenin eylemin gerçek havasını yansıtmada bir yanılgı yaratıp yaratmayacağını sorduğunu, kameramanın da zaten kurumunun onu gönderirken böyle bir hareketlilik beklediğini vurgulaması⁸⁷ gösteri ve eylemlere büyük bir ön yargı ile yaklaşılabildiğinin bir başka göstergesidir.

Öte yandan haber, gündelik olanın yansıtılmasını temel aldığından olması ya da görünür hale gelmesi zaman alacak olayların sadece sonlanmasına yakın zamanlarda haber yapıldığı görülür. Halloran ve diğerlerinin yaptığı çalışmada da eylem ve gösterilerin haber olarak medyada yer almasının daha olanaklı olduğu ama siyasal bir hareketin gelişiminin aynı sıklıkla haber yapılmadığı ortaya çıkmıştır.

Philips, haber yapımı sürecinin medya profesyonellerinin olaylar karşısında gözünü bağlayarak "akılda mesleki alışkanlıklar"⁸⁷ yarattığına değinir. Profesyonellik

"içgüdü"ne, somut olana bağımlılık, güncel olana uyumluluk gibi kendini gösteren aklın mesleki alışkanlıktan yüzeysel bir gerçeklik mozaïği çıkmasına neden olur. Olaylar arasında bağlantı kurulmaz ve sanki hiç bir değişikliği olmayan bir masal gibi verilir.⁹⁸ Bu nedenle toplumsal olaylar herhangi bir şiddet ya da muhtemel bir karışıklığa neden olacak bir olayı içinde saklamıyorsa bir masal gibi algılanır ve üzerinde durulmaya değer görülmezler Yani bir toplumsal hareketin anlamı şu "zamanda" şu "olay" olarak tanımlanabilecek zaman ve mekanla ilişkili toplumsal bir içeriğe sahip olur. Dolayısıyla, herhangi bir eylemin taraftarları, muhabirin odaklandığı olayın dışında, yani yabancı olduğu bir dünya görüşü sunuyor olabilir. O zaman muhabirin bunu anlamlandırabilme çerçevesi haberin içeriğini de etkileyecektir. Medya profesyonelleri de, bu durumda toplumun diğer bireyleri gibi kendi ideolojik çerçevelerini referans olarak kullanacaklardır.⁴⁰

Toplumsal olaylarla ilgili haber yapılmasında ve olayların kamuoyuna duyurulmasında basının özen göstermesi gereken bir diğer önemli konu olayın sosyal boyutunu dile getiren, sadece yalın olarak olayı aktaran değil aynı zamanda sorunu çözmeye yönelik bir yayın politikası izlemek olmalıdır. Çözüm gazeteciliği olarak adlandırılan bu tutum, olaylara dayalı habercilik anlayışının terk edilerek, sorun çözmeye dayalı bir yayın politikasının gelişmesi gerektiğini öneren yeni bir gazetecilik anlayışıdır. Bu anlayışa göre, basının temel görevi toplumun sorunlarına ışık tutmak ve bu sorunların çözümünde sadece karar alıcıları değil toplumu da harekete geçirmektir.⁴¹ Gazetecilik sadece "doğruyu

⁴⁰ N.KARA a.g.e ss:38

⁴¹ Rosen, Jay (1995). "Public journalism: A case for public scholarship," **Change**, cilt 27, sayı 3, Mayıs/Haziran.

söyleme mesleği" değildir, aynı zamanda "çözüm arama mesleğidir" ⁴² bu bağlamda çözüm gazeteciliği, sıradan insanların sorunlarına ve bu sorunların çözümüne odaklanmasıyla geleneksel gazetecilik anlayışından ayrılmaktadır⁴³

Çözüm gazeteciliği anlayışını geleneksel gazetecilik anlayışından ayıran temel özellikleri şöyle sıralayabiliriz⁴⁴

- Sınırlı bir misyon olan haberi aktarma görevi yerine daha önemli bir misyonun takipçisidir: toplum yaşamının sağlıklı biçimde sürmesine yardımcı olmak.

- Tarafsızlık anlayışı yerine, aktif katılımcı anlayışını sahiplenmek.

- Nelerin yanlış gittiğini betimleyici bir habercilik anlayışı yerine, yanlış giden şeylerin nasıl düzeltilmesi gerektiği konusunda çaba gösteren bir anlayışı benimsemek.

- Okurları ve izleyicileri müşteri olarak görmek yerine, toplumsal sorunların çözümünde rol alması gereken yurttaşlar olarak değerlendirmek.

⁴² Campbell, Cole C. (1999). "Journalism as a democratic art." **The Idea of Public Journalism**, der., Theodore Glasser. New York: The Guilford Press.

⁴³ Eksterowitz, Antony ve Robert Roberts (1998). "Public journalism and public knowledge," *Harvard International Journal of Press/Politics*, cilt 3, sayı 2.

⁴⁴ Stepp, Carl Sessions (1999). "Public journalism: balancing the scales," *The Media and Morality*, der., Robert M. Baird, William E. Loges ve Stuart E. Rosenbaum. New York: Prometheus Books.

BÖLÜM 3

Verilerin Analizi

Medya profesyonellerinin toplumsal olaylara bakışı ve meydana gelen toplumsal olayların ne kadar haber değeri bulduğu ile ilgili yapılan bu araştırma kapsamında yapılan çalışmalar iki kısımda incelenecektir. Birinci kısımda Cumhuriyet, Zaman, Türkiye, Sabah, Hürriyet Gazetelerinde 2001 yılı Ocak- Haziran ayları arasında yayınlanan haberlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir. İkinci kısımda, haber girişlerini içeren ve haber tercihindeki tutumu ölçmeye çalışan anket değerlendirilecektir.

3.1 Toplumsal Olaylarla İlgili Gazete Haberlerine İlişkin Verilerin Analizi

Toplumsal olaylara ilişkin araştırma bulgularının ortaya konacağı bu bölümde, 2001 yılının ilk altı ayında ülke genelinde meydana gelen toplumsal olayların sayısı ve bu olaylarla ilgili incelenen gazetelerde yayınlanan haberlere dair sayısal veriler saptanmaya çalışılacaktır. Gazete haberlerinin incelenmesi konusunda nicel ve nitel içerik analizi temel yöntem olarak seçilmiştir. İletişim araştırmalarında haber metinlerinin içerik analizi önemli bir yer tutmaktadır. Nicel içerik analizinin en önemli amacı, araştırma konusu olarak belirlenen sorunun başında ya da günümüzdeki yaygın kullanımıyla söylersek medyada nasıl sunulduğunu ortaya koymaktır.⁴⁵ Nitel içerik analizi

⁴⁵ Süleyman İRVAN, (1997). Dış Politika ve Basın: Türk Basınındaki Dış Politika Haberlerinin Gündem Belirleme Yaklaşımı Açısından Çözümlemesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ise, metinleri daha ayrıntılı biçimde irdelememize olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada, özellikle toplumsal olaylarla ilgili haberleri tipolojisi geliştirilirken nitel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Diğer taraftan çalışma kapsamında 2001 yılının ilk altı ayında meydana gelen toplumsal olaylarla incelendiğinden olayların nedenleriyle bağlantılı olarak,haber kaynaklarında, fotoğraf kullanımı ve haberlerle ilgili kelime seçimlerinde oldukça geniş bir dağılım gözlenmektedir, bu nedenle yayınlanan haberlerde kullanılan kaynaklar, fotoğraf kullanımı ve haberlerle ilgili kelime seçimlerine ilişkin daha net bir profilinin çıkarılabilmesi amacıyla 11 Nisan 2001 tarihinde Ankara Tandoğan Meydanında meydana gelen ve hem Cumhuriyet tarihindeki en kalabalık esnaf eylemi olması hem de miting esnasındaki çatışmalar nedeniyle de önem arz eden esnaf eylemi örnek olay seçilmiştir. Bu olayla ilgili inceleme kapsamındaki gazetelerde olay tarihi olan 11 nisandan itibaren bir haftalık süre içerisinde eylemle ilgili yayınlanan haberlerde kullanılan kaynaklar, fotoğraf kullanımı ve haberlerle ilgili kelime seçimleri incelenecektir.

Bu bölümde şu varsayımlar sınanmıştır:

1- Toplumsal olaylarla ilgili meydana gelen haberlerde olaya haber değeri kazandıran temel unsur müdahale olup olmadığıdır. Müdahale olan olayların haber değeri yükselirken müdahale olmayan birçok olay haber olmamaktadır.

2-Toplumsal olaylarla ilgili haberler, ekonomi, siyaset, spor gibi konulara göre basında daha az yer almaktadır.

3- Toplumsal olaylarla ilgili haberlere fikir gazetelerinde (Cumhuriyet ve Zaman) hem yer hem de sayı olarak daha fazla yer verilmektedir.

4- Büyük kentlerde meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili daha fazla haber yapılırken, diğer kentlerde meydana gelen olaylar daha az haber değeri taşıdığı varsayılmaktadır.

5- Haberlerde kullanılan fotoğraf sayısı ve kapladıkları alanla ilgili olarak, müdahale olan olaylarda kullanılan fotoğraf sayısı ile fotoğrafa ayrılan alan artarken. Müdahale olmayan olaylarda bu sayı ve oran azalma göstermektedir.

6- Meydana gelen olaylarla ilgili haber yapılırken haberin oluşum sürecine etki eden en önemli unsurlardan birisi ideolojidir. Okuyucu kitlesiyle bağlantılı olarak sağ ve sol kesimi temsil eden gazeteler kendi ideolojileriyle örtüşen konularda haber yapmaktadırlar.

3.1.1 Toplumsal Olaylara İlişkin Sayısal veriler

Çalışmanın kapsadığı süre içerisinde ülke genelinde meydana gelen toplumsal olay sayıları şu şekildedir.⁴⁶

İZİN ALINMA DURUMU	POL .MÜD.VAR	POL.MÜD.YOK	TOPLAM
İZİN ALINAN	10 (% 0,8)	1227 (%99,2)	1237 (%46,1)
İZİN ALINMAYAN	168 (%11,6)	1278 (%88,4)	1446(%53,9)
TOPLAM	178 (%6,6)	2505 (%93,7)	2683(%100)

Tablo 1 2001 Yılı ilk Altı Ayında Meydana Gelen Toplumsal Olaylar

Tablo 1'de görüldüğü gibi 2001 yılının Ocak ve Haziran aylarını da kapsayan ilk altı ayında 1237(%46,1) si izin alınarak, 1446(%53,9) tanesi de

⁴⁶ Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Daire Başkanlığı Bülteni

izin alınmadan basın açıklaması, kapalı yer toplantısı, oturma eylemi, telgraf çekme, dilekçe gönderme, protesto eylemi, grev, anma toplantısı vb. şekillerde olmak üzere toplam 2683 tane toplumsal olay meydana gelmiştir. Bu olaylardan izin alınarak yapılan 1237 eylemden 10 tanesine, izinsiz yapılan 1446 eylemden de 168 tanesine olmak üzere toplam 178 (%6,63) eyleme polis tarafından müdahale edilmiştir. İzinli 1227 ve izinsiz 1278 olmak üzere toplam 2505 (%93,37) eylemde ise polis müdahale etmemiştir.

Meydana gelen bu olaylarla ilgili incelenen gazetelerde (Cumhuriyet, Zaman, Türkiye, Hürriyet, Sabah) yayınlanan haberlerle ilgili sayısal veriler şu şekildedir;

GAZETE ADI	DAĞILIM	YÜZDE (%)
Cumhuriyet	209	34,9
Zaman	153	25,5
Türkiye	97	16,2
Sabah	83	13,9
Hürriyet	57	9,5
Toplam	599	100,0

Tablo 2 Toplumsal Olaylarla İlgili Gazetelerde Yayınlanan Haber Sayıları

İncelenen süre içerisinde meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili toplam 599 haber yayınlanmıştır. Veriler incelendiğinde toplumsal olaylarla ilgili en

fazla haber veren gazetenin CUMHURİYET en az sayıda haberi yayınlayan gazetenin ise HÜRRİYET olduğu görülmektedir. İkinci en fazla haber yayınlayan gazete ise Zaman Gazetesi olmuştur. Çalışma kapsamında literatür çalışmasında benzer konularla ilgili yapılan bazı çalışmalarda da Cumhuriyet Gazetesinin sosyal ve toplumsal olaylarla ilgili en fazla haber yayınlayan gazete olduğu anlaşılmıştır.⁴⁷ Bu çalışmada, toplumsal olaylarla ilgili haberlerin basında oransal olarak daha az yer aldığına ilişkin bir sonucu doğrudan sınavacak bir kodlama yapılmamıştır ancak alansal olarak karşılaştırmak için toplam gazete alanları ölçülmüştür. Bu bağlamda altı aylık bir süre içerisinde beş gazetede toplam 599 haberin yer alması, bu varsayımın büyük ölçüde doğruluğuna ilişkin bir ipucu vermektedir. İrvan'ın dış haberlere ilişkin çalışmasında üç aylık sürede üç gazetede (Milliyet, Zaman, Cumhuriyet) toplam 1896 haberin yayımlandığı belirtilmektedir⁴⁸. Bu veriler bile, toplumsal olaylar konusunun, basında çok az yer bulduğu öne sürülen dış politika haberlerinden bile daha az yer işgal ettiğini göstermekte ve ikinci varsayımımızı doğrulamaktadır.

⁴⁷ Örneğin: Havva PALACI (1998) "Yazılı Basında Memur Eylemleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi), N.ATABEK (1997) "Gündem belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Konulardaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

⁴⁸ S.İRVAN a.g.e

3.1.2 Haberlerin Kapladığı Alan Ölçüsü

Haberin Alanı Toplam Alan		Gazetenin Adı					Toplam
		Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
		42.560 (cm ²)	42.560 (cm ²)	51.072 (cm ²)	85.120 (cm ²)	68.096 (cm ²)	
0-50 cm ²	Sayı	19		5		2	26
51-250 cm ²	Sayı	86	48	34	17	28	213
251-500 cm ²	Sayı	74	61	32	12	27	206
501-750 cm ²	Sayı	17	16	7	9	8	57
751-1000 cm ²	Sayı	2	12	9	7	6	36
1001-1500 cm ²	Sayı	4	10	7	4	6	31
1501-2000 cm ²	Sayı	2	4		2	5	13
2001-2500 cm ²	Sayı		2	1	3	1	7
2501-3000 cm ²	Sayı	4		1	1		6
3001-3500 cm ²	Sayı	1		1			2
4001-4500 cm ²	Sayı				1		1
4501-5000 cm ²	Sayı				1		1
Toplam	Sayı	209	153	97	57	83	599

Tablo 3 Gazeteye Göre Haberlin Kapladığı Alan

Gazeteler, haberlerin kapladığı alan ölçüleri olarak karşılaştırıldığında, haberlerin büyük çoğunluğunun 2-3 aralığında (50 cm-500 cm arası) olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin yayınlanan haber sayılarında olduğu gibi toplumsal olaylarla ilgili haberlere en fazla yer ayıran gazete olduğu

görülmektedir. Haberlerin kapladığı alan ölçüleri noktasında, polisin müdahale ettiği olaylar ile müdahale etmediği olaylar karşılaştırıldığında polisin müdahale ettiği olaylarda alan olarak daha büyük haberlerin yayınlandığı görülmektedir bu durum polisin müdahale ettiği olayların haber değeri olarak daha büyük değer taşıdığı varsayımını desteklemektedir.

Haberin Alanı	Polisin Müdahalesi Var Mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
0- 50 cm ²	7	19	26
51- 250 cm ²	48	165	213
251- 500 cm ²	67	139	206
501 -750 cm ²	24	33	57
751- 1000 cm ²	19	17	36
1001- 1500 cm ²	16	15	31
1501- 2000 cm ²	8	5	13
2001- 2500 cm ²	6	1	7
2501- 3000 cm ²	5	1	6
3001- 3500 cm ²	1	1	2
3500 -4500 cm ²	1		1
4501 -5000 cm ²		1	1
Toplam	202	397	599

Tablo 4 Polisin Müdahale Ettiği ve Etmediği Olaylara İlişkin Yayınlanan Haberlerin Alan Olarak Karşılaştırması

Tablo 4 incelendiğinde polisin müdahale ettiği olaylarla ilgili 1000 cm² den büyük alan kaplayan 56 haber yayınlanmışken müdahale etmediği olaylarla ilgili 41 haber yayınladığı görülmektedir. Haber sayıları ile ilgili yukarıdaki bölüm ve haberlerin kapladığı alanın büyüklükleri ile ilgili bölümde yer alan veriler üçüncü varsayımımızı desteklemektedir, şöyle ki fikir

gazeteciliğini temsilen seçilen Zaman ve Cumhuriyet toplumsal olaylarla ilgili haberlere hem sayı, hem de alan olarak daha fazla yer ayırmışlardır.

3.1.3 Müdahale Olan Olaylarla Müdahale Olmayan Olayların Sayıları ile

Bu Olaylarla İlgili Yayınlanan Haberlerin Karşılaştırılması

Çalışmanın esas varsayımı toplumsal olaylarda polis müdahalesinin olayın haber değerini yükselten bir sebep olduğudur. Konuyla ilgili olarak incelenen gazetelerde çalışmanın kapsadığı süre içerisinde meydana gelen olayların niteliklerine göre yayınlanan haberlerin dağılımı şu şekilde olmuştur;

Gazetenin Adı	Polisin Müdahalesi Var Mı		Toplam
	Evet	Hayır	
Cumhuriyet	58	151	209
Zaman	41	112	153
Türkiye	36	61	97
Hürriyet	25	32	57
Sabah	42	41	83
Toplam	202	397	599

Tablo 5 Polisin Müdahale Ettiği ve Etmediği Olaylarla İlgili Yayınlanan Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

Olayın Niteliği	Olay Sayısı	Haber Sayısı
Müdahale Olan	178	202
Müdahale Olmayan	2505	397
Toplam	2683	599

Tablo 6 Meydana gelen Olayların Niteliklerine Göre Yayınlanan Haberlerin Sayıları

Tablo 6'daki veriler birinci varsayımımızı doğrulamaktadır, şöyle ki; tabloya göre 2001 yılının ilk altı ayında meydana gelen ve polisin müdahale ettiği 178 olayla ilgili incelenen beş gazetede 202 (%113) tane haber yayınlanırken müdahale olmayan 2505 olayla ilgili sadece 397 (%15,8) tane haber yayınlanmıştır. Bu durum şiddet ve çatışma unsurunun haber değeri olması bakımından önemini ve öte yandan haber değeri denilen klasik haber ölçütlerinin Türk basınında da yaygın biçimde benimsendiğini göstermektedir. Johan Galtung ve Mari H. Ruge⁴⁹, gazetecilerin olayları haberleştirirken bazı ölçütler kullandıklarını belirtmektedirler. Bu ölçütlerden, toplumsal olaylar konulu haberler açısından da geçerli olanlar şunlardır: olayın büyüklüğü (önemli olayların haber olma olasılığı daha yüksektir); beklentilere uygunluğu (beklentileri ve önyargıları pekiştiren olayların haber olma olasılığı yüksektir); coğrafi yakınlığı (okurlara yakın yerlerde meydana gelen olayların haber olma olasılığı yüksektir); kişiselleştirilebilirliği (kişilerle kolay ilişkilendirilebilecek olayların haber olma olasılığı yüksektir); olumsuzluğu (kötü haber iyi haberdur).

Burada belirtilen haber ölçütlerinden olan olayın beklentilere uygunluğu, N.Kara'nın çalışmasında⁵⁰ aktarıldığı gibi olay yerine giden gazetecilerin daha hiç bir olay yokken medyanın bunları şiddet eylemleri olarak kalıp yargılandığı

49 Aktaran: S. İRVAN, Galtung, Johan ve Mari H. Ruge (1965). "The structure of foreign news," Journal of Peace Research, sayı 2.

50 N.KARA (2000) Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ss:38

konusuyla beraber düşünülüğünde polisin müdahalesi olay yerinde bulunan habercinin beklentileriyle örtüşüğünden olayın haber değeri yükselten bir unsur olmaktadır.

3.1.4 Haberlerin Kentlere ve Bölgelere Göre Dağılımları:

Çalışmanın bu bölümünde coğrafi yakınlık ve okurları göz önüne alma ölçütünü sınanmaktadır. Bu varsayımın sınanabilmesi için habere konu olan olayın meydana geldiği kentler kodlamaya dahil edilmiştir. Bir kentle ilişkilendirilebilen 599 toplumsal olay haberinin 254'ü (%42,4) İstanbul'da, 156'ü (%26) Ankara'da, 34'si (%5,7) İzmir'de meydana gelen toplumsal olaylara ilişkin haberlerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle toplumsal olaylarla ilgili basında yer alan haberlerinin yarısından fazlası (%74,1) üç büyük kentte meydana gelen toplumsal olaylara ilişkin haberlerdir. Bu veriler, dördüncü varsayımımızı doğrulamakta ve coğrafi yakınlık ve okur ilgisi ölçütünün toplumsal olaylarla ilgili haberlerde de geçerli olduğunu kanıtlamaktadır. Bu tablodaki veriler, yukarıdaki bölümlerde değinilen ve yakınlılığın meydana gelen olayın haber değerini belirleyen ölçütlerden birisi olduğu tespitiyle örtüşmektedir.⁵¹ Merkez dışında olan olaylarla ilgili yayınlanan haberler incelendiğinde bu olayların bir kısmının sadece o bölgeyle sınırlı örnek olaylar olduğu görülmektedir örneğin: Balıkesir'in Susurluk ilçesinde Doğu kökenli bir vatandaşın küçük bir kız çocuğunun öldürülmesi olayı ile ilgili zanlı olarak göz altına alınması üzerine ilçede

⁵¹ O.TOKGÖZ: **Temel Gazetecilik**, 3. Baskı İmge Kitabevi, 1994, Ankara ss:137-138

meydana gelen ayaklanma, Sivas Madımak otelinde meydana gelen olayın yıldönümü nedeniyle yapılan etkinlikler gibi.

Merkez dışındaki haberlerle ilgili bir diğer format ise çevre ile aynı zamanda merkez de olan benzer bir olayla beraber anlatılmasıdır, örneğin. Hükümetin ekonomik kararlarını ülke genelinde protesto eden eylemcilerle ilgili İstanbul'da veya Ankara'da meydana gelen aynı nitelikteki bir olayın fotoğraflarının kullanılarak aynı hikayenin devamı olarak kullanılmasıdır.

Türkiye'de ulusal olarak nitelenen basının aslında ulusal bir karakter taşımadığı, tıpkı yerel medya gibi davrandığı görülmektedir. Oya Tokgöz'ün bu konudaki saptaması varsayımımızı destekler niteliktedir: "Türkiye'de İstanbul kaynaklı basın, radyo ve televizyon kuruluşları Türkiye'yi kapsayacak düzeyde haber toplayabilmek ve haber verebilmekten yoksundurlar...İstanbul kaynaklı medya kuruluşlarının genelde Ankara, İstanbul kaynaklı haberler ile kısmen İzmir kaynaklı haberleri sunmak bakımından yetkin olabildikleri söylenebilir"⁵² Ancak şu da belirtilmelidir ki, ulusal basının büyük kentler dışındaki olaylara daha az yer vermesinin tek nedeni, haber toplamada yaşadığı sıkıntılar değil, buralardaki olayları haber değeri açısından daha az önemli görmesidir. Kuşkusuz bunda, okur sayısının da önemli bir payı vardır.

⁵² O.TOKGÖZ, "Türkiye'de Yerel Medyanın Yapısı ve Örgütlenişi", 2001, İletişim, Sayı:9 ss;7-8

Haberlerin kentlere göre dağılımlarının daha anlamlı biçimde ortaya konabilmesi için haber sayılarının gerçek olay istatistikleriyle karşılaştırılması gerekmektedir. Bu çerçevede, 2001 yılı ilk altı ayı içinde meydana gelen toplumsal olayların illere göre dağılımları ve bu illerdeki olayların ne kadarının haber haline getirildiğini görmek gerekiyor. Aşağıdaki tablodaki (Tablo 8) veriler, bize bir karşılaştırma yapma fırsatı verecektir.

Bu tablodaki veriler yaklaşık olarak neredeyse her beş olaydan birinin haber haline getirildiğini gösteriyor. Bu değer salt başına değerlendirildiğinde yüksek görülebilir ancak yayınlanan bu haberlerin hangi kentlerde meydana gelen olaylarla ilgili olduğu bakımından veriler incelendiğinde, bazı kentlerdeki hiçbir toplumsal olayın haber haline getirilmediğidir. Amasya, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Çorum, Edirne, Kars, Zonguldak, Kütahya, Sinop, Tekirdağ, Bayburt, Uşak, Şırnak, Yalova ve Kilis bu kentler arasındadır. Diğer taraftan Adana, Gaziantep, Sivas, Hatay gibi bazı illerde de olay sayısı yüksek olmasına rağmen sadece birer haber yayınlandığı görülmektedir. Ayrıca üç büyük kent dışındaki diğer kentlerimizde olan olaylarla ilgili yayınlanan haberlerde polisin müdahale ettiği olayların haber olma oranının yüksek olduğu görülmektedir.(Tablo 7) Büyük kentlerde müdahale olmayan olaylar diğer kentlere göre daha haber olabilmektedirler.

Olay Hangi Şehirde Olmuş	Polisin Müdahalesi var mı		Toplam
	Evet	Hayır	
İstanbul/Ankara/İzmir	142(%32,1)	300(%67,9)	442
Diğer	60(%43,5)	78(%56,5)	138
Toplam	202	378	580

Tablo 7 Yayınlanan Haberlerin Müdahale Olup Olmamasına ve Kentlere Göre Dağılımı

2001 Yılıının İlk Altı Ayında Meydana Gelen Toplumsal Olayların illere Göre Dağılımı Ve Haber Sayıları

İller	Olay	Olay%	Haber	Haber%	Olay /Haber	İller	Olay	Olay%	Haber	Haber%	Olay/ Haber
Adana	69	2,6	1	0,2	69	Konya	15	0,6	9	1,5	1,7
Adıyaman	33	1,2	1	0,2	33	Kütahya	15	0,6			0
Afyon	12	0,4			0	Malatya	25	0,9	2	0,3	12,5
Ağrı	18	0,7			0	Manisa	10	0,4			0
Amasya	10	0,4			0	K.Maraş	12	0,4	3	0,5	4
Ankara	233	8,7	156	26	1,5	Mardin	9	0,3			0
Antalya	28	1	3	0,5	9,3	Muğla	14	0,5			0
Artvin	4	0,1			0	Muş	12	0,5			0
Aydın	59	2,1	5	0,8	11,8	Nevşehir	5	0,2			0
Balıkesir	49	1,8	7	1,2	7	Niğde	18	0,7			0
Bilecik	3	0,1			0	Ordu	10	0,4			0
Bingöl	14	0,5			0	Rize	16	0,6	2	0,3	8
Bitlis	7	0,3			0	Sakarya	19	0,7	1	0,2	19
Bolu	9	0,3	2	0,3	4,5	Samsun	28	1	6	1	4,7
Burdur	9	0,3	2	0,3	4,5	Siirt	7	0,3	1	0,2	7
Bursa	33	1,2	13	2,2	2,5	Sinop	4	0,2			0
Çanakkale	31	1,2	3	0,5	10,3	Sivas	69	2,6	2	0,3	34,5
Çankırı	7	0,3	3	0,5	2,3	Tekirdağ	11	0,4			0
Çorum	35	1,3			0	Tokat	6	0,2	1	0,2	6
Denizli	25	0,9	2	0,3	12,5	Trabzon	11	0,4	1	0,2	11

Diyarbakır	52	1,9	16	2,7	3,25	Tunceli	18	0,7	1	0,2	18
Edirne	16	0,6			0	Ş.Urfa	59	2,1	4	0,7	14,8
Elazığ	21	0,8			0	Uşak	16	0,6			0
Erzincan	35	1,3			0	Van	10	0,4	3	0,5	3,3
Erzurum	35	1,3	3	0,5	11,7	Yozgat	12	0,5	1	0,2	12
Eskişehir	52	1,9	1	0,2	52	Zonguldak	10	0,4			0
Gaziantep	69	2,6	1	0,2	69	Aksaray	5	0,2			0
Giresun	9	0,3			0	Bayburt	3	0,1			0
Gümüşhane	5	0,2			0	Karaman	1	0,03			0
Hakkari	4	0,1			0	Kırıkkale	13	0,5	3	0,6	4,3
Hatay	40	1,5	1	0,2	40	Batman	25	0,9	3	0,5	8,3
Isparta	2	0,1			0	Şırnak	2	0,07			0
İçel	181	6,8	6	1	30,2	Bartın	8	0,3	1	0,2	8
İstanbul	574	21,4	254	42,4	2,3	Ardahan	5	0,2	1	0,2	5
İzmir	225	8,4	34	5,7	6,6	İğdır	6	0,2	2	0,3	3
Kars	10	0,4			0	Yalova	12	0,5			0
Kastamonu	6	0,2			0	Karabük	6	0,2			0
Kayseri	41	1,5	3	0,5	13,7	Kilis	3	0,1			0
Kırklareli	15	0,6	1	0,2	15	Osmaniye	8	0,3	2	0,3	4
Kırşehir	16	0,6			0	Düzce	7	0,3			0
Kocaeli	42	1,6	13	2,2	3,2	Toplam	2683	79,5	531	88,8	4,6

Tablo 8 2001 Yılı'nın İlk Altı Ayında Meydana Gelen Toplumsal Olayların İllere Göre Dağılımı Ve Haber Sayıları

3.1.5 Toplumsal Olaylarla İlgili Haber Aktörleri

Bu bölümde toplumsal olaylarla ilgili beş gazetede yayınlanan haberlerdeki haber aktörleri incelenecektir. Haber aktörleriyle ilgili veriler şu şekildedir;

Haberin Aktörleri	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
Banka Çalışanları	16	5	4	3	6	34
Bergamalılar/köylüler	5	6	3	4	5	23
Siyasi Partiler ve Üyeleri	14	7	4	3	7	35
Sivil Toplum Kuruluşları	32	16	7	4	7	66
Esnaf	9	17	15	11	7	59
Doktorlar	9	1	3		1	14
Öğrenciler	11	24	7	1	6	49
Tutuklu Yakınları	22	1	2		1	26
Vatandaşlar	22	30	29	17	18	116
Resmi Makamlar	5	9	4	1	6	25
Gazeteciler	4	3	1	1		9
İşçiler	12		1		1	14
Ciftçiler	3	5	3		1	12
Greenpeace ve Çevreci Örg.	5	7	5	2	4	23
Kadın Örgütleri ve Kadınlar	7	2	1	3	1	14
Diğer	7	4	3	3	8	25
Memurlar	26	16	5	4	4	55
Toplam	209	153	97	57	83	599

Tablo 9 Gazetelere Göre Haber Aktörlerinin Karşılaştırması

Tablodaki veriler incelendiğinde en fazla haber yapılan grubun vatandaşlar adı altında toplanan grup olduğu görülmektedir, yapıları gereği çok değişik gruplar tarafından gerçekleştirilen toplumsal olaylarla ilgili incelemede karşılaşılan problemlerden birisi haber aktörleri ve haber konusundaki çeşitlilikten dolayı gruplamada yaşanan sıkıntıdır. Yukarıdaki tabloda vatandaşlar olarak belirtilen grup, tablodaki diğer grupların dışında genellikle organize olmayan anlık eylemlerle bir araya gelen halk topluluklarını (Korsan bilet satışını protesto eden taraftarlar, baz istasyonuna, üçüncü köprüye karşı olan veya il ve ilçe olmak isteyen belde sakinleri vb.) ifade etmektedir.

Bir dernek, sendika veya meslek odası gibi Sivil toplum kuruluşları başkanlığında gerçekleştirilen eylemlerle ilgili 66 haber yapılırken, dikkat çeken bir diğer grup esnaf grubudur, yaşanan ekonomik kriz nedeniyle ülke tarihinde ilk kez esnaf eylemlerine şahit olduğumuz inceleme kapsamındaki sürede hemen hemen esnaf tarafından gerçekleştirilen tüm eylemler haber olmuştur.

3.1.6 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Haber Kaynakları

Toplumsal olaylara ilişkin haberlerin incelenmesinde seçilen gazetelerin geniş bir haber kaynağı yelpazesi kullandıkları görülmektedir. Başta hükümet ve bakanlar olmak üzere, milletvekilleri, siyasi parti yetkileri, sivil toplum örgütü üyeleri, askeri ve sivil otoriteler gazete haberlerinde kaynak olarak kullanılmıştır. Haber kaynaklarının geniş bir yelpaze oluşturması yanında önemli bir başka nokta da bu kaynaklar arasında akredite kaynak olarak toplumda güç/ iktidar sahibi kişi ve kurumların ne

oranda yer aldığıdır. Kaynaklar değerlendirilirken, kullanılan geniş haber kaynakları yelpazesinin, alternatif söylemlerin temsiline olanak tanıyıp tanımadığına bakılacaktır.

Yapılan bir çok çalışma özellikle çatışmanın söz konusu olduğu durumlarda akredite kaynak olarak adlandırılan güç/ iktidar sahibi kişilerin genelde haber kaynağı olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Buradan toplumda güç sahibi olan kişilerin düşüncelerinin, durum tanımlarının ve yorumlarının haberde temsil edildiği sonucu çıkartılabilir. Oysa ki toplumsal bir olayla ilgili eylemi gerçekleştiren grubun taleplerinin ve isteklerinin dile getirilebilmesi ve çözüme yönelik alternatiflerin gündeme getirilmesinin sağlanabilmesi amacıyla resmi akredite kaynaklarının yanı sıra sivil (işçi, memur, esnaf temsilcileri vb.) kesiminde görüşlerinin habere taşınması gerektiği ve bunun toplum merkezli ve çözüme yönelik gazetecilik anlayışının bir gereği olduğu düşünülmektedir

Gazetelerin haber kaynaklarının değerlendirilmesinin bir sonucu olarak kaynak çeşitliliğinin olması, alternatif düşüncelerin ifade edilmiş olduğu anlamına gelmemektedir. Farklı kişilere atıfta bulunulmuş olsa da haberler benzer yaklaşımlar içinde kapanmaktadır. Olayın değerlendirilmesine ilişkin genel eğilim akredite kaynaklar tarafından çerçevelendirilmiş ve bu söylem çerçevesinde çeşitlilik gösteren kaynaklara atıfta bulunularak, olayla ilgili ne düşünülmeli ya da ne yapılması gerektiği konusunda toplumsal konsensus sağlanmıştır. Bunun yanında, gazetelerin kısmen de olsa seçmeci yaklaşımla yayın politikalarına uygun kaynaklara öncelik tanıdıkları söylenebilir.

Örnek olay olan 11 Nisan tarihli Tandoğan eylemiyle ilgili yapılan incelemede, gazetelerin yer verdikleri haber kaynakları sayılarının karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan oranların farklılığının büyük çelişkiler içermediği, kullanılan kaynaklarda ve atıf oranlarında genelde uyum olduğu gözlenmektedir.

Haberin Kaynağı	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
ATO Başkanı					1	1
Ankara Emn. Md.	3	3	1	1	2	10
Ankara Savcılığı,		1				1
Ankara Valiliği	1	1	1		1	4
Başbakanlık				1		1
Emek Platformu	3		2		1	6
Emniyet Gen. Müd.		1			1	2
Esnaf ve Esnaf Örgütleri	1	6	3	1	1	12
FP'li Belediye Başkanı,				1		1
FP, DYP Milletvekilleri					1	1
Kayseri Emn. Md.			1	1		2
Kemal Derviş	1			1	1	3
Düzce ve Çorum Valilikleri		2				2
Ökkeş Şendiller					1	1
İstanbul Emn. Md.					1	1
İçişleri Bakanı S.Tantan			1			1
Toplam	9	14	9	6	11	49

Tablo 10 11 Nisan 2001 Tarihli Esnaf Eylemiyle İlgili Yayınlanan Haberlerde Kullanılan Kaynakların Gazetelere Göre Dağılımı

Gazetelerde kullanılan kaynakların dağılımını gösteren tablodan açıkça anlaşıldığı üzere hükümet ve siyasi parti temsilcileri tüm gazetelerde

büyük oranda kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrım aşağıdaki tabloda olduğu gibi hükümet ve siyasi parti üyeleri, güvenlik güçleri ve diğer kurum yetkilileri resmi kaynaklar olarak değerlendirilecek olursa, resmi ve sivil kaynaklar arasındaki farkın büyüklüğü rahatlıkla görülebilecektir. Bu ayrım yapılırken vatandaşlardan, sivil toplum örgütü üyelerinden, iş dünyasının önde gelenlerinden ve toplumda dinsel etnik vb. kimlikleri ile öne çıkan bazı sivilin kaynak olarak kullanıldığı haberler sivil kaynaklar olarak değerlendirilmiştir.

Haberin Kaynağı	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
Resmi	6	8	4	5	7	30
Sivil	3	6	5	1	4	19
Toplam	9	14	9	6	11	49

Tablo 11 11 Nisan 2001 Tarihli Esnaf Eylemiyle İlgili Yayınlanan Haberlerde Kullanılan Resmi ve Sivil Kaynakların Gazetelere Göre Dağılımı

Diğer taraftan olayların ertesi gününde veya olayla ilgili daha sonra yayınlanan haberler sayıları; bizzat esnafı gerçekleştirdiği eylemlere ve dolayısıyla esnafın sorunlarına ilişkin taleplerine duyarlı olup olunmadığının bir ölçütü olarak değerlendirilmektedir. Olayın ertesi gününde yayınlanan haber sayıları gazetelerin esnaf eylemlerine duyarlılıklarını yansıtmakla beraber, haberlerde esnaf emekçi örgütlerinin kaynak olarak kullanımına ilişkin saptamaları da ortaya koymaktadır.

Olaydan sonra yayınlanan haberlerde esnaf örgütlerinin (meslek odaları, TESK, TİSK vb.) açıklamaları ve isteklerinin daha çok yer alması beklenebilir. Ancak Cumhuriyet ve Zaman dışında genel olarak Hürriyet, Sabah ve Türkiye Gazetelerinde bu yönde bir eğilim görülmemiştir. Genel olarak, esnafın protesto ve taleplerinden çok akredite kaynaklarının açıklamalarının daha çok itibar gördüğünü ispatlayan bir veri olarak, yayınlanan haberlerde esnafın ve esnaf örgütlerinin açıklamalarından çok akredite kaynakların eylemle ilgili açıklamaları daha çok haber olmuştur.

Kullanılan sivil kaynakların da büyük oranda olayla ilgili genel çerçeveyi destekler nitelikte olanlarının kullanıldığı ve resmi kaynaklar arasında da alternatif söylemlerin geliştirilme olasılığının düşüklüğü göz önünde bulundurulacak olursa haberlerde ortaya çıkan anlamsal kapanmanın sıklığı kolayca görülebilmektedir.

Diğer taraftan gazetelerde farklı siyasal duruşlara sahip olsalar da haber kaynağı olarak akredite kaynakların kullanılması, olayın aynı şekilde çerçevelendirilmesine neden olmuştur. Örnek olayda da akredite kaynak olarak adlandırılan güç/iktidar sahibi kişilerin büyük oranda haber kaynağı olarak kullanılması, onların durum tanımlarının olayların sunumunda belirleyici olduğu ve bu durumun da haberlerin yapılaşmasında etkili olduğu savını desteklemektedir. Ayrıca ulusal güvenlikle doğrudan ilgili kriz durumlarında farklı kaynaklar aynı söylem içinde eritilerek toplumsal konsensusa katkıda bulunmaktadır. Haberlerde medyanın ideolojik bir aygıt işlevi gördüğü ve basın organlarınca okur kitlelerinde kullanılan kaynaklarla

güvenilirlik oluşturularak, farklı eğilimlerin aynı şemsiye altında toplandığı söylenebilir.

Olaylarla ilgili sunumlarda egemen söylemin dışında alternatif bir yaklaşıma yer verilmediği görülmektedir. İncelenen gazete haberlerinde toplumda çok farklı kesimleri temsil eden, toplumda öne çıkmış kimselerin ağzından olayın provokasyon olduğu ve sağduyulu olunması gerektiği vurgularının sürekli olarak dile getirildiği görülmektedir. Bunların yanında polis tarafından olayla ilgili hazırlandığı söylenen raporlardan söz edilerek olayın “provokasyon” olduğunun belirtilmesi, resmi yetkililerin kaynak olarak kullanılmasıyla haberlerin inandırıcılığının sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür.

Temaların nedensellik ilişkisi içerisinde olduğu görülmektedir. Böylece olayla ilgili “anamlı” ve “çelişkisiz” bir gerçeklik inşa edilmektedir. Ayrıca haberlerde, normalde meşru ya da haklı görülmeyecek bir çok durumu meşrulaştıracak şekilde nedensellik ilişkileri kurulmaktadır. Bu durumun nedeni olayların istenmeyen bir çatışmaya dönüşmesi kaygısının tüm gazetelerin haber söylemini etkilemesi olarak görülebilir. Kısaca korkulan bir çatışmanın önlenmesi için farklı söylemleri temsil eden gazeteler aynı doğrultuda yaklaşımlarda bulunmuşlar ve böylece toplumsal konsensus sağlanmaya çalışılmıştır.

Haber kaynaklarıyla ilgili örnek olay baz alınarak yapılan inceleme sonucu şu bulgular gözlenmiştir:

Haber başlıkları ve haber girişlerinde genel olarak esnaf ve esnaf örgütlerinin durum tanımları ve sözleri nadiren kullanılırken, esnafın

taleplerinin ise eylemde taşınan döviz ve pankartlar ile atılan sloganlardan alıntılandığı; buna karşın resmi akredite kaynağı olarak devlet ve hükümet yetkililerinin açıklamaları ve durum tanımlarının daha sıklıkla haber başlıkları ve spotlar ile girişlerde kullanıldığı görülmüştür.

Akredite kaynaklar ile esnaf örgütlerinin kaynak olarak bulunduğu haberlerde akredite kaynaklarının daha sıklıkla ve uzun alıntılarla haber metinlerinde yer aldığı gözlenmiştir.

Olayın aktörü olan esnaf ile ilgili olarak Cumhuriyet Gazetesinde yer alan ve olaylar esnasında yaralanan iki esnafın tedavi edilmek üzere Numune hastanesine kaldırıldığına dair haberin dışında genel olarak kimlikleri ve açık adlarıyla yer almamışlardır. Ancak değişik esnaf örgütleri yöneticilerinin açık kimlikleri kullanılarak alıntılar yapıldığı da gözlenmiştir.

3.1.7 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Fotoğraf Kullanımı

Haberin dili açısından görsel öğeler de diğer öğeler kadar ideolojik düzenlemelerin kurucusu olabilir. Yazılı basın açısından önemli bir öğe olan fotoğrafların kullanımı da, yazılı haber anlatısıyla yapılan vurgu ve tercihlere paralellikler gösterebilir. Bir bütün olarak görülebilecek yazılı basın haber sunumlarında görsel malzeme olan fotoğrafların, yazılı haber anlatısı ile yapılan vurgulara uyumlu olması beklenir. Fotoğraflarla yapılan aksi yönde vurgular ise genel sunumla çelişkili bir söylem olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi yazılı basında kullanılan fotoğraflar oldukça önemlidir. Gazetelerde kullanılan fotoğraflar 'gerçeklik' yanılsamasının oluşturulmasında etkin bir işlev görür. Fotoğrafın varlığı izleyiciyi gerçeğe

tanık olduğuna inandırır. Böylece haber, fotoğrafa dayanarak gerçekliği kurmuş olur. Artık izleyiciden tanık olduğu gerçeğe inanması beklenir.

Fotoğrafın gazete haberlerinde önemiyle ilgili önemli bir örnek; toplumsal olaylarda fotoğraf objektifinin konumlandığı yerle ilgilidir. Fotoğraf objektifinin göstericiler tarafında ya da polis tarafında konumlandırılması olayın sorumluluğunun yükleneceği tarafın belirlenmesinde etkin olabilir.⁵³

Barthes, haber fotoğraflarının metin ile karşılıklı etkileşim içinde olmakla beraber, haber metinlerini kuşattığını belirtir. Bu kuşatma, fotoğrafların haberdeki yeni bilgilerin yeniden ortaya konup, vurgulanması ya da haber metninde yer alan mesajın sağlamlaştırılmasını ve perspektiflerin somutlaştırılması yoluyla gerçekleşmektedir.⁵⁴

Yazılı basında özellikle belirtisel göstergeler yoğun olarak kullanılmaktadır. Örneğin silahın doğrultulmuş ve nişan alınmış olması ateş edilmesiyle varoluşsal bir ilişki içindedir. Fotoğraflarla ilgili bir başka belirtisel gösterge örneği ise kuşbakışı bir görüntüde topluluğun azlığı yada çokluğuna vurgu yapılmasıdır. İncelemenin kapsadığı dönem olan 2001 yılının ilk altı ayında meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili yayınlanan haberlerde kullanılan fotoğrafla ilgili genel bilgiler aşağıda sunulmuştur. Öte yandan fotoğrafların haber metnindeki sunumu destekler nitelikte olup olmadıklarıyla ilgili ayrıntılı inceleme; örnek olay seçilen 11 Nisan'da Ankara

⁵³ Ercan ÖZYİĞİT: Toplumsal İktidar ve Haber Medyası: Gazi Mahallesi Olaylarının Basında Sunumu,

⁵⁴ Havva PALACI: Yazılı Basında Memur Eylemleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü, Ankara 1998, ss:121

Tandoğan'da meydana gelen esnaf eylemiyle ilişkin yayınlanan haberlerle ilgili yapılmıştır.

Yayınlanan haberlerde kullanılan fotoğraflarla ilgili yapılan incelemede haber sayısının fazlalığı ile orantılı olarak Cumhuriyet yayınlanan fotoğraf sayısının en fazla olduğu gazetedir. (Tablo 12) Haberlerin büyük çoğunluğunda tek fotoğraf kullanılmıştır ancak olayların yoğun olduğu günlerde birden çok fotoğrafın kullanıldığı gözlenmiştir, aynı haber metninde en fazla fotoğrafın kullanıldığı haberler ise Ankara Tandoğan Meydanında meydana gelen olaylı esnaf eylemi, öldürülen Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'ın Cenaze töreni, Nevruz Kutlamalarıyla ilgili yayınlanan haberlerdir bu haberlerde 9'ar tane resim kullanılmıştır. Haberlerin boyutlarına göre inceleme yapıldığında da zaten bu haberlerin alan olarak en çok alanı kaplayan haberler olduğu görülecektir. 105 haberde hiç fotoğraf kullanılmamıştır, fotoğraf kullanılan haberlerde fotoğraf ile metnin oranı incelendiğinde ortalama olarak haberin yaklaşık %41'inin fotoğrafa %59'unun da metne ayrıldığı görülmüştür. Olaylara polisin müdahalesi ile haberde fotoğraf kullanım arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında verilere göre olaylarda polisin müdahalesinin fotoğraf kullanılıp kullanılmaması üzerindeki etkisinin zayıf olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 13).

Kaç Tane Fotoğraf Var	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
0	46	19	17	5	18	105
1	132	90	46	20	31	319
2	20	25	19	16	18	98
3	3	6	5	7	4	25
4	5	8	4	5	4	26
5		1	3	1	5	10
6					1	1
7	1	1	1			3
8	1	1	1	2	1	6
9	1	2	1	1	1	6
Toplam	209	153	97	57	83	599

Tablo 12 Gazete Adı ile Kullanılan Fotoğraf Sayısı Karşılaştırması

Polisin Müdahalesi Var Mı	Fotoğraf Var Mı		Toplam
	Evet	Hayır	
Evet	179	23	202
Hayır	315	82	397
Toplam	494	105	599

Tablo 13 Polisin Müdahalesi İle Fotoğraf Kullanımının Karşılaştırılması

Toplam Fotoğraf Alan Büyükülüğü	Polisin Müdahalesi var mı		Toplam
	Evet	Hayır	
0 -100 cm ²	20	85	109
101 -200 cm ²	39	92	131
201 -300 cm ²	52	120	172
301 -400 cm ²	29	52	81
401 -500 cm ²	22	15	37
501 -600 cm ²	7	16	23
601 -700 cm ²	7	3	10
701 -800 cm ²	8	6	14
801 -900 cm ²	6	2	7
901 -1000 cm ²	4	2	5
1001 -1100 cm ²	3	2	5
1101 -1250 cm ²	3		1
1251 -1500 cm ²	1		1
1501 -2000 cm ²		1	1
2000 -3000 cm ²	1		1
Toplam	202	397	599

Tablo 14 Müdahale Olan ve Olmayan Olaylarla Fotoğraf Alan Büyüklüklerinin Karşılaştırılması

Ancak diğer taraftan Tablo 14'te yer alan veriler incelendiğinde müdahale olan olaylarda fotoğrafa ayrılan alanın arttığı gözlenmektedir, şöyle ki müdahale olmayan olaylarda fotoğrafa ayrılan toplam alan olarak 500 cm² den büyük 17 haber yayınlanmışken polisin müdahale ettiği olaylarla ilgili alan olarak bu grupta toplam 33 haber yayınlanmıştır.

Kaç Tane Fotoğraf Var	Polisin Müdahalesi Var Mı		Toplam
	Evet	Hayır	
0	23	82	105
1	84	235	319
2	48	50	98
3	12	13	25
4	18	8	26
5	5	5	10
6	1		1
7	1	2	3
8	6		6
9	4	2	6
Toplam	202	397	599

Tablo 15 Müdahale Olan ve Olmayan Olaylarla Fotoğraf Sayılanının Karşılaştırılması

Tablo 15'teki verilerde göze çarpan bir diğer husus ise yayınlanan fotoğraf sayılarıyla ilgilidir, müdahale olan olaylarda aynı haber metninde dörtten fazla fotoğraf kullanılan 35 haber yapılmışken, müdahale olmayan olaylarda bu sayı 17'dir.

Bu durum müdahale olan olaylara daha fazla haber değeri verildiği konulu birinci varsayımız ile müdahale olan olaylarda daha fazla ve alan olarak daha büyük fotoğraf kullanıldığı konulu beşinci varsayımımızı doğrular niteliktedir.

Diğer taraftan örnek olay seçilen 11 Nisan Tandoğan Eylemiyle ilgili yayınlanan haberlerde yayınlanan fotoğraflar incelendiğinde, yukarıda da belirtildiği gibi Tandoğan eylemi incelenen süre içerisinde en çok fotoğraf yayınlanan olay olma özelliği göstermektedir.

İncelenen dört gazetede eylemle ilgili toplam 155 adet fotoğraf yayınlanmıştır. Fotoğrafların gazetelere göre dağılımı şu şekildedir:

Gazete Adı	Haber Sayısı	Fotoğraf Sayısı
Cumhuriyet	9	16
Hürriyet	6	20
Zaman	14	22
Sabah	11	46
Türkiye	9	35
TOPLAM	49	139

Tablo 16 11 Nisan 2001 Tarihli Esnaf Eylemiyle İlgili Yayınlanan Haberlerde Kullanılan Fotoğrafların Gazetelere Göre Dağılımı

Eyleme ilişkin fotoğraflarda; haberlerde ve başlıklardaki devlet ve hükümet yetkililerinin fotoğrafları, kaynaktan yapılan alıntının kimliğinin ortaya konması ve kaynak söyleminin pekiştirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

Olayın ertesi günü yayınlanan haberlerde;

Cumhuriyet Gazetesinde 4 fotoğraf yayınlanmıştır; birinci sayfada yer alan ilk fotoğrafta bir kamyon üzerinden polisi taşıyan göstericiler görülmektedir, fotoğraf yazısında da "Ankara'da eylemlere yasak başlığıyla eyleme ilişkin genel bilgi verilmektedir. Haberi devamının yer aldığı beşinci

sayfadaki ilk fotoğrafta binaları taşıyan eylemciler , ikinci fotoğrafta kafasından yaralanan ve yüzü kan içinde bir gazetecinin üçüncü karede ise elinde “Açız” yazılı bir eylemciyi omuzlarında taşıyan eylemciler yer almaktadır fotoğraf altı yazıda ise gösteriler sırasında başta vergi daireleri olmak üzere kamu binalarının taşlandığı ve aralarında EPA muhabiri olduğu belirtilen gazetecinin de yer aldığı çok sayıda kişinin yaralandığı ifade edilmiştir.

Sabah Gazetesinde 8 fotoğraf yayınlanmıştır; birinci sayfada yer alan fotoğrafta polis cephesinden çekilen ve polisi taşıyan göstericiler ve polisin kendisini korumaya çalışması görülmektedir. Haberin devamı olan yirminci sayfada yer alan fotoğrafların ilkinde göstericilere gaz bombası atan iki adet polis görülmektedir, ikinci fotoğrafta havaya ateş eden polisler yer almaktadır. Alt yazısında “savaş alanı gibi” başlığı kullanılan üçüncü fotoğrafta yerde yatan yaralı bir gösterici görülmektedir fotoğrafın alt yazısında da gösteri esnasında yaralanan polis, gösterici ve gazetecilerden bahsedilmektedir diğerlerine göre daha küçük boyuttaki dördüncü fotoğrafta panzer arkasında kendini korumaya çalışan polis ve gazetecilerin, beşinci fotoğrafta ise polis barikatını yıkmaya çalışan göstericilerin yakın plan çekimi görülmektedir, alt yazıda ise meclise yürümek isteyen gösterici engellemek amacıyla polis tarafından kurulan barikatın göstericiler tarafından yıkıldığı belirtilmiştir. Altıncı fotoğrafta bir alt geçitten geçen polis panzerinin göstericiler tarafından taş yağmuruna tutulduğu görülmektedir alt yazıda polise taş ve sopalarla saldırıldığı ve olaylar esnasında çevik kuvvet şube müdürünün yaralandığı ifade edilmektedir. Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan ve kamyon

üzerinden polisi taşıyan eylemcilerin yer aldığı fotoğraf ise sayfada yer alan son fotoğraftır.

Hürriyet Gazetesinde de ilk sayfada taş atan eylemcilerin yakın çekim bir fotoğrafı görülmektedir. Haberin devamının yer aldığı on sekizinci sayfada ise taş atan bir göstericinin yakın çekim görüntüsü kamyon üzerindeki eylemciler ve yaralanan polis ve gazetecilerin yer aldığı toplam 8 fotoğraf yayınlanmıştır, fotoğraflara “Esnaflın Ankara Günlüğü” başlığı kullanan gazete, fotoğraf alt yazısında da eylemin özeti yer almaktadır.

Zamanın ilk sayfasında polis panzerini taşıyan eylemciler panzer merkez alınarak çekilen bir büyük ve göstericiler tarafından alana getirilen sopa ve taşların görüldüğü küçük bir fotoğraf yer almaktadır. Beşinci sayfada ise eylemcilerin genel uzak açıdan alınan bir fotoğrafla beraber yaralanan gazeteci ve polislerin, havaya ateş eden polislerin yer aldığı toplam 9 fotoğraf yayınlanmıştır. Birinci sayfadaki fotoğraf yazısında Ankara’daki eylemle ilgili verilen genel bilgiden sora diğer illerde meydana gelen eylemlere de değinilmiştir.

Türkiye Gazetesinde de diğer gazetelerde yer alan benzer fotoğrafların yanı sıra konuyla ilgili açıklama yapan TESK Başkanı Derviş Günday ile dönemin İçişleri Bakanı Sadettin Tantan’ın fotoğrafları da yayınlanmıştır, gazetede toplam 10 adet fotoğraf yayınlanmıştır.

Haberlerde yayınlanan fotoğraflarla ilgili yapılan incelemeye ilişkin bulgular şöyledir;

Fotoğraflar eylemlerin şiddetini olumsuzluğunu pekiştirecek biçimde ele alınmıştır.

Yaralanan polisler ve gazetecilere yaralanan göstericilerden daha fazla yer verilmiştir nitekim yaralanan gösterici ile ilgili sadece Sabah ve Türkiye Gazetelerinde birer fotoğraf yayınlanmışken polisler ve basın mensuplarına ilişkin tüm gazetelerde fotoğraf yayınlandığı gözlenmiştir.

Eylemin provoke edildiği bir grup provokatör, kışkırtıcı, çapulcu tarafından kışkırtılan göstericilerin eylemi savaş alanına getirdiği temasına tüm alt yazılarda değinilmiştir.

Yasadışı grupların eylemi provoke ettiği teması fotoğraf alt yazılarında da pekiştirilmiştir.

Fotoğraflar genel itibariyle yakın çekim olarak alınmış veya binaları, polisi taşıyan eylemciler veya eylemde yaralanan polis ve basın mensuplarının yer aldığı çekimlerle şiddet unsuru ön plana çıkarılmıştır. Sadece Zaman'da uzak çekimden göstericilerin büyük çoğunluğunu alan bir fotoğraf yayınlanmıştır.

Eylemcilerin arasından çekilen fotoğraflar yayınlandığı görülürken eylemcilerin açısından ve polisi esnafın karşısından gösteren bir fotoğraf yayınlanmamıştır.

İncelenen gazetelerden sadece Türkiye Gazetesinde haberde sözlerinden alıntı yapılan kaynakların fotoğrafları da kullanılmıştır.

3.1.8 Toplumsal Olaylarla İlgili Yayınlanan Haber Türleri

Yayınlanan bu haberler türüne göre incelendiğinde, 579 tanesinin haber metni, 15 tanesinin köşe yazısı, 3 tanesinin karikatür ve 2 tanesinin de araştırma yazısı yayınlandığı görülmüştür.

Haberin Türü	Dağılım	Yüzde
Haber	579	96,7
Köşe Yazısı	15	2,5
Karikatür	3	0,5
Araştırma yazısı	2	0,3
Toplam	599	100,0

Tablo 17 Yayınlanan Haberlerin Nitelikleri

Dünyadaki yaygın gazetecilik pratiklerinden farklı olarak, Türk basını çok sayıda köşe yazarını barındıran bir geleneğe sahiptir. Gazetelerde sadece çok sayıda köşe yazarı yoktur, aynı zamanda bu köşe yazarları hemen her gün birbirinden oldukça farklı konularda da görüş açıklamaktadırlar. Birçok açıdan Türkiye'deki köşe yazarlarını toplum üzerinde etkili kanaat önderleri olarak tanımlamak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, toplumsal olaylar konusunda da köşe yazarlarının kamuoyu oluşturucu yönde yazılar yazmalarını beklememiz doğaldır. Ancak, aşağıdaki tablo, bu beklentinin toplumsal olaylar konusunda pek geçerli olmadığını göstermektedir. Araştırma süresince beş gazetede toplumsal olaylarla ilgili sadece 15 köşe yazısına rastlanmıştır. Bu sayı, gazetelerin köşe yazarı sayıları göz önüne alındığında çok düşük kalmaktadır.

Haberin Türü	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
Haber	203	149	94	55	78	579
Köşe Yazısı	4	2	3	1	5	15
Karikatür	2			1		3
Araştırma Yazısı		2				2
Toplam	209	153	97	57	83	599

Tablo 18 Türüne Göre Haberlerin Yayınlanma Miktarı

Cumhuriyet Gazetesinde konuyla ilgili 4 köşe yazısı ve 2 karikatür yayınlanırken, Zaman'da 2 köşe yazısı ve 2 araştırma yazısı, Türkiye'de 3 Köşe Yazısı, Hürriyet'de 1 Köşe Yazısı 1 Karikatür ve Sabah'da 5 tane köşe yazısı yayınlanmıştır (Tablo 18). Toplumsal olaylarla ilgili yayınlanan 15 köşe yazısında işlenen temel mesaj, ekonomik kriz nedeniyle meydana gelen eylemlerin özellikle de esnaf eylemlerinin neden ve sonuçlarıyla değerlendirilmesi, kriz nedeniyle toplumda baş gösteren öfke ve bunalımın kontrol edilmesi benzeri konulardır. Ayrıca özellikle nevrüz kutlamaları döneminde toplumun birlik ve beraberliği konuları işlenmiştir.

3.1.9 Olayın Niteliğine Göre Yayınlanan Haber Türleri

Toplumsal olaylar, toplum yaşantısında meydana gelen bir takım rahatsızlıkların ifade ediliş şeklidir. Çeşitli gruplar tarafından meydana getirilen bu eylemler yapılaş tarzı olarak da çeşitlilikler göstermektedir. Bu

eylem türü bazen büyük katılımlı bir miting şeklinde olurken, bazen de daha küçük bir grubun protesto eylemi veya basın açıklaması şeklinde görülmektedir. Çalışmamız kapsamında yayınlanan haberleri meydana gelen toplumsal olayın türüne göre incelediğimizde şu sonuçlara ulaşıyoruz;

Olayın Niteliği	Gazetenin Adı					Toplam
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	
Miting	48	17	22	11	15	113
Basın Açıklaması	51	14	1		4	70
Protesto Eylemi	70	96	62	35	49	312
Oturma Eylemi	5	1				6
Mahkeme	5	6	3		2	16
Köşe Yazısı	4	2	3	1	5	15
Cenaze Töreni	8	3	4	4	4	23
Telgraf Çekme	3	1		1		5
Bildiri Dağıtma	1					1
Anma Töreni	5	3		2	3	13
Protesto Yürüyüşü	6	5				11
Seminer	1					1
Araştırma Yazısı		2				2
Nevruz Kutlamaları		3	2	2	1	8
Karikatür	2			1		3
Toplam	209	153	97	57	83	599

Tablo 19 Olayın Niteliğine Göre Haber Sayısı

2001 yılı Ocak ve Haziran aylarını kapsayan süre içerisinde meydana gelen olay türleri incelendiğinde en fazla gerçekleştirilen eylem türünün Basın açıklamaları olduğu görülmektedir, özellikle eylemin daha çok katılımlı ve büyük bir hale gelmeden sorunların dile getirilmesi amacıyla görece küçük

gruplar tarafından gerçekleştirilen bu eylem türünün temel amacı medya aracılığıyla sorunlarını dile getirmek ve kamuoyuna duyurmaktır. Altı aylık dönem içerisinde değişik gruplar tarafından toplam 1015 basın açıklaması eylemi gerçekleştirilmiştir⁵⁵Toplam olaylar içerisinde yaklaşık %38'lik bir paya sahip olan Basın Açıklamalarıyla ilgili toplam 70 tane haber yayınlanmıştır bu ise toplam haber sayısının yaklaşık %12'sidir. Basın açıklamalarıyla ilgili en çok haber yapan gazetenin Cumhuriyet olduğu görülmektedir.

Diğer gazetelerin basın açıklaması eylemleri yerine daha sansasyonel eylem türlerini yayınlama eğiliminde olduğu görülmektedir.

3.1.10 Haberlerin Konulara ve Gazetelere Göre Dağılımı

Kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlerin içeriğine etki eden unsurlar birinci bölümde anlatılmıştı. Medya içeriklerinin nasıl belirlendiğine ilişkin çalışmaları değerlendiren en sistematik tanımlama olan Shoemaker ve Reese'ye⁵⁶ ait etkiler hiyerarşisi diye adlandırılan sınıflandırmada haberin içeriğine etki eden en önemli etkenin ideoloji olduğu belirtilmiştir. Çalışma kapsamında gazetelerde yayınlanan haberler konuları itibariyle incelendiğinde bu konuyla ilgili altıncı varsayımımız doğrulanmaktadır. Haber konularının gösterildiği tablo Ekte gösterilmiştir.

⁵⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Daire Başkanlığı Bülteni

⁵⁶ Erkan Yüksel, Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitabevi, 2001 Konya ss;79

Haberin Konusu	Gazete Adı					
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	Toplam
F Tipi Cezaevleri Ve Ölüm Oruçları	34	4	3	1	1	43
Türban Eylemleri	1	19	3		2	25

Tablo 20 Konularına Göre Haberlerin Dağılımı

Tablodaki verilere göre yayın politikaları göz önüne alınarak sol bir yayın politikasına sahip Cumhuriyet ile sağ yayın politikasına sahip Zaman Gazeteleri haber konusu olarak ayırıcı bir özelliğe sahip olan türban eylemlerinden hareketle incelendiğinde, Cumhuriyet Gazetesinde türban eylemleri ile ilgili sadece 1 haber yayınlanmışken, Zaman Gazetesinde konuyla ilgili toplam 19 haber yayınlanmıştır, diğer taraftan aynı dönemde F tipi ceza evleri eylemleri ve ölüm oruçları ile ilgili Cumhuriyet Gazetesinde 34 tane haber yayınlarken diğer gazetelerden konuyla ilgili en fazla Zaman Gazetesi 4 tane haber yayınlamıştır. Türban olayları ile ilgili eylemler Zaman Gazetesi için haber değeri taşıırken Cumhuriyet Gazetesi için ciddi bir haber değeri taşımadığı görülmektedir.

Yayınlanan haberler açısından ise Hükümetin ekonomik kararlarını ve IMF'yi protesto etmek amacıyla bütün yurt genelinde gerçekleştirilen gösterilerin en fazla haber yapılan konu olduğu görülmektedir, büyük bölümü esnaf eylemleri ve büyük katılımlı mitingler olan bu konuyla ilgili toplam 108

haber yapılmıştır, ikinci en fazla haber yapılan konu ise F tipi ceza evleri ve ölüm oruçları ile ilgili yapılan protesto eylemleri ve basın açıklamalarıdır, yukarıda da belirtildiği gibi bu konuyla ilgili en fazla haber yapan gazete Cumhuriyet'tir.

3.1.11 Toplumsal Olaylarla İlgili Haberlerde Kullanılan Sözcüklerin

Analizi

Haberlerde kullanılan sözcüklere ilişkin analizler, haberlerin nasıl yazıldığıyla ilgili önemli ipuçları vermektedir. Haber araştırmalarından elde edilen bulgular, gazetecilerin belli haberleri belli basmakalıp yargılar çerçevesinde öykülediklerini göstermektedir. Örneğin Alan Bell, haberlerin, günümüzün en yaygın anlatıları olduğunu savunuyor⁵⁷. Haberlerde olayların anlatım biçimi, olayları betimleyici sözcükler, suçlamalar vb. gündelik yaşamda insanların aynı olayları benzer çerçeveler içerisinde konuşmalarını, tartışmalarını sağlıyor. Bu nedenle haber dilini çözümlemek, olayların nasıl anlatıldığını ortaya koymak, medya araştırmalarının önemli bir görevi haline geliyor.

Toplumsal olaylarla ilgili haberlere bakıldığında, olayların benzer sözcüklerle betimlendiğini, neredeyse benzer olayların aynı cümle kalıplarıyla aktarıldıklarını görüyoruz. Elizabeth Bird ve Robert Dardenne'nin⁵⁸ de belirttikleri gibi, gazeteciler her olayda yeni bir haber icat etmezler. Benzer olayları, repertuarlarında hazır bulunan, daha önce yaptıkları haberlerin yapılarını kullanarak yeniden yazarlar. Hatta biraz daha ileri giderek, aynı

⁵⁷ Allan BELL, *The Language Of News Media*, Oxford, Blackwell, 1991 ss:6

⁵⁸ Elizabeth Bird ve Robert W. Dardenne (1997). "Myth, cronicle and story: exploring the narrative qualities of news." *Social Meanings of News*, der., Dan Berkowitz. London: Sage, ss:337

haber kalıpları aracılığıyla boşluk doldurma yöntemiyle haberleri yeniden oluşturduklarını bile iddia edebiliriz.

Burada, toplumsal olaylarla ilgili haberlerde hangi sözcüklerin tercih edildiğini ortaya koymak amacıyla yapılan nicel analizin bulgularına değinilecektir.

3.1.11.1 Müdahale Olmayan Olaylar

Toplumsal olaylara ilişkin haberlerin tüm gazetelerde benzer biçimde öyküleştirdiklerini ve bazı nitelemelerin sıklıkla kullanıldıklarını görüyoruz. Aşağıdaki tabloda, toplumsal olay haberlerinde kullanılan nitelemelerin gruplanmış biçimleri görülmektedir.

En Sık Kullanılan Sözcük Grupları	Sayı	Oran%
Katılımcıların Sayısına Vurgu Yapan Sözcükler	80	%18
Eylemde Yapılan Aktiviteleri Anlatan Sözcükler	132	%29
Eylemde Atılan Sloganlar ve Açıklamalara ait Sözcükler	116	%26
Olay ile İlgili Muhabirin Tanım ve Tahminleri	72	%16
Diğer	53	%11
Toplam	453	%100

Tablo 21 Müdahale Olmayan Olaylarda En Çok Kullanılan Sözcük Grupları

Polisin Müdahale etmediği toplumsal olaylarla ilgili yayınlanan haberlerde en fazla kullanılan sözcük grubunun eylem sırasında eylemcilerin ne tür aktiviteler yaptığını anlatmak için kullandıkları sözcük grupları oldukları

görülmektedir. Bu grupta kullanılan sözcüklere örnekler; “Endişeliyiz yazılı balon uçurdular, Maliye Bakanlığına yürüdüler, basın açıklaması yaptılar, Esnaf eylemlerle krizi protesto etti, çelenk koyarak eylem yaptı, gösteri yaptıktan sonra olaysız dağıldı, alkışlı protesto gösterisi yaptılar vb.”

Eylemde atılan sloganlar ve eylemcilerin açıklamaları ikinci en fazla kullanılan sözcük grubudur. Bu grupta kullanılan sözcüklere örnek; “Eylemciler” IMF’ye değil halka bütçe”, “Bankalara Değil Çalışana Kaynak”, “İş güvencesi hakkımız söke söke alırız” şeklinde sloganlar atıldılar, ... dedi, ... açıklamasında bulundu,.....ifade etti” şeklinde sözcük grupları kullanılmıştır.

Eyleme katılan grup sayısına vurgu yapan sözcük grupları; “25 bin kadar yurttaş sokağa döküldü, Binlerce yurttaş sokağa döküldü, 250 kişilik eyleme 500 jandarma önlem aldı, mitinge 3 bin üretici katıldı vb.” sözcükler bu gruba verilebilecek örneklerdir.

Olay yeri veya olayla ilgili muhabirin tanım veya tahminlerini ifade etmek için kullanılan sözcüklere örnek olarak ise; “Polisin güvenlik önlemi almaması dikkat çekti, Geniş güvenlik önlemleri altında oturma eylemlerinin tamamladılar, Hemen her gün gösteri yapılıyor, Coşkulu isyan” gibi sözcükler verilebilir.

3.1.11.2 Müdahale Olan Olaylar

Toplumsal olaylarla ilgili haberlerin tüm gazetelerde benzer biçimde öyküleştirdikleri ve bir çok ortak nitelemelerin sıklıkla kullanıldıkları yukarıda belirtilmişti. Müdahale olan ve olmayan olaylarla ilgili yapılan haberlerde kullanılan sözcük grupları bakımından temel fark polisin müdahalesi ile ilgili

sözcük gruplarının kullanılmasıdır. Müdahale olmayan olaylarda kullanılan sözcük grupları aynı şekilde müdahale olan olaylarda da kullanıldığından bu grupta farklı olan sözcük grupları incelenecektir.

En Sık Kullanılan Sözcük Grupları	Sayı	Oran%
Göz Altına Alınan Eylemci Sayısına Vurgu Yapan Sözcükler	139	%30
Güvenlik Güçlerinin Davranışlarına Ait Sözcükler	144	%31
Göstericilerin Davranışlarına Ait Sözcükler	24	%5
Olay ile İlgili Muhabirin Tanım ve Tahminleri	121	%26
Diğer	37	%8
Toplam	465	%100

Tablo 22 Müdahale Olan Olaylarda En çok Kullanılan Sözcük Grupları

Bu grupta en fazla kullanılan sözcük grubu güvenlik güçlerinin toplumsal olaya müdahalesi esnasında göstermiş olduğu davranışları konu alan sözcüklerdir bu sözcüklere örnek olarak "Polis yürüyüşe geçmelerine engel oldu, Polisten anlamsız tepki, Jandarmayla çıkan çatışmada köylüler coplandı, Eylemcilere müdahale eden polis göstericileri döverek göz altına aldı, Emniyet müdürü sağduyu çağrısında bulundu, Emekçiye polis dayaağı, kamu çalışanları polis tarafından copla tekme tokat dövüldü, robocoplar eylemi copla dağıttı" gibi sözcükler verilebilir. Bu grupta görüldüğü gibi daha çok polisin müdahale esnasındaki davranışlarının sertliğine ve göstericilerin mağduriyetine vurgu yapılmaktadır.

Diğer önemli grup ise eylemler esnasında göz altına alınan göstericilerin sayısına vurgu yapıldığı sözcüklerdir; “ Polis 60 kişiyi döverek göz altına aldı, 21 eylemci göz altına alındı, polis yaklaşık 50 kişiyi tekme ve yumruklarla döverek göz altına aldı, 100 Sendikalı oturdu 1500 polis onları bekledi, göstericiler polisin yıldırma girişimiyle karşılaştı, emniyet mensupları 500 kişiyi göz altına aldı” gibi sözcükler bu gruba verilebilecek örneklerdir, bu grupta da dikkati çeken husus göz altına alınanların sayıları kadar yine polisin göz altına alırken göstermiş olduğu davranışlardır.

Eylemde göstericilerin davranışlarıyla ilgili kullanılan sözcükler; “Göstericiler polise taş yağdırdı, polise taşlı saldırıda bulunuldu, Göstericiler buldukları şişe ve taşları polise attılar, Suya karşı taş, polisin uyarısı üzerine grup olaysız dağıldı” sözcükleri bu grup kapsamında kullanılan sözcüklere verilebilecek örneklerdir, bu grupta da dikkate çarpan husus göstericilerin polisle çatışmalarını ifade eden sözcüklerin kullanılmasıdır.

Olay yeri veya olayla ilgili muhabirin tanım veya tahminlerini ifade etmek için kullanılan sözcüklere örnek olarak ise; “Polis göstericileri panzerle durdurabildi, Tandoğan meydanı savaş alanına döndü, polis Gazi mahallesini abluka altına aldı, Olayda çok sayıda polis ve esnaf yaralandı, Banka müdürü bankadan polis kontrolünde çıktı” gibi sözcükler verilebilir.

Bütün haber metinlerinde bir anlatıcı bulunmaktadır. Ancak yazılı basında ses olmaması nedeniyle anlatıcının vurguları bulunmamaktadır. Dil bir mücadele alanı olarak değerlendirildiğinden cümle yapıları, sözcük seçimleri haberlerde son derece önemlidir. Örneğin hiyerarşiye dayanan TRT haberleri kapanan metinlere tipik örnek oluşturmaktadır. TRT’ de büyük

çoğunlukla muhalefet açıklamaları 'iddia etti', 'öne sürdü' şeklinde gibi mesafeli bir dille sunulurken Cumhurbaşkanı, Başbakan gibi kimselerin sözleri 'belirtti', 'söyledi' onaylayıcı bir şekilde sunulmaktadır.

Yazılı basında genelde haberin büyük puntolarla yazılması, italik yazı kullanması ya da tırnak içine alınması kabul görmüş vurgulama biçimleridir. Kültürel çalışmaların ortaya koyduğu anlamlandırma ile ilgili bulgular, her ne kadar anlamın okuyucuya bağlı olduğunu da vurgulasa da, çalışmamızda önemli olan okuyucu tarafından ne anlaşıldığı değil, okuyucunun ne anlaması için çaba harcandığıdır.

Bir olayın haber olarak sunumunda sözcük seçimlerinin önemi bir çok çalışmada ortaya konmuştur. Zira seçilen sözcükler haberlerin kapanmasına ve sıkı metinsel yapıların oluşturulmasını önemli katkı sağlamaktadır. Bazı sözcüklerin sıklıkla kullanılması haberin vurgularının ortaya çıkması önemli bir sorun olarak görülebilir.⁵⁹

Genel olarak bakıldığında söz konusu esnaf eylemleri ile ilgili farklı gazetelerin haberlerinde seçilen sözcükler, kullanılan metaforlar ve metonomik anlamlar paralellik göstermektedir. Özellikle 11 Nisan tarihli olaylı Ankara Tandoğan eyleminin tüm gazetelerde kışkırtıcıların, provokatörlerin ve çapulcuların karıştığı bir "provokasyon", "tahrik", "kışkırtma" gibi belli sözcük seçimleriyle ifade edilmesi, değerlendirilen tüm gazetelerin ortak özelliğidir. Bu yaklaşımın profesyonel haber uygulamalarında, "düzenin bozulduğu" durumları açıklamanın bir aracı olarak kullanıldığı söylenebilir.

⁵⁹ Ercan ÖZYİĞİT: Toplumsal İktidar ve Haber Medyası: Gazi Mahallesi Olaylarının Basında Sunumu, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü, Ankara 2002, ss:155

Sapkın durum tanımları haberlerde seçilen sözcüklerle belirlenir. Genelde yasalara veya ahlak kurallarına aykırılık sapkınlık olarak tanımlanan davranışlardır. Örnek olayda da yasalara uymayan ve düzeninin bozulmasına neden olan davranışlar bir tür sapkınlık olarak sunulmaktadır.

Kullanılan Örnek Haber Başlıkları;

- “ÇAPULCU KARIŞTI” (Hürriyet, 12 Nisan 2001)
- “Esnaf Eylemine dokuz tutuklama” (Hürriyet, 17 Nisan 2001)
- “AMAN DİKKAT” (Zaman, 12 Nisan 2001)
- “Provokatörler göz altında” (Zaman, 13, Nisan 2001)
- “Ankara’da yürüyüş bir ay yasaklandı” (Zaman 12 Nisan 2001)
- “Başkentte hayat durdu” (Zaman 12 Nisan 2001)
- “Korkulan oldu” (Türkiye, 12 Nisan 2001)
- “Eyleme soruşturma” (Türkiye, 13 Nisan 2001)
- “Provokatörler teşhis edildi” (Türkiye, 14 Nisan 2001)
- “PROVOKASYON” (Sabah, 12 Nisan 2001)
- “Yine aynı adam” (Sabah, 13 Nisan 2001)
- “Ankara gibi olmadı” (Sabah, 15 Nisan 2001)
- “75 metre kalmıştı” (Sabah, 15 Nisan 2001)
- “PROVOKASYONA DİKKAT” (Cumhuriyet, 12 Nisan 2001)
- “Hedefleri Meclisi İşgal” (Cumhuriyet, 13 Nisan 2001)
- “Esnafta Provokasyon Korkusu” (Cumhuriyet13 Nisan 2001)

Gazetelerde olayın hemen ertesi günü kullanılan haber başlıklarının yorumlu ve çarpıcı biçimde, eylemlerin yapılış amacından çok olumsuzluğu üzerinde yoğunlaştıkları gözlenmiştir.

Yukarıdaki örneklerde gözlemlendiği gibi tüm gazetelerde uzlaşmış gibi aynı paralelde kelimeler seçilmiş ve vurgular yapılmıştır. Kriz durumlarında birden fazla anlama vurgu yapan bu sözcüklerin kullanılması elbette tesadüf değildir. İnal' a göre, 'tahrik', 'kolayca dolduruşa gelen kalabalıklar' ve 'provokatörler' gibi temalar, tanımlanması güç, nedenleri belirsiz ve sonuçlarından oldukça korkulan olayları belli bir çerçeveye oturtmak için sıkça kullanılan kavramlardır⁶⁰ Bu sözcükler farklı vurgular taşımaktadır ve okuyan kendi kültürel donanımına, politik duruşuna ya da dünya görüşüne göre sözcüklerin içini doldurmaktadır. Sonuç olarak bunların kim olduğu sorusu asla cevaplanamamakta ve belirsiz kalmaktadır. İnal' a göre bu tür sözcükler kullanılarak kamuoyunda yapay bir oydaşma yaratılmaktadır.

Giriş ve spotlar:

Haber girişleri olarak geniş haberlerde kullanılan spotlar ve kısa haberlerde ise haberin ilk cümlesi ile ilk paragrafı değerlendirilmiştir.

Giriş ve spotlarda tıpkı başlıklarda olduğu gibi eylemin sebepleri ve esnafın talepleri yerine olayın olumsuzluğuna vurgu yapan sözcükler seçilmiştir;

“ Esnafın arasına sızan provokatörler hükümeti protesto gösterisini savaşa dönüştürdü; Militanlar meydanda”

⁶⁰ İNAL M.A., “Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu”, Toplum ve Bilim, Birikim Yay., İstanbul, 1995, ss:111

Türkiye 12 Nisan 2001 Sayfa 1

“Sonunda korkulan oldu; günlerdir süren esnaf eylemleri, kalabalığa karışan militanlar tarafından provoke edildi”

“Esnaf eylemleri, şiddet olaylarına sahne oldu. Ankara’da dün göstericiler Meclise yürümek isteyince polisle çatıştı. Çok sayıda polis, gazeteci ve gösterici yaralandı”

Zaman 12 Nisan 2001 Sayfa 1, 5

“Esnafın arasına karışan kışkırtıcılar, Ankara’yı savaş alanına çevirdi. Polise taş ve sopalarla saldırdı. Polis havaya ateş açtı. Ankara’da 1 ay gösteriler yasak.”

“Türkiye çapında yapılan Esnaf Mitinginde Ankara, dehşet görüntülerine sahne oldu. Çapulcu zihniyetli provokatörler, polise saldırarak kargaşa yaratmada başarılı oldu. Taşlı sopalı saldırılarda 100 kadar polis yaralandı. Polis ve belediye araçları tahrip edildi. Çapulcular, kendilerini uyaran esnafa, yoldan geçen kadınlara ve gazetecilere saldırdı”

Hürriyet 12 Nisan 2001 Sayfa 1,18

“Esnafın arasına karışan kökten dinci İBDA-C ve aşırı solcu MLKP gibi örgütler kalabalığı kışkırttı. Başkent savaş alanına döndü”

“Ankara’daki esnaf mitingine provokatörler sızdı

Ortalık savaş alanına döndü350 kişi yaralandı”

Sabah 12 Nisan 2001 Sayfa 1, 20

“Ankara’da FP teşkilatlarından çok sayıda kişinin de katıldığı eylem sırasında

“Ya Allah Bismillah Allahu Ekber” sloganları atıldı. Kamu binaları hedef seçildi, vergi daireleri taşlandı. Panzerlerle kalabalığa su sıkın polis havaya

ateş açtı. Saatlerce süren çatışmalar sırasında aralarında gazeteci, polis, gösterici ve yurttaşlarında olduğu 202 kişi yaralandı”

Cumhuriyet 12 Nisan 2001 Sayfa 5

Diğer taraftan olayın provake edildiğine ilişkin yayınlanan haberlerde Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinde göstericilerin arasına sızan dinci provokatörlerin olayda etkin rol oynadığı belirtilirken , Zaman ve Türkiye gazetelerinde genel olarak göstericilerin arasına sızan militanlar tabiri kullanılmıştır:

“Ankara’da FP teşkilatlarından çok sayıda kişinin de katıldığı eylem sırasında “Ya Allah Bismillah Allahu Ekber “ sloganları atıldı kamu binaları hedef seçildi.....”

Cumhuriyet 12 Nisan 2001 Sayfa 5

“Esnafın arasına karışan kökten dinci İBDA-C ve aşırı solcu MLKP gibi örgütler kalabalığı kışkırttı.”

Sabah 12 Nisan 2001 Sayfa 1

“Kurban derisi intikamı

Ankara’da göstericiler kurban bayramlarında deri toplayan Atatürk’ün kurduğu Türk Hava Kurumunu da taşıdılar... irticai örgütlerinde aralarına sızdığından şüphelenilen grup.....”

Hürriyet 12 Nisan 2001 Sayfa 19

“... esnaf eylemleri, kalabalığa karışan militanlar tarafından provoke edildi.”

Zaman 12 Nisan 2001 Sayfa 1

“Esnafın arasına sızan provokatörler Ankara’yı savaş alanına çevirdi”

“ Yaklaşık 70 bin kişinin katıldığı eylemi yasadışı örgüt militanları provoke etti”

Türkiye 12 Nisan 2001 Sayfa 1

3.1.11.3 Sosyal Mesajlar

Haberlerde meydana gelen toplumsal olayla beraber olayın sosyal boyutu ile ilgili bir mesaj verilmişse kodlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda toplumsal olayların sosyal boyutu ile ilgili toplam 72 mesajın verildiği tespit edilmiştir. En çok verilen mesajlar ülkemizde yaşanan ekonomik krizin nedenleri, yol açtığı toplumsal bunalım ve mağduriyetler ile bu krizden çıkış yolları konusunda olmuştur konuyla ilgili en fazla mesajın Zaman Gazetesinde yayınlandığı görülmektedir, bu konuda toplam 36 mesaja rastlanmıştır. Olayın sosyal boyutuyla ilgili en fazla mesaj veren gazete Cumhuriyet Gazetesidir, bu gazetede toplam 35 habere rastlanmıştır. Bu gazeteyi 27 haberle Zaman Gazetesi izlemektedir Türkiye Hürriyet ve Sabah gazetelerinde meydana gelen olayların sosyal boyutlarıyla ilgili az sayıda haber yayınlanmıştır.

Gazetenin Adı	Olayın Sosyal Boyutu İle İlgili Mesaj Var mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
Cumhuriyet	35	174	209
Zaman	27	125	152
Türkiye	3	94	97
Hürriyet	2	55	57
Sabah	5	77	82
Toplam	72	525	597

Tablo 23 Gazetelere Göre Sosyal Mesaj Sayısı

Mesajın içeriği	Gazete Adı					
	Cumhuriyet	Zaman	Türkiye	Hürriyet	Sabah	Toplam
Ekonomik krizin nedenleri yol açtığı toplumsal bunalım	13	15	2	1	5	36
Deniz ve Çevre Kirliliği	5	3				8
Kamu Gör. Sendika Yasa Tasarısının Getirdiği Yenilikler	3					3
Türban Yasağının Usulsüz Olduğu ve Yol Açtığı Mağduriyetler		4				4
Trafik Güvenliği	2	1				3
Sözde Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı		2		1		3
Nevruz Kutlamaları Bağlamında Toplumsal Birlik ve Beraberlik	3	1				4
Fona Devredilen ve Kapatılan Bankalarda Yapılan Yanlışlıkla	2					2
Polisin Eylemlere Müdahalesi Sonucu Oluşan Olumsuz İmaj	1	1				2
Basın Çalışanlarının Yaşadığı Sıkıntılar	1	1				2
Kadınlara Yönelik Şiddet ve Tecavüzün Önlenmesi ve Sos. Hak.	2					2
Formasyon Zorunluluğunun Getirdiği Mağduriyetler	1					1
Ülkenin Maden Politikasının Yetersizliği	1					1
Sigaranın Zararları	1					1
Toplam	35	28	2	2	5	72

Tablo 24 Mesajların Konularına Göre Gazetelere Dağılımı

Tablodaki veriler incelendiğinde Kamu görevlileri sendika yasa tasarısı, sigaranın zararları, ülkemizin maden politikasının yetersizliği gibi konularda

yapılan eylemlerin sosyal boyutları ile ilgili sadece Cumhuriyet Gazetesinde haber yayınlandığı, diğer taraftan türban eylemlerinin sosyal boyutu ile ilgili yalnız Zaman Gazetesinde 4 tane haber yayınlandığı görülmektedir.

3.1.12 Toplumsal Olaylarla İlgili Haber Tipolojisi

Gazeteciler haber yaparken, olaylardaki haber değerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Her olay haber olamadığı gibi, her toplumsal olay da haber değeri taşımamaktadır. Burada, toplumsal olaylarla ilgili haberlere ilişkin bir tipoloji geliştirilmiş ve örnek haberlerle bu tipoloji gösterilmeye çalışılmıştır. Genel olarak irdelendiğinde toplumsal olaylarla ilgili haberler 5 temel kategoriye ayrılmaktadır: basit toplumsal olay haberleri, Müdahale olmayan küçük eylem haberleri, Müdahale olmayan büyük eylem haberleri, müdahale olan küçük eylem haberleri ve müdahale olan büyük eylem haberleri

Bu araştırma çerçevesinde yapılan içerik analizinde 2001 yılı içinde örnekleme alınan beş gazetede toplumsal olaylarla ilgili olarak toplam 599 haber yayımlanmıştır. Bunlardan 579 tanesi haber metnidir. Nicel olarak analiz edildiğinde toplumsal olaylarla ilgili haberlerin türlere göre dağılımları ve oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Haber Tipolojisi	Sayı	Oran%
Basit Toplumsal Olay Haberleri	122	21
Müdahale Olmayan Küçük Toplumsal Olay Haberleri	201	34,7
Müdahale Olmayan Büyük Toplumsal Olay Haberleri	73	12,6
Müdahale Olan Küçük Toplumsal Olay Haberleri	93	16
Müdahale Olan Büyük Toplumsal Olay Haberleri	90	15,7
Toplam	579	100

Tablo 25 Toplumsal Olaylarla ilgili Haber Tipolojileri

Bu tabloya göre, basında yer alan haberlerden en çok yayınlanan haber türü müdahale olmayan küçük toplumsal olaylarla ilgili yapılan haberlerdir. Az katılımlı genelde protesto eylemi şeklinde olan bu tür eylemler ile ilgili 201 haber yayınlanmıştır

Toplumsal olaylarla ilgili haberler içinde ikinci sırayı basit toplumsal olay haberi olarak sınıflandırılan türde haberler almaktadır. Eylem hazırlıkları ile ilgili eylem öncesi verilen haberler, resmi makamlar tarafından yapılan açıklamalar, yorumsuz sadece olayı hikaye eden küçük boyutlu eylem haberleri bu gruba giren haber türleridir. Bu grupta toplam 122 haber yayınlanmıştır.

3.1.12.1 Basit Toplumsal Olay Haberleri:

Az katılımlı genelde protesto eylemi şeklinde olan bu tür eylemler ile ilgili haberler bu kategoride yer almaktadır. Bu tür haberler genelde fotoğrafsız ve tek sütuna verilmektedir. Toplumsal olaylarla ilgili istatistikler

göz önüne alındığında, olayların büyük çoğunluğunun bu kategoride yer aldığı görülecektir.

Örnekler:

1

Gazete: Cumhuriyet

Tarih: 04 Ocak 2001 **Sayfa:** 4

Başlık: "Uyarı Eylemleri Başlıyor"

Haberde "Emek Platformunun eylem takvimi çerçevesinde, hükümete uyarı niteliğinde yapılması öngörülen iş bırakma eylemleri bugün başlıyor. Çalışanlar bugün 11:30- 12:00 saatleri arasında iş bırakarak alternatif program bildirilerini okuyacaklar. Ankara'daki eylemlerin Çankaya Belediyesi, DSİ ve Karayolları Genel Müdürlüğü önünde yapılacağı bildirildi." denilmektedir.

2

Gazete: Cumhuriyet

Tarih: 08 Ocak 2001 **Sayfa:** 5

Başlık: "Gösteriler Ciddi Bir Tehdit"

Alt Başlık: The Washington Post protesto eylemlerinin hükümete olan güveni azalttığını yazdı

Haberde " Washington Post'ta yer alan haberde Koalisyon hükümetinin istifası için yapılan çağrılarının artması, hükümetin batmamak için ihtiyaç duyduğu 10-12 milyar doları bulmasını iki kat zorlaştırılmaktadır denildi", "yazar kasa eylemini gerçekleştiren Ahmet Çakmak'ın ulusal kahraman ilan edildiğini belirterek "Yalnız protestocu, Türklerin ekonomik duruma duyduğu

öfkeyi tam yansıttı” diye başlık attı” ifadeleri kullanılarak The Washington Post Gazetesinde, John Ward Anderson imzasıyla yayınlanan ve ülke genelinde meydana gelen eylemlerin hükümetin devamlılığı için büyük tehdit oluşturduğunu konu alan yazı ile ilgili bilgi verilmektedir.

3

Gazete: Türkiye

Tarih: 01 Mayıs 2001 **Sayfa:** 1

Başlık: “1 Mayıs Alarmı”

Alt Başlık: Güvenlik güçleri yasa dışı gösterilere sıkı tedbir aldı

Haberde bir gün sonra olacak olan 1 mayıs kutlamaları esnasında yasa dışı örgütlerin provokasyonlarının önlenmesi ve güvenlik tedbirlerinin alınması için İstanbul ve Ankara polisinin almış oldukları tedbirler anlatılmıştır. Habere “Dünya işçilerinin dayanışma günü olarak kabul edilen 1 Mayıs dolayısıyla bu gün yapılacak kutlamalarda meydana gelebilecek tatsız olaylara karşı, yurt ve dünya genelinde güvenlik tedbirleri alındı” ifadeleriyle giriş yapılmış ve alınan güvenlik tedbirleri ve görevlendirilen polis sayıları bildirilmiştir.

4

Gazete: Zaman

Tarih: 10 Şubat.2001 **Sayfa:** 6

Başlık: “Polisler beraat etti”

Haberde İzmir’de protesto yürüyüşü yapan polis memurlarının haklarında açılan davadan beraat ettikleri ifade edilmektedir.

5

Gazete: Hürriyet**Tarih:** 12 Şubat 2001 **Sayfa:** 18**Başlık:** "Eylem günü 17 Şubat"**Alt Başlık:** Kadınlar sokağa çıkıyor.

Haberde medeni kanun yasa taslağındaki ciddi olumsuzlukların kabul edilmemesi için yapan kadın örgütlerinin eylem hazırlığı anlatılmaktadır. Haber metninde "Türk kadını, Medeni Kanun'un 1926 yılında kabul edilişinin yıldönümü 17 Şubat'ı, ülke çapında "eylem günü" ilan ettiler. TBMM Adalet Komisyonu'nda yeni baştan tartışılan Medeni Kanun Taslağındaki ciddi olumsuz önerilerin benimsenmemesi için kadın örgütleri 17 Şubat Cumartesi günü sokaklara çıkıp eylem yapacaklar. Ankara'daki eyleme katılacak olan tüm kadın örgütleri, saat 10:30'da önce Anıtkabire gidecekler, daha sonra Tandoğan Meydanında, bir çok ilden gelecek kadın örgütlerinin temsilcileriyle tartışılan olumsuz önerileri protesto edecekler." İfadeleri kullanılmıştır.

3.1.12.2 Müdahale Olmayan Küçük Toplumsal Olay Haberleri

Az katılımlı genelde protesto eylemi şeklinde olan bu tür eylemler ile ilgili haberler bu grupta ele alınmıştır. Toplumsal olaylarla ilgili yayınlanan haber tipleri arasında 201 haber ile en fazla bu grupta haber yayınlanmıştır

1

Gazete: Zaman**Tarih:** 13 Ocak 2001 **Sayfa:** 3**Başlık:** "Memuru dilendirdiler"

Haberde yaptıkları tiyatral eylemlerle sık sık gündeme gelen, Memur-sen üyelerinin hükümet tarafından uygulanan ekonomik ve ücret politikalarını protesto eden memurlar anlatılmıştır. Haber metninde “uygulanan ekonomik ve ücret politikalarını protesto için yürüyen, koşan, oturma eylemi yapan memurlar şimdi de dilendiler.İstanbul da Bem-BirSen’e bağlı memurlar, dün sendikanın giriş kapısında mendil açarak dilendiler..” ifadeleri kullanarak yapılan eylem anlatılmıştır.

2

Gazete: Cumhuriyet

Tarih: 22 Mart 2001 **Sayfa:** 4

Başlık: “Hekimler Can Güvenliği İstediler”

Sağlık çalışanlarının karşılaştıkları ekonomik ve sosyal sıkıntılar ile kendilerine yönelik saldırıları protesto etmek amacıyla İstanbul tabip odası tarafından gerçekleştirilen eylem anlatılmıştır. Haberde “ İstanbul tabip odası, sağlık sisteminde yaşanan sorunlar nedeniyle kendilerine yönelen saldırıları Beşiktaş Dispanseri önünde protesto etti. Kafalarına baretler takan hekimler, can güvenliklerinin sağlanmasını istediler. Oda Basın Sözcüsü Dr. Rifat Yücel, önceki gün Beşiktaş Dispanserinde Dr. Halil Dilek, İstanbul Tıp Fakültesi Acil servisinde Dr. Serdar Tuncer ve Üsküdar Merkez Sağlık ocağında Dr. Cengiz Saylan'ın saldırıya uğradığını hatırlatarak, sağlık sisteminde yaşanan kaosu sorumlusunun hekimler olmadığını vurguladı. Bir gecede yüzde 40 fakirleşmesinde sınırları bozduğunu belirten Yücel, “Zaman zaman hekimlere yönelik hiçbir bilimsel olmayan iddia veya yorumlar ya da hekim hatası iddiaları ile ilgili özensiz, tek taraflı, adeta yargısız infaz

türünden sansasyonel amaçlı yayınlar bizlerin tepkisini çekmekte. Sağlık Hizmetlerinde yaşanan sorunların gerçek sorumluları aradan sıyrılmaktadır” diye konuştu” ifadeleri kullanılmıştır.

3

Gazete: Hürriyet

Tarih: 27 Mayıs 2001 **Sayfa:** 11

Başlık: “Umudumuz Cathy”

Haberde, Konya’da Emlakbank çalışanlarının pankart açarak Kemal Derviş’in eşi Catherina Derviş’ten yardım istemeleri anlatılıyor. Haberde kullanılan fotoğrafta “Biz İkna edemedik umudumuz sensin Cathy” yazılı bir pankart taşıyan eylemci yer almaktadır.

4

Gazete: Türkiye

Tarih: 24 Mayıs 2001 **Sayfa:** 3

Başlık: “ODTÜ’de eylem”

Alt Başlık: Mc Donalds’ın ODTÜ’deki şubesi önünde toplanan Üniversite öğrencileri girişi kapatarak oturma eylemi yaptılar.

Haberde “Orta Doğu Teknik Üniversitesinde bir grup öğrenci “fast food” olarak nitelendirilen hazır gıda maddeleri satan Mc Donalds firmasını protesto ettiler.” İfadeleri kullanılarak öğrencilerin oturma eylemi ve yaptıkları basın açıklaması yayınlanmıştır.

5

Gazete: Sabah

Tarih: 28 Mayıs 2001 **Sayfa:** 17

Başlık: "Domatesli Protesto"

Alt Başlık: Boğazlarda tanker istemiyoruz

Haberde İstanbul boğazından geçen tanker ve tehlikeli yük taşıyan gemileri protesto etmek amacıyla domates yağmuruna tutan doğa savaşçıları çevre örgütünün eylemi bildirilmektedir.

Haberde eylemcilerin bir motor kiralayarak boğaza açılan eylemcilerin Rus bandıralı bir tankeri domates attıkları, daha sonra grup adına Zafer Murat Çetintaş'ın kontrolsüz boğaz trafiğinin yüz yüze olduğu tehlikelere dikkat çeken bir basın açıklaması okuduğu ifade edilmektedir. Haberde kullanılan fotoğrafın altında "Rus bandıralı yaklaşık 40 yaşındaki Mila adlı tankeri domates yağmuruna tutan çevreciler "Boğazlarda tanker istemiyoruz" ve "Tankerler burada, yetkililer nerede" şeklinde sloganlar attılar" ifadeleri yer almaktadır.

3.1.12.3 Müdahale Olmayan Büyük Toplumsal Olay Haberleri

1

Gazete: Hürriyet

Tarih: 3 Haziran2001**Sayfa:** 1

Başlık: "5 bin kişi yürüdü"

Alt Başlık: Takımını şampiyon yaptıktan sonra sağlığını ve ailesini ihmal ettiğini ileri sürerek görevini bıraktığını açıklayan Aziz Yıldırım için Türkiye'de ilk kez binlerce insan sokağa dökülerek geri dön çağrısı yaptı

Daha çok magazin özelliğinde olan bu haberde yapılan mitinge katılan taraftarların attığı sloganlar ve klüp yöneticilerinin beyanatlarına yer verilmiştir. Ayrıca miting alanından birçok fotoğraf yayınlanmıştır

2

Gazete: Türkiye**Tarih:** 28 Ocak 2001 **Sayfa:** 12**Başlık:** "Tunceli'de miting düzenlendi"

Haberde Diyarbakır'da saldırıya uğrayarak şehit edilen Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'a yapılan saldırıyı protesto etmek amacıyla düzenlenen miting iletilmiştir.

"Tuncelililer şehir merkezinde düzenlenen miting ile hain saldırıyı kınadılar. Teröristlerin lanetlendiği protesto mitingine siyasi parti temsilcilerinin yanı sıra kalabalık vatandaş topluluğu katıldı. Tunceli Belediye Binası önünde düzenlenen ve yaklaşık iki bin kişinin katıldığı mitingde bir de basın açıklaması okundu" ifadeler kullanılan haberde fotoğraf kullanılmamıştır.

3

Gazete: Sabah**Tarih:** 11 Haziran 2001 **Sayfa:** 26**Başlık:** "Ankara Tandoğan'da sözde Ermeni soykırımını ret mitingi"

Haberde " Ankara'da Tandoğan meydanında toplanan binlerce kişi sözde Ermeni soykırımı iddialarını kabul eden ülkeleri protesto etti. Miting nedeniyle 7 saat trafiğin kesildiği Tandoğan'da konuşan Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesinden Prof. Dr. Haydar Baş, Ermenilerin Türkiye'den toprak istemeye hazırlandığını öne sürdü" ifadeleri kullanılan haberde fotoğraf kullanılmamıştır.

4

Gazete: Zaman**Tarih:** 26 Ocak 2001 **Sayfa:** 12**Başlık:** “Diyarbakır ayağa kalktı”

Alt Başlık: 30 bin Diyarbakırlı, sevip saydıkları Gaffar Okkan ve 5 polisin cenazesine katılarak teröre lanet okudu

Suikastta şehit edilenlerin cenaze törenini bildiren bu haberde cenaze alanından bir çok fotoğraf yayınlanmıştır. “Şehitler gözyaşlarıyla uğurlandı”, “yer gök iyi bilirdik nidasıyla inledi”, “hain saldırıda şehit edilen Emniyet müdürü Gaffar Okkan ve 5 polisin cenaze töreninde 30 bin kişi tek yumruk oldu” ifadelerinin kullanıldığı haber incele kapsamındaki süre içerisinde en fazla alan ayrılan haberlerden birisidir.

5

Gazete: Cumhuriyet**Tarih:** 08 Şubat 2001 **Sayfa:** 9**Başlık:** “Fransa’yı Telin Mitingi”

“Malatya’da Ermeni soykırım Yasasının Fransa Meclisinde kabul edilmesini protesto etmek amacıyla binlerce kişinin katılımıyla “Fransa’yı Telin Mitingi” düzenlendi. Mitinge katılan KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, “Fransa Meclisinde bu utanç verici yasayı yapanlar, gün gelecek pişmen olacaklardır” dedi” ifadeleri kullanılan haberde hiç fotoğraf kullanılmamıştır, ayrıca bu konuyla ilgili yayınlanan en küçük haberdur.

3.1.12.4 Müdahale Olan Küçük Toplumsal Olay Haberleri

1

Gazete: Sabah

Tarih: 18 Mart 2001 **Sayfa:** 22

Başlık: “Müdürümüzü İsteriz”

Haberde “Diyarbakır’ın Bismil ilçesinde tayini çıkan emniyet müdürü için halk yürüyüş yaptı. 8 aydır İlçe Emniyet Müdürü olarak görev yapan Mehmet Şahin Diyarbakır kent merkezine çekildi. Bunun üzerine sabah köprü başında toplanan bir grup üzerinde ‘Müdürümüzü istiyoruz’ yazılı pankart açtı ve karayolunu trafiğe kapattı. Akşam saatlerinde yürüyüşe katılan çok sayıda kişi göz altına alındı. Bunlardan bir kısmı daha sonra serbest bırakıldı” denmektedir.

2

Gazete: Türkiye

Tarih: 28 Mayıs 2001 **Sayfa:** 3

Başlık: “Bergamalıların Siyanür İsyanı”

Haberde İzmir’in Bergama ilçesi Ovacık mevkiinde siyanürle altın işletilmesine karşı çıkan Bergamalıların gerçekleştirdikleri eylem bildirilmektedir

“Siyanürlü altın çıkarılmasına karşı çıkan Bergamalı köylüler, dün sabah saatlerinde Çanakkale-İzmir karayolunu trafiğe kapattılar. Köylüler ile güvenlik kuvvetleri arasında çıkan gerginlikte göstericilerden ve jandarmadan yaralananlar oldu” ifadelerinin kullanıldığı haberde jandarmayla çatışan köylülerin fotoğrafları kullanılmıştır.

3

Gazete: Hürriyet**Tarih:** 28 Mayıs 2001 **Sayfa:** 3**Başlık:** "Bergama Meydan Savaşı"

Alt Başlık: Yüzlerini komandolar gibi boyayan köylüler, siyanürlü altın madenine yürüdü. Jandarmayla köylülerin karşı karşıya geldiği olaylarda Asteriks göz altına alındı

Türkiye Gazetesindeki aynı olayı anlatan bu haberde olay biraz daha ciddi alınmış sayfada büyük puntolarla ilk haber olmuştur.

4

Gazete: Zaman**Tarih:** 17 Mart 2001 **Sayfa:** 3**Başlık:** "İstanbul Üniversitesinde Arbede"

Haberde 16 Mart 1978'de 6 öğrencinin İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi önünde öldürülmesini protesto etmek isteyen öğrenciler ile polis arasında yaşanan çatışma anlatılmaktadır.

"Polise küfrederek, taşlı, tekme saldırıda bulunan öğrencilerden 5'i göz altına alınırken, olayda yaralanan bir öğrenci hastaneye kaldırıldı, "Öğrenciler, alkışlar ve sloganlar eşliğinde ana kampüse girerken, bir anda öğrenciler ile polisler arasında kavga çıktı. Bazı öğrenciler polise küfrederek, tekme attılar. Olaylar sırasında 5 kişi göz altına alınırken yaralanan bir öğrenci hastaneye kaldırıldı. Göstericiler üniversitenin dış kapısında da polisleri taş yağmuruna tuttu. Atılan taşlardan bazı polisler hafif şekilde yaralandı" ifadeleri kullanılmıştır.

5

Gazete: Cumhuriyet**Tarih:** 17 Mart 2001 **Sayfa:** 4**Başlık:** “16 Mart anmasında gerginlik”

Alt Başlık: Ülkücülerin bombalı saldırısı sonucu katledilen 7 öğrenci kitlesel gösteriyle anıldı

Zaman Gazetesindeki aynı olayı anlatan bu haber de Zaman Gazetesinden biraz farklı ve polisi eleştiren mahiyette sözcükler kullanılmıştır “öğrencilere dayak: kortejin arkasından gelen ve “katil polis “ sloganı atan öğrenci grubuna müdahale eden polis, bazı öğrencileri göz altına aldı” ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca haberde göstericilere müdahale eden ve bir göstericiyi saçlarından çekiştiren polisleri gösteren bir fotoğraf yayınlanmıştır.

3.1.12.5 Müdahale Olan Büyük Toplumsal Olay Haberleri

1

Gazete: Cumhuriyet**Tarih:** 28 Şubat 2001 **Sayfa:** 7**Başlık:** “IMF’nin kölesi olmayacağız”

Alt Başlık: KESK üyesi emekçiler hükümetin ekonomi politikalarını ve IMF’yi protesto etti

Haberde KESK’in yurt genelinde gerçekleştirdiği eylemler iletilmiştir. “Ankara ve İstanbul başta olmak üzere yurdun çeşitli kentlerinde eylem yapan kamu emekçileri, IMF politikalarına karşı genel grev, genel direniş çağrısı yaptı. Ankara ve Samsundaki gösterilere müdahale eden polis 47

kişiyi gözaltına aldı” ifadeleri kullanılan haberde miting alanı ve göz altına alınan eylemcilerin fotoğrafları yayınlanmıştır.

2

Gazete: Zaman

Tarih: 12 Nisan 2001 **Sayfa:** 1

Başlık: “Aman dikkat”

Alt Başlık: Sonunda korkulan oldu; günlerdir süren esnaf eylemleri, kalabalığa karışan militanlar tarafından provoke edildi.

Ankara Tandoğan meydanında meydana gelen olaylı esnaf eylemiyle ilgili bu haber alan olarak yayınlanan büyük haberlerden biridir. Haberde eylemin gerçekleştiği alandan ve eylemden bir çok fotoğraf yayınlanmıştır. “Militanın kod adı esnaf, ekonomik krizi protesto etmek için Ankara Tandoğan meydanında yapılan ve 70 bin kişinin katıldığı esnaf mitingi heyecanlı kitleyi yönlendiren militanların kışkırtmasıyla boyut değiştirdi. İkisi ağır 81 polis ve 54 eylemci yaralandı”, “Tandoğan meydan muharebesi”, “Ankara’da sıcak gün”, “korkulan oldu Esnaf eylemleri, şiddet olaylarına sahne oldu. Ankara’da dün göstericiler Meclis’e yürümek isteyince polisle çatıştı. Çok sayıda polis, gazeteci ve gösterici yaralandı. Bir haftadır spontane olarak tüm yurttaki yapılan esnaf eylemleri, dün istenmeyen olaylara dönüştü. Esnaf örgütlerince izinli olarak yapılan gösterilerde polis ile çatışmalar yaşandı. Ankara’da başta GİMAT, OSTİM, Keçiören ve Sincan olmak üzere Ankara’nın çeşitli yerlerinden esnaf kepenk kapatarak büyük eylem için Tandoğan’a yürüyüşe geçti. Tandoğan Meydanı’nda toplanan 50 bin kişilik esnaf grubu, attıkları sloganlarla hükümeti istifaya davet etti. Konuşmaların yapılacağı platformu

taş ve pankartlardan söktükleri tahta parçaları yağmuruna tutan göstericiler, Meclis'e yürümek istediler. Polise kaldırım taşlarını atan eylemci gruba, polis panzerlerle su sıkarak müdahale etti. Panzerlerin ardından Çevik Kuvvet de cop çekerek eylemci grubu dağıtmaya çalıştı. Esnafın Anıttepe Caddesi'ndeki polis barikatını zorlaması üzerine Ankara Emniyet Müdürlüğü, İl jandarma Alay Komutanlığı'ndan takviye kuvvet istedi. Yaklaşık 150 kişilik jandarma eri, ikinci bir barikat oluşturdu. " bu haber kapsamında kullanılan ifadelerdir.

3

Gazete: Hürriyet

Tarih: 27 Mayıs 2001 **Sayfa:** 11

Başlık: "Dayak Memura vız geldi bastırdı Kızılay'a girdi"

Alt Başlık:Memura sendika hakkı tanıyan yasa tasarısının geri çekilmesi için dün Ankara Kızılay meydanında düzenlenen mitingle protesto edildi. Mitinge önce izin vermeyen güvenlik güçleri, Ankara Valisi Yahya Gür'ün fikir değiştirip yasağı kaldırmasıyla memurlara müdahale etmeyi bıraktı. Sabah saatlerinde çıkan olaylarda tutuklanan memurlar serbest bırakıldı.

Bu haberde KESK'in Kızılay'da düzenleyeceği miting için önce izin vermeyen valinin daha sonra karar değiştirerek mitinge izin vermesi konu edilmiştir.

4

Gazete: Sabah

Tarih: 9 Mart 2001 **Sayfa:** 16

Başlık: "Olaylı bir 8 Mart"

Alt Başlık:Dünya kadınlar günü nedeniyle düzenlenen törenler sırasında Adana'da Abdullah Öcalan lehine slogan atıldı, Aydın'da ise 3 kişi göz altına alındı

Haberde yurdun çeşitli bölgelerinde Dünya kadınlar günü dolayısıyla gerçekleştirilen etkinlikler bildirilmiştir. " 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Türkiye genelinde düzenlenen çeşitli etkinliklerle kutlandı.", yapılan konuşmalarda kadınların toplum içinde ezildiği vurgulandı ve aile içi şiddete son verilmesi çağrısında bulunuldu, eşitlik taleplerini dile getiren kadınlar , siyasilerden de destek istedi. " "Aydın'da 3 gözaltı, Aydın'daki törenlerde 3 gösterici göz altına alındı. HADEP,EP,ÖDP ve İHD üyeleri, Sevgi Yolunda toplanarak basın açıklaması yapmak istedi. Ancak Emniyet yetkilileri, basın açıklamasının parti binası dışında belirterek izin vermedi. Bunun üzerine slogan atarak yürüyüşe geçen gruba polis müdahale etti. Polisin geniş güvenlik önlemleri aldığı basın açıklamasının ardından kimlikleri açıklanmayan 3 kişi göz altına alındı" ifadeleri kullanılan haberde çok sayıda fotoğraf kullanılmıştır.

5

Gazete: Türkiye

Tarih: 12 Nisan 2001**Sayfa:** 1

Başlık: "Korkulan oldu"

Alt Başlık:Esnafın arasına sızan provokatörler Ankara'yı savaş alanına çevirdi

Ankara Tandoğan'da meydana gelen olaylı esnaf eylemiyle ilgili haberde Zaman Gazetesinin haber içinde kullandığı "korkulan oldu" cümlesi manşete

çekilmiştir. Alan olarak en fazla yer ayrılan olaylardan biri olan haberde bir çok fotoğraf kullanılmıştır.

3.2 Gazetecilere Yönelik Haber Değeri Çalışması Verilerinin Analizi

Bu araştırma gazete, televizyon ve haber ajanslarında aktif olarak haber yazan ya da değerlendiren, haber ile doğrudan ilişkili kişiler üzerinde yapılmıştır. Ulaşılabilecek mevcut gazetelerden her birinin genel editörü, haber, spor, kadın ve sosyal konularla ilgili olan personeli araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma evreninin sağlıklı bir şekilde belirlenebilmesi için sadece sarı basın kartı taşıyanlar araştırma kapsamında yer almıştır. Serbest çalışanlar, part time çalışanlar ya da çeşitli nedenlerle basın kartı alamayan ama aktif olarak gazetecilik yapanlar da çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Düzeltmen, tercüman, kameraman, müessese müdürü ya da idari temsilci gibi görevlere sahip olarak sarı basın kartı taşıyan ancak haber yapımı ile ilişkisi dolaylı olan çalışanlar da kapsam dışında bırakılmıştır. Çerçevenin içinde kalanlar muhabirler, istihbarat şefleri, haber müdürleri, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve köşe yazarları olmuştur.

Araştırma ulaşım gücü nedeniyle, sadece Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan ve yukarıda özellikleri belirtilen gazete, ajans ve televizyon çalışanlarına rastlantısal/ tesadüfi örneklem yöntemine uygun olarak verilmiştir. Bazı gazetelerde iş yükü ve zaman darlığı sebebiyle üst düzey yöneticilere anket uygulanmasında güçlüklerle karşılaşıldığında anket sadece muhabirlere uygulanmıştır.

Haber değeri ile ilgili tutumların tespit edilmesi amacıyla kurgusal olarak hazırlanan ve kendi içerisinde müdahale olan ve olmayan şeklinde ayrılan toplam 16

haber giriři hazırlanmıřtır. Haber giriřleri hazırlanırken konu veya katılımcı sayısı gibi ikincil nedenler deęerlendirmeyi etkileyeceęi dūřūncesiyle aynı nitelikte olaylar mūdahale olan ve olmayan řeklinde iki kategoriye ayrılacak řekilde kurgulanmıřtır.

Yanıtlayıcılardan yukarıda sıralanan haber giriřlerini gōz ōnūne alarak gazetelerinde kesinlikle yayınlamak istediklerine en yūkse (yani 4); kesinlikle yayınlamak istemediklerine ise en dūřūk (yani -4) puan gelecek řekilde 9 ōlęekli bir puanlama cetveliyle haberleri deęerlendirmeleri istenmiřtir. Fikir yūrūtemedikleri ya da kararsız kaldıkları haberler ięin de "0 puan" vermeleri istenmiřtir. Bu deęerlendirmeyi yaparken de haberin yayınlanmasında gazetede ki tek sorumlunun kendileri oldukları, herhangi bir kurumsal ya da toplumsal baskıyı gōz ōnūne almamaları gerektięi aęıkęa belirtilmiřtir.

Eřik bekęilerinin cinsiyeti, mesleki rolleri, ęalıřtıkları medya kuruluşu, gelir dūzeyleri ve ęalıřma yılları de seğimlerini etkileyebilecek değişkenler olarak ōmeklem seğiminde dikkat edilen unsurlar olmuşlardır.

3.2.1 Deneklerin Cinsiyet Dağılımı

Toplam 147 kiřiye uygulanan anketin 54 (%36,7) sini kadınlar, 93 (%63,3) ōnū erkekler oluřturmuřtur. Ankete yanıt verenlerin cinsiyete gōre daęılımı Tablo 26'te gōrūlebilir.

Cinsiyet	Sayı	Oran %
Erkek	93	63,3
Kadın	54	36,7
Toplam	147	100,0

Tablo 26 Deneklerin cinsiyete gōre dağılımı.

Uygulanan anket ęalıřmasında, kadın ve erkekler arasında eşit bir dağılımın sağlanmasına ōzen gōsterilmiřtir, ancak bir eşitlik sağlanması

mümkün olmamıştır. Bunun birinci sebebi, medya sektöründe, özellikle karar alma seviyesinde çalışan kadınların sayıca azlığı ve ikinci sebebi de yüz yüze anket çalışması yapıldığından, zaten sayıca daha az bulunan kadın çalışanlara ulaşmadaki güçlük olmuştur.

3.3.2 Deneklerin Yaş Dağılımı

Yanıtlayıcıların 62'si (%42,1) 20-30 yaşları arasında, 66'sı (%44,9) 30-40 yaşları arasında, 16'sı (%10,83) 40 yaşın üzerinde ve 3'ü (2,2) ise 20 yaşın altındadır.

Yaşı	Sayı	Oran%
20-30	62	42,1
30-40	66	44,9
40üstü	16	10,8
20altı	3	2,2
Total	147	100,0

Tablo 27 Deneklerin Yaş Grupları

Ankete yanıt verenlerin yaşlara göre dağılımı Tablo 27'deki gibidir. Görüldüğü gibi, 40 yaşın üzerindeki denek sayısı toplamın sadece yaklaşık yüzde 11'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada yer alan medya profesyonellerinin % 89'unun kırk yaşın altında olduğu ve bunların genç ve orta yaşa yakın kişilerden oluştuğu gözden kaçırılmamalıdır.

3.3.3 Deneklerin Eğitim Durumuna göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	Oran %
Lise Mezunu	18	12,6
İlef/Byyo	62	42,1
Fark.Fak	54	36,6
Y.Lisans	11	7,4
Doktora	2	1,3
Toplam	147	100,0

Tablo 28 Deneklerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.

Tablo 28'teki verilere bakıldığında, eğitim durumu açısından deneklerin, 18'inin liseden, 62'sinin İletişim Fakültesi ya da Basın Yayın Yüksek Okulundan, 54'ünün farklı fakültelerden ve 13'ünün yüksek lisans ya da doktora eğitimi almış kişilerden oluştuğu görülmektedir. Medya profesyonellerinin eğitim durumuna göre dağılımında yüzde 42'sinin Basın Yayın Yüksek Okulları ya da İletişim Fakültelerinden mezun oldukları ve sadece yaklaşık % 13'ünün üniversite mezunu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu araştırma kapsamındaki medya profesyonellerinin iyi eğitim almış kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

3.3.4 Deneklerin Görev Dağılımı

Ankete yanıt veren toplam 147 gazetecinin hangi bölümlerde çalıştığına ilişkin görev dağılımı Tablo 29'da görülmektedir.

Görevi	Sayı	Oran%
Muhabir	95	64,6
İstihbarat Şefi	7	4,8
Haber Müdürü	14	9,6
Genel Yayın Yönetmeni	6	4,0
Yazı İşleri Müdürü	8	5,4
Diğer	17	11,6
Toplam	147	100

Tablo 29 Deneklerin Görev Dağılımı.

95 muhabir ve 52 üst düzey pozisyonlarda bulunan medya profesyoneli araştırma kapsamı içerisinde yer almıştır. Bu çalışmada, medya profesyonellerinin yaklaşık % 65'ini muhabirler oluşturmuştur Görev dağılımında, üst düzey karar mekanizmalarında bulunan kişilerin sayılarının kısıtlı olmasından dolayı, eşit bir dağılıma ulaşmak mümkün olmamıştır. Ama yine de, toplam eşik bekçisi içerisindeki haber müdürü, genel yayın yönetmeni ve yazı işleri müdürü oranı yaklaşık yüzde 23'dür.

3.3.5 Deneklerin Çalıştıkları Yıllara Göre Dağılımı

Çalıştığı Yıl	Sayı	Oran%
1-5yıl	44	29,9
6-10yıl	40	27,2
11-20yıl	54	36,7
20den çok	9	6,2
Toplam	147	100

Tablo 30 Deneklerin Çalıştığı Yıllara Göre Dağılımı.

Ankete yanıt verenlerin çalışma yıllarına göre dağılımı Tablo 30'da verilmektedir. Görüldüğü gibi, çalışma kapsamına alınan deneklerin % 70'inin altı yıldan fazla bir zamandır bu sektörde çalıştığı, dolayısıyla, meslekte profesyonel olarak tanımlanabilecekleri açıktır. Çalışma yılları açısından da bir denge aranmış ve örneklemin 44'ünü 1-5 yıl; 40'ını 6-10 yıl; 54'ün 11-20 yıl; 9'unu ise 20 yıldan daha çok basın yayın sektöründe çalışmakta olanlar oluşturmuştur.

3.3.6 Deneklerin İllere Göre Dağılımı

Ankete katılan gazetecilerin çalıştıkları illere göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

İli	Sayı	Oran%
Ankara	63	42,8
İstanbul	78	53,1
İzmir	6	4,1
Toplam	147	100

Tablo 31 Deneklerin Çalıştığı İllere Göre Dağılımı.

Tablo 31'deki verilerden de anlaşılacağı gibi ankete en yoğun katılım İstanbul ilinde olmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi belirtilen illerimizdeki medya kuruluşlarıyla çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde çalışmanın amacı anlatılmış ve hazırlanan anketi doldurup doldurulamayacağı sorulmuştur. Bu görüşme sonucu bazı medya kuruluşları habere haber olduğu için değer verildiğini belirterek bu konuda objektif olduklarını vurgulamış ve anketi doldurmayı reddetmişlerdir.

3.3.7 Haber Girişlerine Verilen Haber Değerlerinin Analizi

Araştırmaya katılan medya profesyoneli deneklerden yukarıda sıralanan haber girişlerini göz önüne alarak gazetelerinde kesinlikle yayınlamak istediklerine en yüksek (yani 4); kesinlikle yayınlamak istemediklerine ise en düşük (yani -4) puan gelecek şekilde 9 ölçekli bir puanlama cetveliyle haberleri değerlendirmeleri istenmiştir. Fikir yürütemedikleri ya da kararsız kaldıkları haberler için de "0 puan" vermeleri istenmiştir. Bu değerlendirmeyi yaparken de haberin yayınlanmasında gazetede tek sorumlunun kendileri oldukları, herhangi bir

kurumsal ya da toplumsal baskıyı göz önüne almamaları gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Anket formunda yer alan;

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam Kesinlikle Yayınlarım

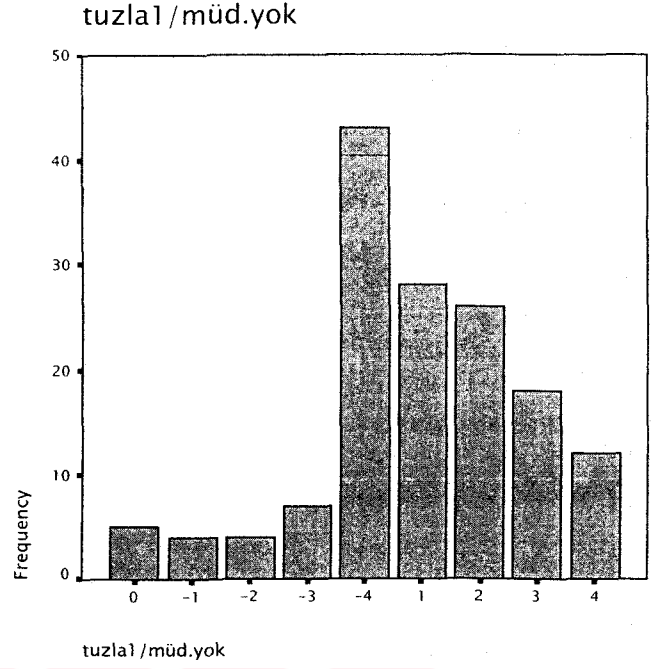
Şeklindeki yanıt kodları analiz gereği, ham veri kodlaması içerisinde 0 ile 8 arasında bir cetvele dönüştürülmüştür. Yani -4 puanları 4, -3 puanları 3, -2 puanları 2, -1 puanları 1, 0 puanları 0, 1 puanları 5, 2 puanları 6, 3 puanları 7, 4 puanları ise 8 olarak yeniden kodlanmıştır. Analizlerin yapılmasında 2001 SPSS 11.0 programı kullanılmıştır.

Toplam 147 deneğin anket sorularına vermiş oldukları değerlerin frekans dağılım tabloları alınarak grafik haline getirilmiştir. Daha sonra hangi haber değerinden kaç tane işaretlendiğinin tespit edilmesi amacıyla tüm değerler toplanmıştır.

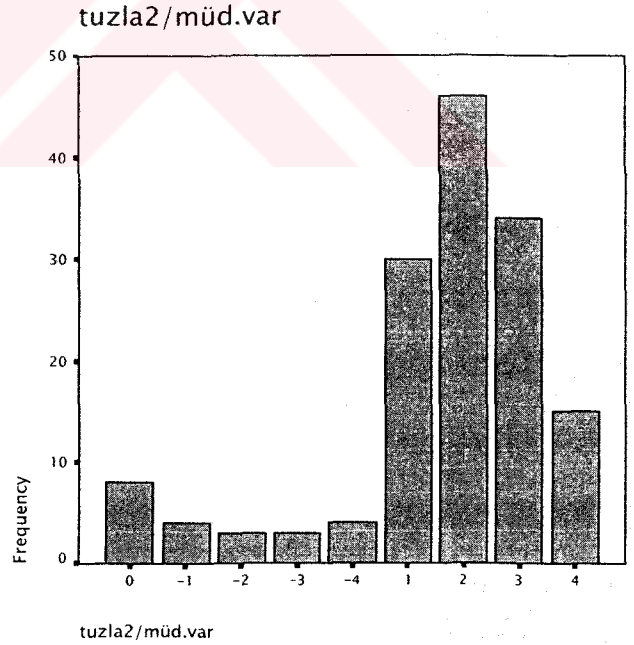
Toplanan değerlerin müdahale olan ve olmayan olaylara göre dağılımlarına bakılmış ve iki durumu da puanlamanın (+) değerlere doğru mu, yoksa (-) değerlere doğru mu yöneldiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tuzla1/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	5	3,4
-1	4	2,7
-2	4	2,7
-3	7	4,8
-4	43	29,3
1	28	19,0
2	26	17,7
3	18	12,2
4	12	8,2
Toplam	147	100,0

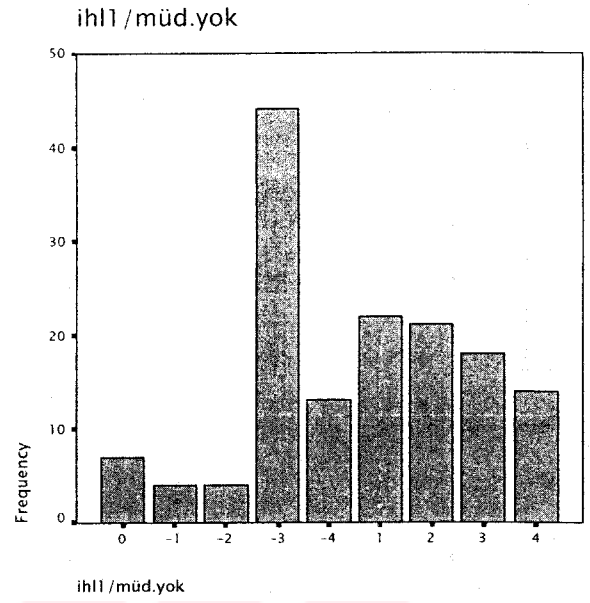
Tuzla2/Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	8	5,4
-1	4	2,7
-2	3	2,0
-3	3	2,0
-4	4	2,7
1	30	20,4
2	46	31,3
3	34	23,1
4	15	10,2
Toplam	147	100,0

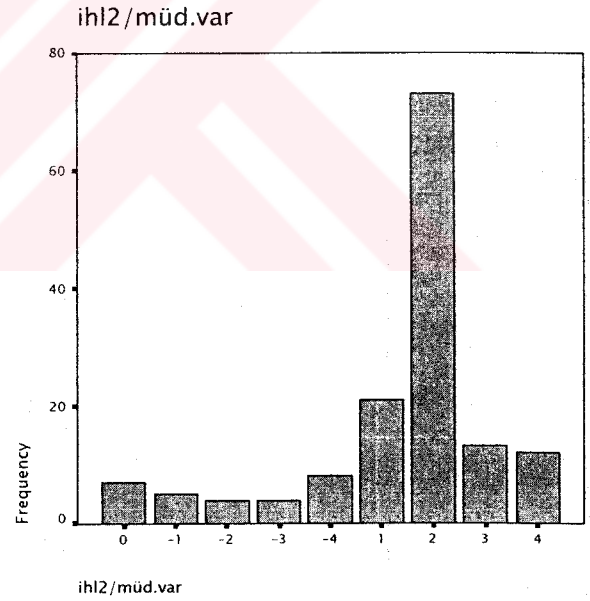

ihl1/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	7	4,8
-1	4	2,7
-2	4	2,7
-3	44	29,9
-4	13	8,8
1	22	15,0
2	21	14,3
3	18	12,2
4	14	9,5
Toplam	147	100,0

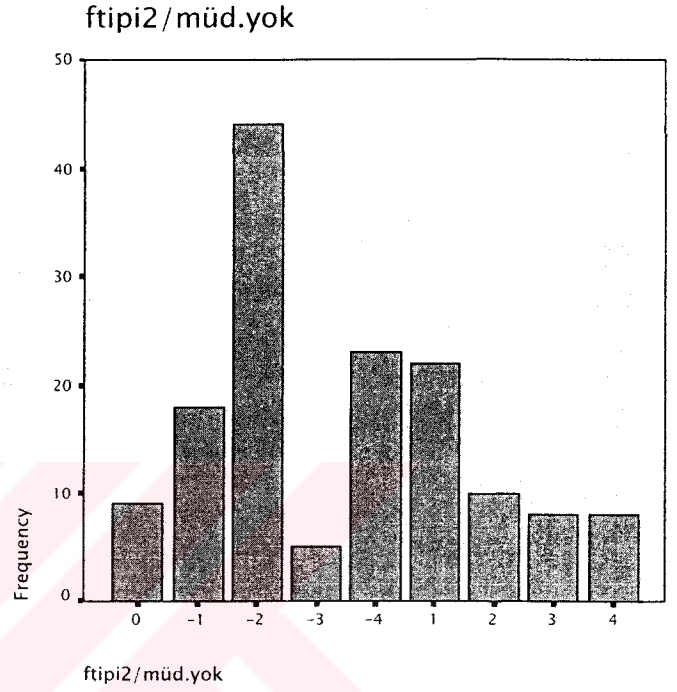
ihl2/Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	7	4,8
-1	5	3,4
-2	4	2,7
-3	4	2,7
-4	8	5,4
1	21	14,3
2	73	49,7
3	13	8,8
4	12	8,2
Toplam	147	100,0

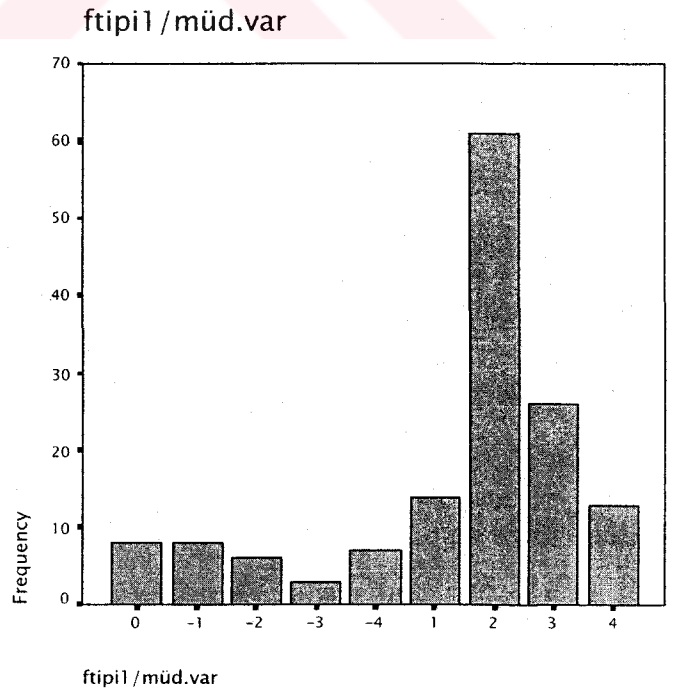

Ftipi2/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	9	6,1
-1	18	12,2
-2	44	29,9
-3	5	3,4
-4	23	15,6
1	22	15,0
2	10	6,8
3	8	5,4
4	8	5,4
Toplam	147	100,0

Ftipi1/Müdahale Var

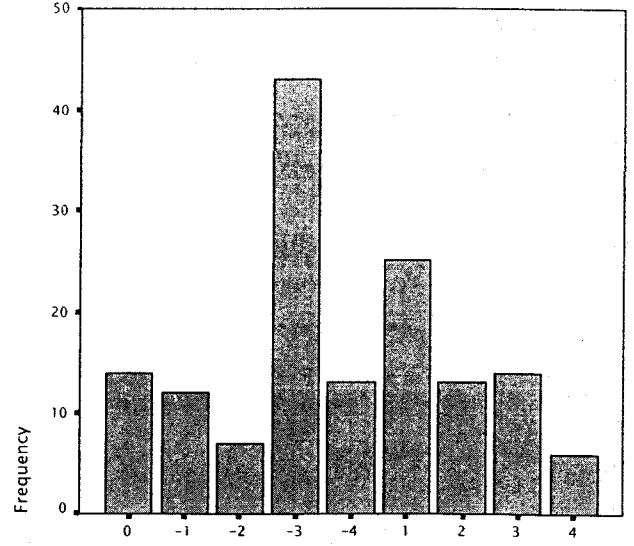
Değer	Sayı	Oran %
0	8	5,4
-1	8	5,4
-2	6	4,1
-3	3	2,0
-4	7	4,8
1	14	9,5
2	61	41,5
3	26	17,7
4	14	9,5
Toplam	147	100,0

Uyum2/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	14	9,5
-1	12	8,2
-2	7	4,8
-3	43	29,3
-4	13	8,8
1	25	17,0
2	13	8,8
3	14	9,5
4	6	4,1
Toplam	147	100,0

uyum2/müd.yok

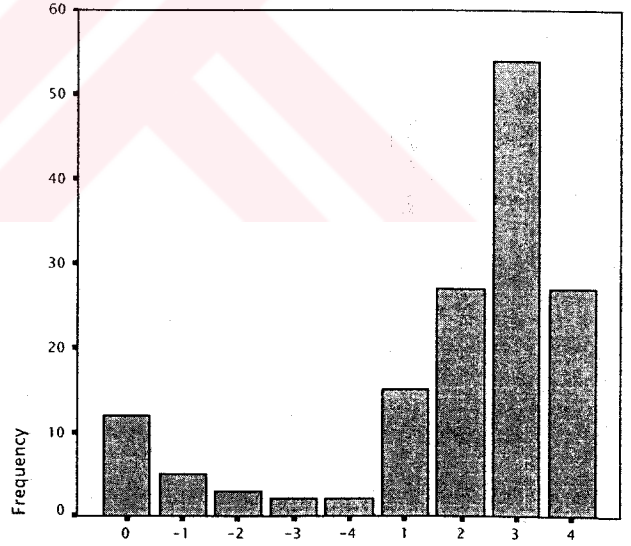

uyum2/müd.yok

Uyum1/Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	12	8,2
-1	5	3,4
-2	3	2,0
-3	2	1,4
-4	2	1,4
1	15	10,2
2	27	18,4
3	54	36,7
4	27	18,4
Toplam	147	100,0

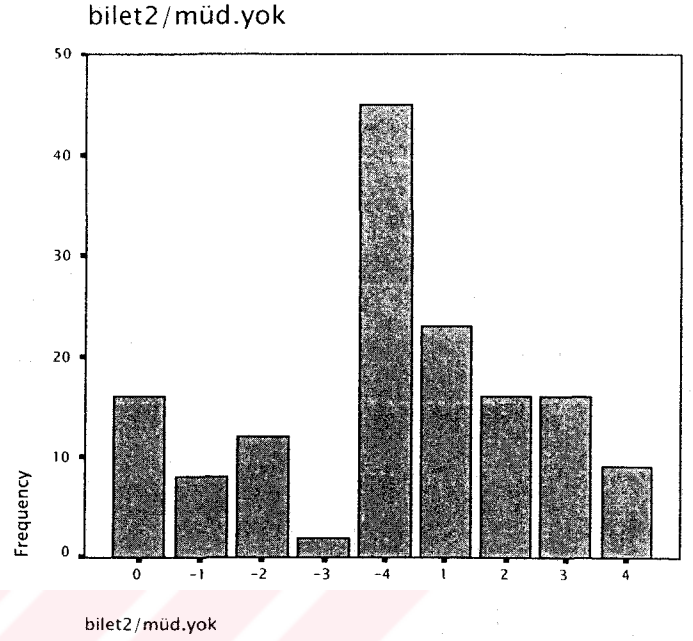
uyum1 /müd.var

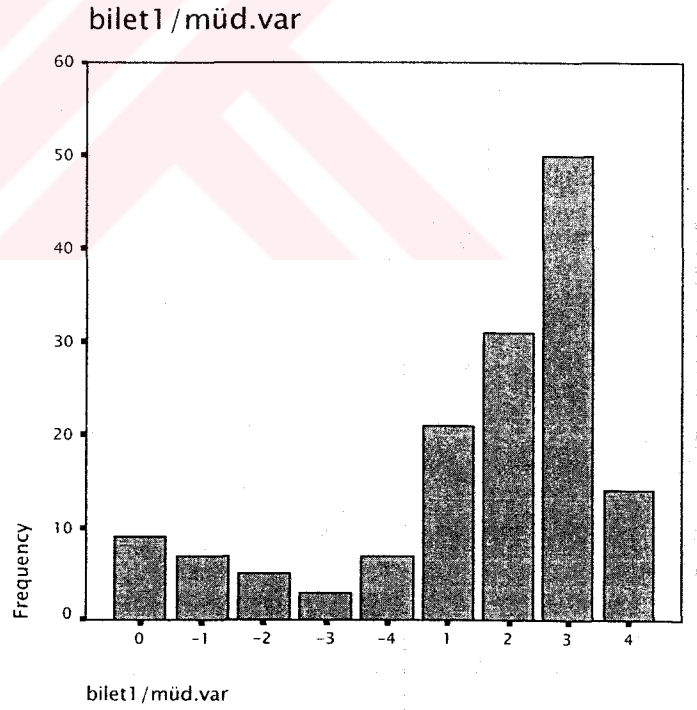
uyum1 /müd.var

Bilet2/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	16	10,9
-1	8	5,4
-2	12	8,2
-3	2	1,4
-4	45	30,6
1	23	15,6
2	16	10,9
3	16	10,9
4	9	6,1
Toplam	147	100,0

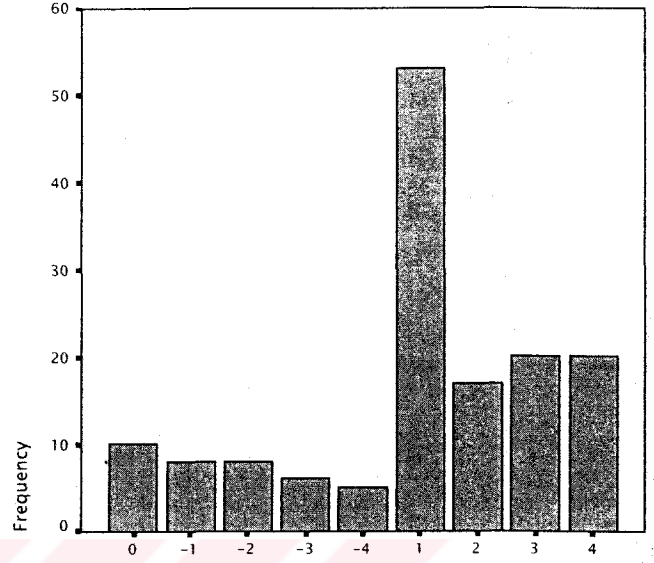
Bilet1/Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	9	6,1
-1	7	4,8
-2	5	3,4
-3	3	2,0
-4	7	4,8
1	21	14,3
2	31	21,1
3	50	34,0
4	14	9,5
Toplam	147	100,0

Temiz Toplum2/Müdahale Yok

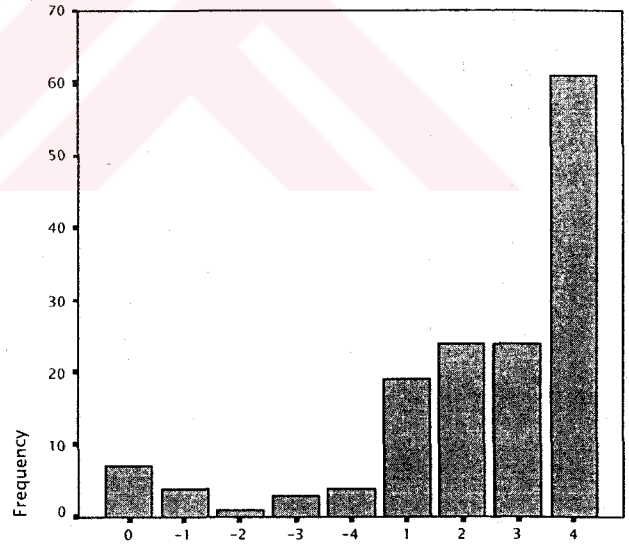
Değer	Sayı	Oran %
0	10	6,8
-1	8	5,4
-2	8	5,4
-3	6	4,1
-4	5	3,4
1	53	36,1
2	17	11,6
3	20	13,6
4	20	13,6
Toplam	147	100,0

temiz toplum2/müd.yok

temiz toplum2/müd.yok

Temiz Toplum1/Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	7	4,8
-1	4	2,7
-2	1	,7
-3	3	2,0
-4	4	2,7
1	19	12,9
2	24	16,3
3	24	16,3
4	61	41,5
Toplam	147	100,0

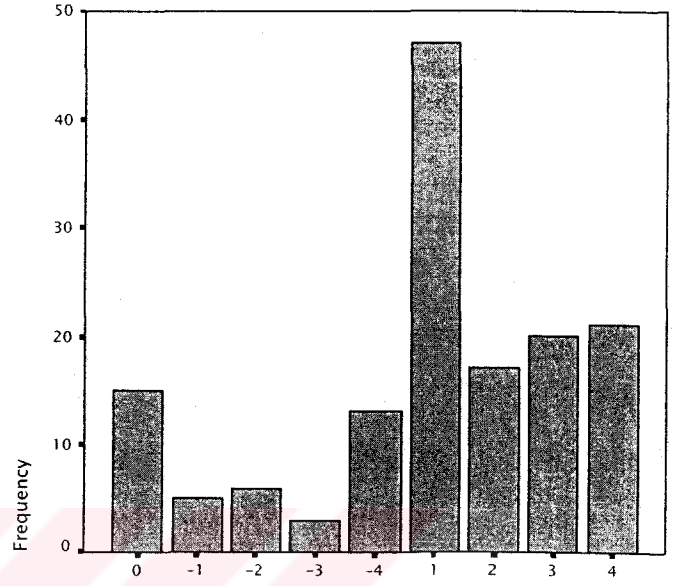
temiz toplum1 /müd.var

temiz toplum1 /müd.var

1 Mayıs1/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	15	10,2
-1	5	3,4
-2	6	4,1
-3	3	2,0
-4	13	8,8
1	47	32,0
2	17	11,6
3	20	13,6
4	21	14,3
Toplam	147	100,0

1 mayıs1 /müd.yok

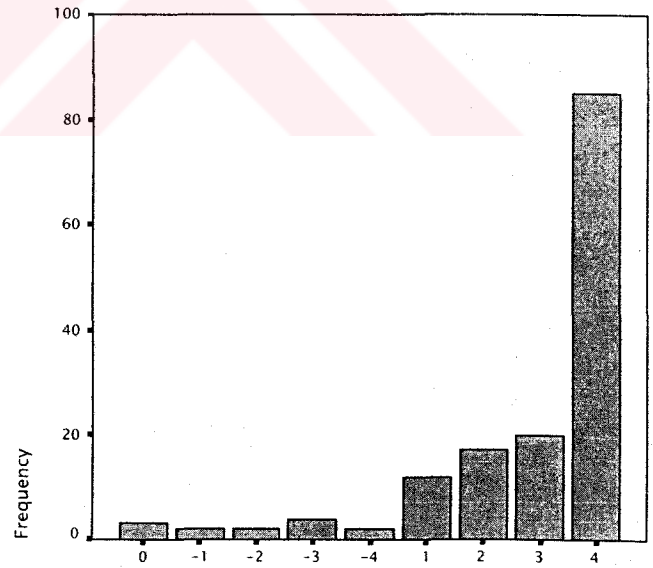

1 mayıs1 /müd.yok

1 mayıs2 /müd.var

1 Mayıs2/Müdahale Var

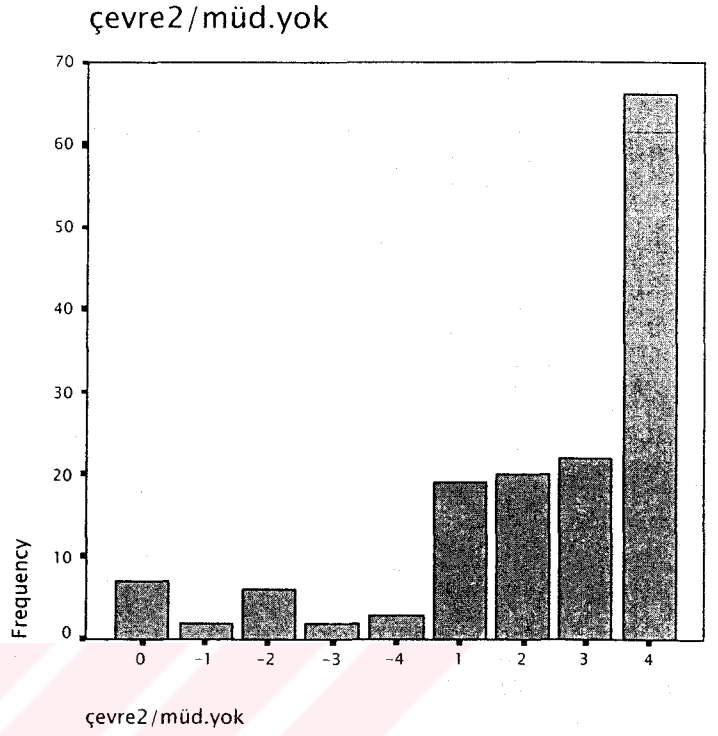
Değer	Sayı	Oran %
0	3	2,0
-1	2	1,4
-2	2	1,4
-3	4	2,7
-4	2	1,4
1	12	8,2
2	17	11,6
3	20	13,6
4	85	57,8
Toplam	147	100,0

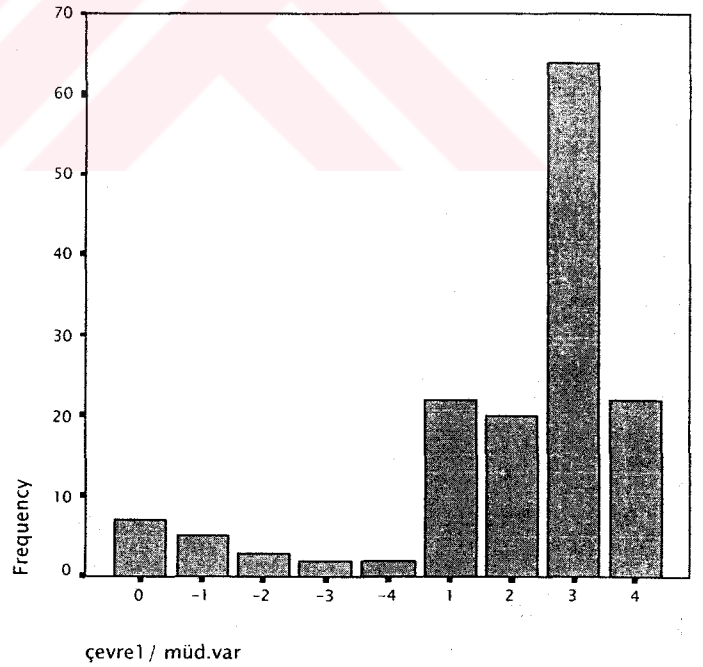
1 mayıs2 /müd.var

Çevre2/Müdahale Yok

Değer	Sayı	Oran %
0	7	4,8
-1	2	1,4
-2	6	4,1
-3	2	1,4
-4	3	2,0
1	19	12,9
2	20	13,6
3	22	15,0
4	66	44,9
Toplam	147	100,0

Çevre1/ Müdahale Var

Değer	Sayı	Oran %
0	7	4,8
-1	5	3,4
-2	3	2,0
-3	2	1,4
-4	2	1,4
1	22	15,0
2	20	13,6
3	64	43,5
4	22	15,0
Toplam	147	100,0

Yukarıda anketlere deneklerin vermiş oldukları cevapların frekans dağılım tabloları ve bu tablolara ait grafikler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde müdahale olan olaylara ait haber girişlerine verilen haber değerlerinin (+) değerlere doğru bir yığılma gösterdiği, diğer taraftan müdahale olmayan olaylarda ise bu yığılmanın (-) değerlere doğru olduğu görülmektedir. Değerlerin toplam dağılımları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Değer	Müdahale Yok	Müdahale Var	Toplam
-4	126	41	167
-3	71	26	97
-2	73	30	103
-1	68	43	111
0	95	72	167
1	229	171	400
2	161	268	429
3	181	273	454
4	172	251	423

Tablo 32 Haber Değerlerinin Dağılımı

Değer	Müdahale Yok	Müdahale Var	Toplam
-4	126	41	167
-3	71	26	97
-2	73	30	103
-1	68	43	111
Toplam	338	140	478

Tablo 33 (-) Değerlerin Dağılımı

Değer	Müdahale Yok	Müdahale Var	Toplam
1	229	171	400
2	161	268	429
3	181	273	454
4	172	251	423
Toplam	743	963	1706

Tablo 34 (+) Değerlerin dağılımı

Tablolardaki veriler incelendiğinde müdahale olmayan olaylarda eksi değerli (-4,-3,-2,-1) toplam 338 puan verilmişken, müdahale olan olaylarda eksi değerli toplam 140 puan verildiği görülmektedir. Bu durum müdahale olmayan olaylara ait haber girişlerine medya profesyonellerinin düşük derecede haber değeri verdiğini göstermektedir. Öte yandan müdahale olmayan olaylarda artı değerli (+4,+3,+2,+1) 172 puan verilmişken, müdahale olan olaylarda 251 artı değerli puan verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak Medya profesyonellerinden tek sorumlunun kendileri olduğu ve herhangi bir baskı unsuru olmadığı bir ortamda, müdahale olan ve müdahale olmayan şeklinde iki ana grupta sınıflandırılmış toplam 16 haber girişine haber değeri olarak kaç puan verildiği sorulmuş ve alınan cevapların değerlendirilmesinde müdahale olan olaylara daha fazla haber değeri verilirken, müdahale olmayan olayların daha az haber değeri taşıdığı tespit edilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada yazılı basında toplumsal olay olarak adlandırılan, belirli bir amacı gerçekleştirmek veya yaşanan bir hoşnutsuzluğu dile getirmek amacıyla bir araya gelmiş kişiler tarafından gerçekleştirilen bildiri, toplantı, gösteri, protesto, yürüyüş gibi eylem aşamasına gelmiş etkinliklere ilişkin yayınlanan haberlerin nitel ve nicel analizleri yapılmıştır. Bu analizlerden yola çıkılarak basının meydana gelen herhangi bir toplumsal olayla ilgili haber kategorilerinin varlığından söz edilip edilemeyeceği ve olayın sosyal boyutunu mu yoksa polisiye veya sansasyonel boyutu diyebileceğimiz boyutunun mu daha fazla haber değeri taşıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yayınlanan haberlerin nitel ve nicel analizlerine ilişkin inceleme sonucunda, meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili yapılan haberlerde güvenlik kuvvetlerince müdahale olan olayların daha fazla haber değeri taşıdığı ve gazetelerin gelenekselleşmiş haber değerleriyle konuya yaklaştıkları saptanmıştır.

2001 yılı Ocak ve Haziran aylarını kapsayan dönem içerisinde meydana gelen toplumsal olaylara ilişkin örneklem olarak seçilen Hürriyet, Sabah, Zaman, Türkiye ve Cumhuriyet gazetelerinde, polisin müdahale ettiği 178 olayla ilgili gazetelerde 202 haber, müdahale etmediği 2505 toplumsal olayla ilgili olarak da 397 haber yayınlanmıştır. Müdahale olan olaylarla ilgili en fazla haberi Cumhuriyet Gazetesi yayınlamıştır. Müdahale olan olaylarla ilgili Cumhuriyet Gazetesinde 58, Sabah Gazetesinde 42, Zaman Gazetesinde

41, Türkiye Gazetesinde 36, Hürriyet Gazetesinde ise 25 haber yayınlanmıştır. Yayınlanan toplam haber sayısında Sabah Gazetesi 4'ncü sırada iken müdahale olan olaylarla ilgili yayınlanan haberlerde ikinci olmuştur.

Çalışmanın diğer bir bulgusu, yaklaşık olarak neredeyse her beş olaydan birinin haber haline getirilmesine rağmen yayınlanan bu haberlerin hangi kentlerde meydana gelen olaylarla ilgili olduğu bakımından veriler incelendiğinde, bazı kentlerdeki hiçbir toplumsal olayın haber haline getirilmediğidir. Amasya, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Çorum, Edirne, Kars, Zonguldak, Kütahya, Sinop, Tekirdağ, Bayburt, Uşak, Şırnak, Yalova ve Kilis bu kentler arasındadır. Diğer taraftan Adana, Gaziantep, Sivas, Hatay gibi bazı illerde de olay sayısı yüksek olmasına rağmen sadece birer haber yayınlandığı görülmektedir. Ayrıca üç büyük kent dışındaki diğer kentlerimizde olan olaylarla ilgili yayınlanan haberlerde polisin müdahale ettiği olayların haber olma oranının yüksek olduğu görülmektedir. Büyük kentlerde müdahale olmayan olaylar diğer kentlere göre daha haber olabilmektedirler. Bu sonuç gazetelerin okur kaygısıyla hareket ettiklerini ve en çok gazetenin satıldığı üç büyük kentle ilgili haberlere öncelik verdiklerini de göstermektedir.

Haberlerde kullanılan fotoğraflar açısından olaylara polisin müdahalesi ile haberde fotoğraf kullanım arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında verilere göre olaylarda polisin müdahalesinin fotoğraf kullanılıp

kullanılmaması üzerindeki etkisinin zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Ancak diğer taraftan müdahale olan olaylarda fotoğrafa ayrılan alanın arttığı gözlenmektedir, şöyle ki müdahale olmayan olaylarda fotoğrafa ayrılan toplam alan olarak 501 cm² büyük 17 haber yayınlanmışken polisin müdahale ettiği olaylarla ilgili alan olarak bu grupta toplam 33 haber yayınlanmıştır.

Diğer bir göze çarpan husus ise yayınlanan fotoğraf sayılarıyla ilgilidir, müdahale olan olaylarda aynı haber metninde dörtten fazla fotoğraf kullanılan 35 haber yapılmışken, müdahale olmayan olaylarda bu sayı 17'dir.

Çalışmada toplumsal olaylarla ilgili haberlere ilişkin bir tipolojide geliştirilmiştir. Bu tipoloji, gazetelerin toplumsal olay haberlerini nasıl aktardıklarını göstermeye çalışmaktadır. Genel olarak irdelendiğinde toplumsal olaylarla ilgili haberler 5 temel kategoriye ayrılmaktadır: basit toplumsal olay haberleri, Müdahale olmayan küçük eylem haberleri, Müdahale olmayan büyük eylem haberleri, müdahale olan küçük eylem haberleri ve müdahale olan büyük eylem haberleri.

Bu araştırma çerçevesinde yapılan içerik analizinde 2001 yılı ilk altı ayı içinde örnekleme alınan beş gazetede toplumsal olaylarla ilgili olarak toplam 599 haber yayımlanmıştır. Bunlardan 579 tanesi haber metnidir. Bu haberlerin dağılımı; 122 (%21) tanesi Basit Toplumsal Olay Haberleri, 201 (%34,7) tanesi Müdahale Olmayan Küçük Toplumsal Olay Haberleri, 73(%12,6) tanesi Müdahale Olmayan Büyük Toplumsal Olay Haberleri, 93

(%16) tanesi Müdahale Olan Küçük Toplumsal Olay Haberleri, 90(%15,7) tanesi ise Müdahale Olan Büyük Toplumsal Olay Haberleri şeklinde olmuştur.

Diğer taraftan haber değeri ile ilgili tutumların tespit edilmesi amacıyla kurgusal olarak hazırlanan anketlere deneklerin vermiş oldukları cevapların frekans dağılım tabloları ve bu tablolara ait grafikler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde müdahale olan olaylara ait haber girişlerine verilen haber değerlerinin (+) değerlere doğru bir yığılma gösterdiği, diğer taraftan müdahale olmayan olaylarda ise bu yığılmanın (-) değerlere doğru olduğu görülmektedir. Müdahale olmayan olaylarda eksi değerli (-4,-3,-2,-1) toplam 338 puan verilmişken, müdahale olan olaylarda eksi değerli toplam 140 puan verildiği görülmektedir. Bu durum müdahale olmayan olaylara ait haber girişlerine medya profesyonellerinin düşük derecede haber değeri verdiğini göstermektedir. Öte yandan müdahale olmayan olaylarda artı değerli (+4,+3,+2,+1) 172 puan verilmişken, müdahale olan olaylarda 251 artı değerli puan verildiği görülmektedir.

Medya profesyonellerinden tek sorumlunun kendileri olduğu ve herhangi bir baskı unsuru olmadığı bir ortamda, müdahale olan ve müdahale olmayan şeklinde iki ana grupta sınıflandırılmış toplam 16 haber girişine haber değeri olarak kaç puan verildiği sorulmuş ve alınan cevapların değerlendirilmesinde müdahale olan olaylara daha fazla haber değeri verilirken, müdahale olmayan olayların daha az haber değeri taşıdığı tespit edilmiştir.

olarak Çevik Kuvvet Birimlerinden başlanarak personelin değişen çevre ve toplum şartlarına göre geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Gazetecilik açısından değerlendirildiğinde ise, sadece toplumsal olaylara ilişkin değil, genel olarak yeni bir gazetecilik ve habercilik anlayışına gereksinim duyulmaktadır. Bu gazetecilik anlayışına bir isim vermek gerekirse, buna çözüm gazeteciliği denebilir. Çözüm gazeteciliği olaylara dayalı habercilik anlayışının terk edilerek, sorun çözmeye dayalı bir anlayışın gelişmesi gerektiğini öneren bir yeni gazetecilik anlayışdır. Bu anlayışa göre, basının temel görevi toplumun sorunlarına ışık tutmak ve bu sorunların çözümünde sadece karar alıcıları değil toplumu da harekete geçirmektir. Çözüm gazeteciliği, sıradan insanların sorunlarına ve bu sorunların çözümüne odaklanmasıyla geleneksel gazetecilik anlayışından ayrılmaktadır.

Çözüm gazeteciliği sadece daha sorumlu bir habercilik anlayışını değil, aynı zamanda mevcut uygulamalardan farklı bir habercilik anlayışını da gerekli kılmaktadır. "Kan varsa manşet olur" ya da "kötü haber iyi haberdır" şeklindeki geleneksel habercilik anlayışı sorunlardan çok olaylara odaklandığı için, birey merkezlidir. Geleneksel habercilik anlayışında gazeteciler kendilerini olan bitenin tarafsız gözlemcileri olarak görmekte, bir tür aktarma kayışı gibi işlev gördüklerini düşünmektedirler. Oysa çözüm gazeteciliği anlayışında gazeteciler sorunların üstüne giden, fikri takip yapan kişiler olarak görülmektedir.

Güvenlik güçleri toplumsal olaylarda kamu düzenini korumakla görevli olduğu gibi gösteriye katılanların güvenliğini sağlamakla da görevlidirler. Polis bu görevleri yerine getirirken dağıtılması gereken topluluğun direnmesi, saldırıya yeltenmesi veya saldırıda bulunması hallerinde bu fiilleri etkisiz hale getirmek için güç kullanma yetkisine sahiptir. Ancak güç kullanmanın ölçüsü, genel olarak "orantılılık" veya "asgari ölçüde kuvvete başvurma" ilkesine göre olması gerekmektedir. Bu husus Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Polis Hakkındaki Bildiride "Bir polis görevini yerine getirirken gerekli olan bütün ayrıntıları bilerek ve hiçbir zaman makul olandan fazla kuvvete başvurmadan hareket etmek zorundadır" şeklinde ifade edilmektedir.

Toplumsal olaylarda, münferit de olsa polisin sergilediği amacını aşan davranışlar sonucunda zaman zaman istenmeyen görüntüler meydana geldiği görülmektedir. Çeşitli basın-yayın organlarında Emniyet Teşkilatı'nın geneline mal edilerek eleştirilen bu tür davranışlar, kamuoyunda polisin yıpranmasına ve güven kaybetmesine neden olmaktadır.

Bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de basın-yayın organları ve kamuoyu polisiye olaylara ve haberlere ilgi duymaktadır. Çok ilgi duyulan konulardan biri de toplumsal olaylarda polisin tutum ve davranışlarıdır. Çünkü, toplumsal olaylara müdahale herkesin gözü önünde meydana geldiğinden, polisin tutum ve davranışlarının gözlenmesi diğer hizmet birimlerine göre daha kolay olmaktadır. Bu nedenle değişim ve iyileştirme çalışmalarına, öncelikli

Bu tür bir gazetecilik anlayışı “bugün/dün ne oldu?” sorusu üzerine odaklanmak yerine, “toplumun/ülkenin temel sorunları nelerdir ve bu sorunlar nasıl çözülmelidir?” sorusuna cevap arayan bir anlayıştır. Toplumsal olaylar elbette haber olmaya devam edecektir, ancak daha önemlisi bu olayların nedenleridir. Bu nedenlerin üzerinde durulması ve nedenlerin ortadan kaldırılması için çaba harcanması çözüm gazeteciliğinin bir görevidir.

Kitlesel bir eylem ile ilgili yapacağı haberlerde basından beklenen, eylemi tahrik ederek büyümesine neden olacak ve Oktay Ekşi'nin tanımlamasıyla “sorumsuz” bir yayın politikası izlemek yerine demokrasinin, toplumsal uyum ve kolektif bilincin oluşmasında birinci etken güç olmasının gereklerini yerine getirmek ve eylemin nedenleriyle çözüm yollarına yönelik haberler yayınlamasıdır.

KAYNAKÇA

ALEMDAR Korkmaz

(1999), Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Afa yayınları ve Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı 1. Basım İstanbul

ATABEK Nejdet,

(1997): Gündem belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Konulardaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

AZİZ Aysel,

(1990) Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD) Yayın No:3, Ankara,

BAHAR Halil İbrahim,

(1997) Demokratik Polislik: Temel Yaklaşımlar, 1. Basım,

BAHAR Halil İbrahim,

“Türkiye’nin Asıl Gündemi : Şiddet”, Hatay Polis Dergisi, Nisan 2002, Sayı:5

BELL Allan,

(1991) The Language Of News Media, Oxford, Blackwell,

BENNET, W. Lance.

(2000) Politik İlizyon ve Medya, Çev. Seyfi SAY, Nehir Yayınları, İstanbul

BIRD Elizabeth ve DARDENNE Robert W.

(1997). "Myth, cronicle and story: exploring the narrative qualities of news." **Social Meanings of News**, der., Dan Berkowitz. London: Sage,

BÜLBÜL A. Rıdvan,

(2000), İletişim ve Etik, İletişim Kitapları, Damal Ofset, Konya

CAMPBELL, Cole C.

(1999). "Journalism as a democratic art." The Idea of Public Journalism, der., Theodore Glasser. New York: The Guilford Press.

CERRAH İbrahim ve SEMİZ Emin

(1998) 21.Yüzyılda Polis,, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Yayınları,

CERRAH İbrahim,

(1996) "Toplumsal Olaylar ve Türk Basını" Yeni Türkiye Dergisi, Sayı:12

ÇAĞLAR Ali,

"Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı: Sosyolojik Bir İnceleme", Polis Bilimleri Dergisi, Temmuz 1999 Cilt :1 (4)

ÇAHA Ömer,

(1999) "Sivil Toplum , Aydınlar ve Demokrasi", İz yayıncılık, İstanbul,

ÇETİN Zeynep,

(1999) "Kitle İletişim Araçları ve Şiddet", Marmara İletişim Dergisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Ekim, Sayı:10

Demokrasi, Özgürlük ve Basın,

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Yay.No:48,

MCQUAIL Denis & WINDAHL Sven,

(1997) Kitle İletişim Modelleri, 1. Baskı Çev:Konca Yumlu İmge Kitabevi, Ankara, ss203-206

ELBİR Osman,

(1995) "Medyanın Polis Teşkilatı Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri", Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Fakültesi Bitirme Tezi, Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Daire Başkanlığı Bülteni

GLADWIN Maree;

"Çağdaş Toplumsal Hareketlerin Teorisi ve Siyaseti" Ege Ü. Sosyoloji Dergisi 7. sayı

Gustave Le Bon,

(2001), Kitleler Psikolojisi, Hayat Yayınları, 1. Basım İstanbul,

GLEIZAL J.J. & DOMENACH J.G. & JOURNES C.

(2000), Batı Demokrasilerinde Polis, Çeviren : Mustafa KANDEMİR Temiz Yayınları, Ankara

İLAL Ersan,

(1997) İletişim, Yıgınsal İletim Araçları ve Toplum, 3. Basım, Der Yayınları, İstanbul

İNAL M.Ayşe,

(1996) Haberi Okumak, Temuçin Yayınları, 1. Basım, İstanbul

İRVAN Süleyman,

(1996)İletişim Çalışmalarına Giriş, 1. Basım, Ark Yayınları Ankara

İRVAN Süleyman,

(1997). Dış Politika ve Basın: Türk Basınındaki Dış Politika Haberlerinin Gündem Belirleme Yaklaşımı Açısından Çözümlemesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

JACKSON Jennifer,

(1998) "Araştırmacı Gazetecilikte Dürüstlük", Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar Derleyen: A.BELSEY&R.CHADWICK, Ayrıntı Yayınları, Ankara

JAY Rosen,

(1995). "Public journalism: A case for public scholarship," **Change**, cilt 27, sayı 3, Mayıs/Haziran.

KARA Nurten

(2000) Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

KONGAR Emre

(1998), Türk Toplum Bilimcileri-2, İstanbul,

KÜÇÜK Mehmet,

(1999) Medya İktidar İdeoloji, 2. Basım, Ark Yayınları, Ankara

LUNDBERG George A.,

(1970) "Sosyoloji" (Çeviren; Özer OZANKAYA) Ankara

MELUCCI Alberto,

"Toplumsal Hareketler ve Gündelik Yaşamın Demokratikleştirilmesi", Birikim, (1991) , Sayı:24

ÖĞÜLMÜŞ Selahiddin,

“Tahripçilik (Vandalizm): Düşük Yoğunluklu Bir Sapma”, Polis Bilimleri Dergisi, 2000 Cilt : Sayı:7-8

ÖZEK Çetin,

(1999) Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına, Alfa Yayınları, Birinci Basım, İstanbul

ÖZYİĞİT Ercan,

(2002) Toplumsal İktidar ve Haber Medyası: Gazi Mahallesi Olaylarının Basında Sunumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Gazetecilik Bölümü, 2002

PALACI Havva

(1998) “Yazılı Basında Memur Eylemleri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi),

REINER Robert,

(1985) The Politics of The Police, Harvester, Wheatsheaf, ,

SARIBAY Ali Yaşar

(1998), “Siyasal Sosyoloji”, İstanbul,

Society of Professional Journalists, Code of Ethics, 1973

STEPP Carl Sessions

(1999). “Public journalism: balancing the scales,” The Media and Morality, der., Robert M. Baird, William E. Loges ve Stuart E. Rosenbaum. New York: Prometheus Books.

TOKGÖZ Oya

(1994) Temel Gazetecilik, 3. Baskı İmge Kitabevi, Ankara

TOKGÖZ Oya,

(2001) "Türkiye'de Yerel Medyanın Yapısı ve Örgütlenişi", İletişim,
Sayı;9

TOKGÖZ Oya,

"Türkiye'de Doğru Haber Verme, Doğru Haber Alma Üzerine", Yıllık
1995-1996, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi

TÜRKDOĞAN Orhan

(1997), "Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi", İstanbul,

USLU Emrullah & SEVİNÇ Bilal

"Polis Gözüyle Medya", Polis Bilimleri Dergisi Cilt:2

YÜKSEL Erkan,

(2001), Medyanın Gündem Belirleme Gücü, 1. Basım Çizgi Kitabevi,
Konya

EKLER

EK-1

HABER ANALİZ FORMU

1-Haber Hangi Gazetede Yer Almakta:.....

(a) Hürriyet(b) Sabah(c) Zaman(d) Cumhuriyet(e) Türkiye

2-Haberin Tarihi:.....

3-Haberin Hangi Gün Yayınlandığı:

(a) Hafta içi(b) Hafta Sonu

4-Haberin Başlığı:

.....

5-Haberin Sayfası.....

(a) İlk Sayfa(b) 3.Sayfa(c) Son Sayfa(d) Diğer.....

6-Haberin Konusu:

.....

7-Haberin Niteliği

(a) Haber(b) Köşe Yazısı(c) Karikatür(d) Diğer

8-Haberin Aktörü:

(a) Öğrenciler(b) Memurlar(c) Basın Mensupları(d) Kadınlar(e) Vatandaş (f) Parti

Üyeleri(g) Diğer

9-Haberin Büyüklüğü:

(a) <100 cm²(b)100 cm²-200 cm² arası(c) > 300 cm²(d) Diğer

10-Fotoğraf Var mı? Kaç Tane?

(a) Evet (..... tane)(b) Hayır

11-1.Fotoğrafın

Büyüklüğü/Konusu:...../.....

12-2.Fotoğrafın

Büyüklüğü/Konusu:...../.....:

13-3.Fotoğrafın

Büyüklüğü/Konusu:...../.....

Fotoğrafın Konusu

(a) Eylemciler(b) Polis(c) Bürokrat(d) Diğer

14-Haberin Kaynağı

(a) Haber Ajansı(b) Gazete Muhabiri(c) Dış Haberler Servisi(d) Emniyet Yetkilileri
(e) Diğer

15- Olayın Hangi Şehirde Olduğu? (..... Plaka Kodu)

16- Eylemde Polis Müdahalesi Var mı?

(a) Evet(b) Hayır

17-Polisin Müdahale Ettiği Eylem Haberlerinde Sık Kullanılan Kelimeler:

18-Polisin Müdahale Etmediği Eylem Haberlerinde Sık Kullanılan Kelimeler:

19- Karikatür Var mı?

(a) Evet(b) Hayır

20-Karikatür Var İse Konusu

(a) Eylemciler(b) Polis(c) Bürokrat(d) Diğer

21-Köşe Yazılarının Konusu

22-Haberde veya Köşe Yazısında Olayın Sosyal Boyutu İle İlgili Bir Mesaj Var mı?

(a) Evet(b) Hayır

23-Mesajın İçeriği:

.....

EK-2

Sayın Medya Mensubu arkadaşım,

Bu anket cevapları Gazi Üniversitesinde yapılan Y.Lisans tez çalışmamda kullanılacaktır. Araştırma yöntemi gereğince anket sorularını daha fazla kısaltmak mümkün olmadığından anketin uzunluğundan dolayı özür diliyor ve sabır göstereceğinizi ümit ediyorum. Bu anketi cevaplamak için çalışmaya bulunduğunuz katkıdan dolayı da size saygılarımla teşekkür ederim.

Oğuzhan BAŞIBÜYÜK

ANKET FORMU

1- Cinsiyetiniz:

(1) Erkek(2) Kadın

2- Yaşınız:

(1) 20-30 Arası(2) 30-40 Arası(3) 40'ın üstünde

3- Eğitim Durumunuz:

() Lise Mezunu() İletişim fakültesinden/BYYO'dan

() Farklı Fakülteden() Y.Lisans() Doktora

4- Çalıştığınız Medya Kuruluşunun Adı:.....

5- Çalıştığınız Gazete (ise) Günlük Tirajı:

() 50 binin altı() 50/100 bin arasında() 100/300 bin arasında

() 300 binin üzerinde

6- Çalıştığınız TV/Gazetede göreviniz?

() Muhabir() İstihbarat Şefi() Haber Müdürü

() Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Editör () Genel Yayın Yönetmeni() Diğer

(Belirtiniz).....

7- Kaç Yıldır Bu Meslektesiniz?

() 1-5 Yıl() 6-10 Yıl() 11-20 Yıl() 20 Yıldan Çok

8- Çalıştığınız İl?

() İstanbul () İzmir() Ankara

Karar verecek tek yetkilinin kendiniz olduğunu varsayarak arka sayfada verilen haber girişlerine **sadece içerik açısından** ne kadar haber değeri verdiğinizi ve gazete/TV'nizde yayınlamak isteyip istemediğinizi size uygun gelen bölmeye denk düşen puanın yanındaki kutucuğu işaretleyiniz. Haberler sadece bu ankette kullanılmak üzere kurmaca hazırlanmış haberlerdir.

1- İstanbul Tuzla'da işten çıkarılan arkadaşlarının geri alınması amacıyla DİSK'e bağlı DENİZ-İŞ Sendikası mensubu bir grup işçi tarafından tersane önünde düzenlenen protesto eyleminde işçiler arkadaşlarının işten atılmasını ve hükümetin genel ekonomik programını eleştiren sloganlar attılar basın açıklaması yapan grup daha sonra dağıldı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

2- Dün sabah saatlerinde Avcılar İmam Hatip Okulu önünde toplanan bir grup öğrenci ve öğrenci velisi Valiliğin derslere başörtülü girme yasağını protesto etti. Okula 50 metre mesafede biraraya gelen grup alkışlı protesto yaptıktan sonra grup adına bir öğrenci velisi konuşma yaptı. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Valiliği aleyhine slogan atan grup olaysız olarak dağıldı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

3- Dün öğle saatlerinde Sakarya caddesinde toplanarak F tipi ceza evlerini protesto etmek amacıyla basın açıklaması düzenlemek isteyen bir gruba, güvenlik güçleri tarafından izin verilmedi. Polisin eylemin izinsiz olduğu yönünde yaptığı ikazlara rağmen dağılmamakta ısrar eden gruba polis müdahale etti. Küçük gruplar halinde ara sokaklara dağılan grup üyeleri slogan atarak dağıldılar.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

4- Ceza Kanununun 154 ve 312'nci maddelerinin değiştirilme tasarısıyla ilgili olarak D n İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü önünde biraraya gelen bir grup   renci grubu kararı protesto etmek istedi. Topluluk adına bir   rencinin Mini Demokrasi Paketi İnsan Onuruna Aykırıdır başlıklı basın açıklamasını okumak istediği bir sırada alanda görevli polis ekibi gösterinin yasal olmadığını ve kalabalığın dağılması gerektiğini belirtti ancak topluluğun bildirinin okunması ısrarı üzerine polis olaya müdahale etti. Müdahale sonucunda gruptan bazı öğrenciler kişi göz altına alındı

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

5- Devrimci   ci Sendikaları konfederasyonuna ba lı Liman Tersane Gemi Yapım Onarım Sendikasına ba lı bir grup   çinin, tersane müdürlüğünün şahsi bir kararıyla i ine son verilen arkadaşlarının tekrar i e alınmaları amacıyla gerçekleştirdikleri y r y  te olay  ıktı. Tersane Müdürlüğü ve Hükümet aleyhine sloganlar atarak y r y   e geçen grubun  n  emniyet güçlerince kesilerek eylemin sona erdirilmesi üzerine polise direnen gruba müdahale edildi. Eylem sonrasında bir grup    i göz altına alındı

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

6- Ankara'da  ankaya Belediyesinde görevli bir grup memur belediye otobüslerinin serbest ve indirimli toplu ta ım kartlarının iptal edilmesini protesto etti. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) ba lı

Tüm Belediye Memurları Sendikası (TÜM BEL-SEN) tarafından düzenlenen eylemde Gençlik Parkında toplanan grup sloganlar atarak kararı protesto etti. Daha sonra grup adına bir sendika temsilcisinin basın açıklaması yapmak istemesi üzerine polisin eylemin izinsiz olduğunu ve bu nedenle topluluğun dağılması gerektiği ikazı üzerine grup "Ulaşım hakkımız engellenemez, direne direne kazanacağız" şeklinde sloganlar atarak dağıldı

-4 □ -3 □ -2 □ -1 □ 0 □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 □

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

7- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, İşçi Partisi ve Sendikaların katılımıyla dün Şişli Abide-i Hürriyet Meydanında düzenlenen "Temiz Toplum, Temiz Siyaset", "Hukukun Üstünlüğüne Sahip Çık" mitinginde çıkan olaylarda 5 kişi göz altına alındı. Dört ayrı koldan sloganlar eşliğinde miting alanına ilerleyen kortej arama noktalarına geldiğinde çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu bir grup polisin üst aramasına karşı çıktı polisle grup arasında yaşanan tartışma sonucunda 5 kişi göz altına alındı. Gergin başlayan miting yoğun güvenlik önlemleri altında sona erdi.

-4 □ -3 □ -2 □ -1 □ 0 □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 □

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınları

8- Başkent'teki kutlamalar Türk - İş, DiSK, KESK, demokratik kitle örgütleri, DSP ve ANAP'lı bazı milletvekilleri ile CHP, ÖDP, HADEP, İP, TSİP ve EMEP yöneticilerinin katılımıyla Sıhhiye Meydanı'nda gerçekleştirildi.

Yaklaşık 15 bin kişinin katıldığı kutlamada "Devrim şehitleri" anısına saygı duruşundan sonra sendikacılar birer konuşma yaptı, katılımcılar "1 Mayıs Marşı" ve Grup Anatolia'nın seslendirdiği parçalar eşliğinde halay çekti.

-4 □ -3 □ -2 □ -1 □ 0 □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 □

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

9- İçel'in Gülnar ilçesi Akkuyu mevkiinde yapılması planlanan nükleer santralı protesto için bildiri dağıtmak isteyen bir grup çevreciye polis müdahale etti, göstericilerden bazıları gözaltına alındı. Büyükeceli beldesinde yapımı gerçekleştirilecek olan Akkuyu Nükleer Santralı'nı protesto etmek için İçel Valiliği'ne başvurarak izin alan çevreciler, dün sabah Büyükşehir Belediyesi önünde toplandı. Grup bildiri dağıtmak istedi. Emniyet Yetkilileri çevrecileri toplu olarak yürümemeleri konusunda ikaz ederek, sadece bildiri dağıtabileceklerini belirtti. Grubun liderliğini yapan ve Bergama eylemlerinin önderlerinden Oktay Konyar, yasadışı bir hareketin söz konusu olmadığını ifade edince tartışma başladı. Tartışmanın büyümesi üzerine Konyar gözaltına alındı.

-4 □ -3 □ -2 □ -1 □ 0 □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 □

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

10-İzmir'in Torbalı ilçesinde İmam Hatip Liselerinde Uygulanan başörtüsü yasağını ve valiliğin genelgesini protesto etmek amacıyla Torbalı İmam Hatip Lisesi önünde toplanan bir gruba polis müdahale etti. ÖZGÜR-DER (Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği) üyesi olduğu öğrenilen grup önce okul

önünde toplanarak basın açıklaması yaptı daha sonra ilçe merkezine yürümek isteyen gruba polis müdahale etti, sloganlar atarak dağılan gruptan 10 kişilik bir grup göz altına alınarak ifadeleri alınmak üzere ilçe Emniyet Müdürlüğüne sevk edildi.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

11-İzmir'de Emekli Sandığı Bölge Müdürlüğü önünde toplanan bir grup tutuklu yakını, F tipi ceza evlerini protesto etmek amacıyla oturma eylemi yaptı bu arada topluluğa hitaben İnsan hakları Derneği il teşkilatından bir yetkilinin basın açıklaması yapmasının ardından grup olaysız olarak dağıldı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

12-Uyum yasalarının kabul edilmesini protesto etmek amacıyla Ege Üniversitesi Kampüsünde bir araya gelen bir grup öğrenci grubu kararı protesto etti. Öğrenciler adına basın açıklamasında bulunan Murat Akın bu kararın özgürlükleri daha da daraltacağını ve tıpkı adı gibi Mini Demokrasiye izin veren bir teklif olduğunu belirtti. Basın bildirisinin okunmasından sonra öğrenciler olaysız dağıldılar.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

13-İstanbul'da Kent içi ulaşımda daha önceden uygulanan ücretsiz tarifenin kaldırılmasının protesto etmek amacıyla Fatih Aksaray Metrosu önünde toplanan KESK'e bağlı bir grup sendika üyesi İSKİ Genel Müdürlüğüne doğru

yürüdüler. Bir süre yolu kapatarak trafiği de engelleyen gruba Sendika temsilcisi Hasan Toker tarafından bir basın açıklaması yapıldı. Topluluk daha sonra bir hafta sonra yeniden buluşma kararı alarak sloganlar eşliğinde dağıldı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

14-Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) öncülüğünde Ankara'da düzenlenen "Demokratik Devlet, Halkçı Bütçe" mitingi Kızılay'da gerçekleştirildi. KESK üyesi memurlar toplandıkları Ulus Hipodromdan saat 10:30 civarında Talatpaşa Bulvarı Atatürk Bulvarı güzergahını izleyerek Kızılay Meydanına yürüyüşe geçtiler. Yoğun güvenlik önlemleri altında yürüyen memurlar sloganlarla "Temiz Toplum" taleplerini dile getirdiler. Birçok sivil toplum kuruluşunun katıldığı miting olaysız olarak tamamlandı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

15- Valiliğin izin verdiği 1 Mayıs kutlamaları Türk - İş, Hak - İş, DİSK ve KESK'in önderliğindeki organizasyonla Çağlayan Meydanı'nda yapıldı. Mitinge yaklaşık 15 bini aşkın kişi katılırken, il genelinde helikopter ve panzer destekli 25 bin polis görev aldı. Kutlamaların olacağı güzergahlardaki hakim noktalara keskin nişancılar yerleştirildi. Gelişmeler yüksek noktalardaki polis kameraları kanalıyla kriz masasına aktarıldı. Kutlamaları provoke etmek isteyen 13 kişi gözaltına alındı.

-4 ☐ -3 ☐ -2 ☐ -1 ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

16-İzmit Belediyesine ait atık arıtma tesisinin çevreye verdiği zarar nedeniyle İstanbul ve çevre illerden gelen bir grup çevreci belediyeyi protesto etmek amacıyla arıtma tesisinin önünde toplandı. Grup adına bir basın açıklaması yapan Doğal Çevre Derneği Başkanı Esat Kırtaş "Tesisin Dilovası körfezi ve doğal yapısı için büyük bir tehdit olduğunu belirterek, çevreyi korumak iddiasıyla yapılan bu tesisin çevreye çok büyük zararlar verdiğini ve kapatılmasını istediklerini" ifade etti. Tesisin güvenlik görevlileriyle de bir süre tartışan grup daha sonra Belediye Başkanı Sefa Sirmen ve Çevre Bakanlığı aleyhine sloganlara atarak dağıldı.

-4 □ -3 □ -2 □ -1 □ 0 □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 □

Kesinlikle Yayınlamam

Kesinlikle Yayınlarım

Haberin Konusu	Gazete Adı					
	Cum	Zam	Türki	Hürri	Sab	Toplam
"Demokrasi İçin Buluşuyoruz" Mitingi	1					1
1 Mayıs İşçi Bayramı Kutlamaları	2	2	2	1	2	9
15 16 Haziran İşçi Direnişi Anma Töreni	1					1
16 Mart 1978 Günü Eczacılık Fak. Önünde Bombalı Saldırıda Ölen Öğrencileri Anma Töreni	1	2			1	4
3. Boğaz Köprüsünü Protesto				1		1
8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlamaları	3		1	1	1	6
A.Öcalan'ın İdam Cezasına Çarptırılmasının 2.Yılı Nedeniyle Yapılan Eylem		1				1
AA Muhabirinin Enerji Görevden Alınmasını Protesto			1	1		2
ABD'nin Irak'ı Bombalaması	1					1
Akaryakıt Zamlarını Protesto	1					1
Almanya'dan Dönen İnönü'yü Karşılama					1	1
Alternatif 23 Nisan Kutlaması		1			1	2
Ambarlıda Habaş'ın Tesislerini Protesto			1			1
Ankara Valiliğinin Açıklaması		1				1
Anma Töreni	1					1
Aydın'da Polis Araması Sırasında Bir Vatandaşın Ölmesini Protesto Eylemleri		1		1	2	4
Aziz Yıldırım'ın Fenerbahçe Başkanlığını Bırakma Kararından Vazgeçirme Eylemi	1			1		2
Bartın'da Kurulacak Olan Enerji Santrali			1			1
Basın Sektöründe Yaşanan Sıkıntılar Ve İşten Çıkarılan Gazetecilerin Protesto Eylemi	4	2				6
Bayrampaşa Cezaevinin Kaldırılması				1		1
Baz İstasyonunun Kaldırılması		4	1			5
Belediye İşçilerinin Hak Arayışı	1	1				2
Bergama Altın Madeni	4	5	2	4	4	19
Beykoz Deri Fab. İşçilerinin Maaşlarının Ödenmemesi	1					1
Bilimsel Polislik Ve Etik Paneli	1					1
Bismil Halkının Emniyet Müdürlerinin Tayininin Çıkmasını Protestosu				1	1	2
CHP'deki Muhalif Harekete Mensup Partililerin Baykal'ı Protestoları	2	1		1	1	5
Çay Alım Fiyatlarının Düşük Olması Ve Çaykur'un Kapatılma Kararını Protesto		1	1			2
Çevik Kuvvetin Eylemde Müzik Çalması					1	1
Çevreci Eylem	5	2	5	1	3	16
Çocuk Gösterciler				1		1
Doktorların Özlük Haklarının İyileştirilmesi Ve Can Güvenliğine Yönelik Saldırıları Protesto	8	1	2		1	12

Haberin Konusu	Gazete Adı					
	Cum	Zam	Türki	Hürri	Sab	Toplam
Emlakbankın Tasfiyesi	12	3	2	2	4	23
Erz. Atatürk Öğrenci Yurdunda Kız Yatakhanelerinin Gözlenmesi					1	1
Esenyurt Belediyesindeki Yolsuzlukları Ve Belediye Başkanı Gürbüz Çapan'ı Protesto				1	1	2
Esenyurt Sakinlerinin İlçe Olma Talebi	1					1
Esnaf Eylemiyle İlgili Ankara Emniyet Müdürünün Açıklamaları	1				1	2
Etibank, Esbank Ve Türkbank'ın Tasfiye Kararını Protesto	4	2	2		2	10
Eylemci Polisler	3	4	3	1	1	12
Eylemler		6	3	1	5	15
F Tipi Cezaevleri Ve Ölüm Oruçları	34	4	3	1	1	43
F.Bahçe Galatasaray Derbi Maçının Biletlerinin Karaborsada Satılması		1	1			2
Fatih Üniv. Öğrenci Alınmaması Kararını Protesto		2				2
Fevzi Şıhanlıoğlu'nun Cenaze Töreni		1	1	1	1	4
Formasyon Zorunluluğu Konulması	2					2
G-20 (Yirmiler Grubu) Toplantısını Protesto		1	1	1		3
Gaffar Okkan Suikastını Protesto			1			1
Gaffar Okkan'ın Cenaze Töreni	2	1	1	2	1	7
Gazi Mahallesi Olaylarının Anma Töreni	1	1			2	4
Hadep Mitingi				1		1
Hadep Üyelik Kampanyası	1					1
Hadepli Kayıp İlçe Temsilcileri	3	1			1	5
Hayvan Hakları		1		1		2
Hükümetin Tarım Politikasını Protesto			1			1
İkinci Bahar Dizisi İçin Yürüyüş				1		1
IMF ve Hükümetin Ekonomik Programını Protesto	24	11	3		4	42
IMF Ve Hükümetin Ekonomik Programını Protesto (Esnaf Eylemi)	12	20	10	11	10	63
IMF Ve Hükümetin Ekonomik Programını Protesto(Yazar Kasa)			3			3
İsrail'i Protesto		1				1
İstanbul Boğazında Çevreci Eylem	1	5	1	1	1	9
İş Güvencesi Yasa Tasarısı	1					1
İş Sözleşme Farklarının Ödenmemesi	1					1
İşçilerin Sendikayı Protestosu	1					1
İşçilerin Ücret Talepleri	1					1
İşten Çıkarılan İşçiler	1					1
İşten Çıkarılan Memurlar	1					1
İthal İlaçlarındaki Kar Oranının Düşürülmesi Kararını Protesto	1		1			2
Kaçak Hayvan Satılması Ve Hayvanlara İşkence	1					1

Haberin Konusu	Gazete Adı					
	Cum	Zam	Türki	Hürri	Sab	Toplam
Kamu Emekçileri Sendika Yasa Tasarısını Protesto	17	8	3	4	4	36
Kapatılan Üniversite Hazırlık Kursu					1	1
Karikatür	2					2
Kayıp Aileleri	2					2
KESK Mitinginin Yasaklanması			1			1
KESK Yürüyüşü	2					2
Kızılayda Eylem Yasağı					1	1
Köprü Ve Otoyollara Yapılan Zamları Protesto	1		2			3
Kristal İşte Grev Kararı	1					1
Kutani Protesto			1	1		2
Laikliğin Kabulünün Yıldönümü	1					1
Lisede Taciz Olayını Protesto	1			1	1	3
Maden İşçilerinin Yürüyüşü	2					2
Mcveigh'in İdamı					1	1
Meclis Başkanlık Divanının Gazetecilere Yasaklanması		2				2
Medeni Kanun Tasarısında Kadın Haklarına İlişkin Düzenlemelerin Yetersizliğini Protesto	2	1		2		5
Memur Maaş Zamlarını Protesto		3	1			4
Metin Göktepe'nin Ölüm Yıldönümünde Anılması	1					1
Minibüsçünün Öldürülmesini Protesto			1			1
Nergis Holding Yöneticilerinin Kredi Yolsuzluğu İle İlgili Mahkemesi	1				1	2
Nevruz	3	4	2	2	1	12
ODTÜ Öğrencilerinin Mc Donalds Karştı Eylemi			1		1	2
Ohal Bölgesinde Sendikal Faaliyetlere Katıldığı İçin Sürülen Gruba Destek				1		1
Oto Pazarının Kaldırılması İçin Eylem			1			1
Ödemiş Baraj Yapılması Talebi		1				1
Öğrenci Taşımacılığı Yönergesini Protesto			1			1
Öldürülen Öğretmenin Cenaze Töreni		1				1
Öldürülen Taksici	1		1			2
Protesto Eylemlerinin Cezası					1	1
Sendikacı Süleyman Yeter'in Göz Altında İken Ölümünün Yıldönümü Ve Mahkemesi	2	1				3
Sigara Karştı Eylem	1					1
SİP Üyesi Hüseyin Duman'ın Ölüm Yıldönümü	1					1
Sivas Olaylarının Yıl Dönümü	1					1
Sözde Ermeni Soykırım Tasarısı Protestosu	5	12	15	2	3	37
Susurluk İlçesinde Meydana Gelen Ayaklanma	1	2	1	1	1	6

Haberin Konusu	Gazete Adı					
	Cum	Zam	Türki	Hürri	Sab	Toplam
Süt Alım Fiyatlarının Protesto Edilmesi	2	1	1		1	5
Şef Ve Şef Yardımcılığı Sınavındaki Uygulamaları Protesto					1	1
Tekstil İşçilerinin Grevi	1					1
Toplu İş Görüşmesi	1					1
Toplumsal Olaylar Ve Sosyal Patlama		1				1
Topraklarının İstimlak Edilmesini Protesto Eden Köylüler					1	1
Trafik Kazaları Ve Trafik Kanununun Yenilenmesi İçin Gerçekleştirilen Eylemler	2	1	2	1	1	7
Turistlerin Ruhsatsız Oldukları İçin Kapatılan Tesislerin Kapatılmasını Protesto Eylemi					1	1
Türban Eylemleri	1	19	3		2	25
Türkçe Bilmediği İçin Tedavi Edilmeyen Vatandaş					1	1
Tütün Alım Fiyatlarını Protesto			1			1
Uğur Mumcunun 8. Ölüm Yıldönümü Anma Etkinlikleri	1	1		1	1	4
Üniversitede Öğrenci Çatışması	2					2
Yeni RTÜK Kanunundaki İnternet'i Sınırlayan Düzeleme			1			1
Yoksulluğa Ve Yolsuzluğa Hayır Mitingi	1	3	2	1	2	9
Yurtbank Davası	1	1	1		1	4
Yüksel Caddesinde Gösteri Yasağı			1			1
Zamları Protesto	1	1				2
	209	153	97	57	83	599

EK Konularına Göre Haberlerin Dağılımı Çizelgesi

ÖZET

Bu araştırmada, ilk olarak Türk basının toplumsal olaylardaki rolü ve önemi göz önünde bulundurularak bu olaylarda nasıl bir görevi yerine getirdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Medya profesyonellerinin haber seçimlerinin nasıl olduğu ve toplumsal olaylara ilişkin olarak kullandıkları haber kategorilerinin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu amaca ulaşabilmek için ilk önce yayın politikaları esas alınarak beş ayrı günlük gazete tespit edilmiştir. İkinci olarak esnaf eylemlerinin yoğun olduğu bir dönem olan 2001 yılı ilk altı ayında meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili bu gazetelerde çıkan haberler içerik analizi yöntemi ile taranmıştır.

İkinci olarak rasgele seçilen birtakım toplumsal olaylarla ilgili kurmaca haberler yazılmıştır. Olaylar kendi içerisinde polisin müdahale ettiği ve polis müdahalesinin olmadığı şekilde sistematik olarak ayrılmıştır. Müdahale olan ve olmayan şeklinde ayrılan haber kategorilerine ilişkin her birinde sekiz adet olmak üzere on altı adet haber hazırlanmıştır. Bu haberler İstanbul, Ankara, İzmir'de çalışan 147 medya mensubuna uygulanmıştır. Ankete katılanlardan haberi yayınlayacak tek sorumlu kişi kendileri olduklarını varsayarak okudukları haber girişine kaç puanlık bir haber değeri verdiklerini (dokuzlu bir puan cetveline göre) işaretlemeleri istenmiştir.

Araştırmanın sonucunda meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili yapılan haberlerde güvenlik kuvvetlerince müdahale olan olayların daha fazla haber değeri taşıdığı ve gazetelerin gelenekselleşmiş haber değerleriyle konuya yaklaştıklarını kanıtlanmıştır. Ayrıca gazetelerin okur

kaygısıyla hareket ettiklerini ve en çok gazetenin satıldığı üç büyük kentle ilgili haberlere öncelik verdiklerini de gözlenmiştir.

Diğer taraftan Medya profesyonellerinden tek sorumlunun kendileri olduğu ve herhangi bir baskı unsuru olmadığı bir ortamda, müdahale olan ve müdahale olmayan şeklinde iki ana grupta sınıflandırılmış toplam 16 haber girişine haber değeri olarak kaç puan verildiği sorulmuş ve alınan cevapların değerlendirilmesinde müdahale olan olaylara daha fazla haber değeri verilirken, müdahale olmayan olayların daha az haber değeri taşıdığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de basın-yayın organları ve kamuoyu polisiye olaylara ve haberlere ilgi duymaktadır. Çok ilgi duyulan konulardan biri de toplumsal olaylarda polisin tutum ve davranışlarıdır. Çünkü, toplumsal olaylara müdahale herkesin gözü önünde meydana geldiğinden, polisin tutum ve davranışlarının gözlenmesi diğer hizmet birimlerine göre daha kolay olmaktadır. Bu nedenle değişim ve iyileştirme çalışmalarına, öncelikli olarak Çevik Kuvvet Birimlerinden başlanarak personelin değişen çevre ve toplum şartlarına göre geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Gazetecilik açısından değerlendirildiğinde ise, sadece toplumsal olaylara ilişkin değil, genel olarak çözüm gazeteciliği denilen yeni bir gazetecilik ve habercilik anlayışına gereksinim duyulmaktadır. Çözüm gazeteciliği olaylara dayalı habercilik anlayışının terk edilerek, sorun çözmeye dayalı bir anlayışın gelişmesi gerektiğini öneren bir yeni gazetecilik anlayışıdır. Bu anlayışa göre, basının temel görevi toplumun sorunlarına ışık tutmak ve bu sorunların çözümünde sadece karar alıcıları değil toplumu da

harekete geçirmektir. Çözüm gazeteciliği, sıradan insanların sorunlarına ve bu sorunların çözümüne odaklanmasıyla geleneksel gazetecilik anlayışından ayrılmaktadır.

Bu araştırmanın polis-medya ilişkilerine ışık tutacağı umulmakta ve bu ilişkiye olumlu bir yön verilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

In this study first it is tried to get determine the role and the mission of Turkish press in demonstrations. The purpose of this study is to determine the news categories which are using by the media professionalsts about the demonstrations.

To achieve this aim first, five newspaper has determined by their political tendency and second the news about demonstrations for the first six months period of the year of 2001 when a lot of tradesman demonstration occured, scanned with content analyzing method.

As second some unreal demonstration news got preparedared and they divided two part as force used and unused by police and totally sixteen news prepared about them and wanted from journalist to grade this news. Totally 147 media profesionalist joined this survey and at the begining it was told them they were free to grade the survey and "you are the only one responsible person to choose and grade this news".

As a result of this study it is observed that if police used force in any demonstration, journalists prefer to make a lot of news about this demonstration and it was observed that using or unusing force by police in any demonstration is the main indicator and result for journalists to make news about that event. On the other hand the relation and comunication

between police forces and journalists not at a good level. Both of them still have some misunderstandings about each other.

It is expected that this study would be a step to determine and to solve the problems between police forces and media.

